Sergiu Drincu

SEMNELE ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

norme și exerciții

SERGIU DRINCU

SEMNELE ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

801.1
D 83

Sergiu Drincu

SEMNELE ORTOGRAFICE ŞI DE PUNCTUAŢIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

— Norme şi exerciţii —

652

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREŞTI

Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică
Bucureşti, 1983

PREFAȚĂ

În evaluarea culturii unui individ, ortografia este un indice de bază, întrucît a scrie (și a vorbi) corect nu mai este, astăzi, apanajul doar al filologilor sau al oamenilor cu o instrucție superioară. Concură la aceasta școala, presa, radioul, televiziunea, ca să nu mai vorbim de literatura artistică și de informație tehnico-științifică. În acest fel, problema scrierii corecte depășește sfera culturală a individului, deși se bazează mereu pe ea, devenind o chestiune ce vizează limba națională în general. Este vorba, evident, de varianta standard a limbii naționale, care, în multe privințe, se confundă cu limba literară.

Existența unor norme ortografice și de punctuație precise reprezintă un factor important de stabilitate a limbii literare, dar simpla lor codificare în lucrări de specialitate nu va da rezultatele așteptate și absolut necesare atîta vreme cît ele nu sînt temeinic însușite și aplicate în practica scrisului de către marea majoritate a vorbitorilor de limbă română. Că normele ortografice și, mai ales, cele de punctuație sînt folosite, de multe ori, după un cod „personal" se poate lesne observa prin consultarea presei și a lucrărilor de popularizare a cunoștințelor științifice. Volumul de greșeli este uneori foarte mare, iar sursa lor trebuie căutată, înainte de toate, în instrucția școlară precară, dat fiind faptul că, o bună perioadă de timp, ortografia

a fost considerată o problemă secundară a predării limbii române. Abia în ultima vreme lucrurile s-au mai îndreptat, problemele de ortografie și punctuație ocupînd partea cuvenită în predarea limbii române, precum și în cadrul diferitelor examene sau concursuri din licee și facultăți ori la examenele de definitivat ale cadrelor didactice.

Pe de altă parte, au apărut numeroase studii consacrate acestui domeniu, s-au înmulțit dezbaterile în presă, și nu numai în cea de specialitate, în sfîrșit, în emisiunile de limbă ale posturilor noastre de radio, problemele ortografiei încep să capete importanța pe care o merită. Cu toate acestea, punctuația, mai ales, a rămas încă în planul secundar al acestor preocupări. Nu este vorba de studii de specialitate, ci de lucrări adresate marelui public, cuprinzînd tipuri de exerciții privind punctuația și mai ales folosirea combinată a semnelor de punctuație. Cu alte cuvinte este vorba de o atitudine activă față de o componentă importantă a culturii lingvistice a vorbitorilor, cum este aceea a scrierii corecte. Culegerea noastră încearcă să vină tocmai în întîmpinarea acestui deziderat.

Ea cuprinde două părți: una consacrată enunțării și exemplificării normelor ortografice și de punctuație, iar cealaltă dedicată unui corpus de exerciții menite a crea deprinderi cît mai temeinice în folosirea semnelor ortografice și de punctuație.

Regulile ortografice și de punctuație au fost formulate după *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ed. a III-a, Editura Academiei R.S.R., București, 1971 și după *Gramatica limbii române*, vol. II, Editura Academiei R.P.R., București, 1963.

De cel mai mare folos ne-a fost *Micul tratat de ortografie* al acad. Al. Graur (Editura științifică, București, 1974), unde se dau explicații amănunțite cu privire la folosirea independentă a semnelor de punctuație, cît

și la posibilitățile de a le folosi în mod combinat. Lucrarea acad. Al. Graur este indispensabilă celor care doresc să-și însușească temeinic principiile de bază ale ortografiei limbii române.

Explicații detaliate se pot găsi în volumul colectiv *Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic*, Editura științifică, București, 1973 și în studiul Mioarei Avram, *Punctuația și implicațiile ei în limbă și în comunicare*, în „Limbă și literatură", 1980, vol. I, p. 11—26, iar indicații de metodologie a predării ortografiei în școală se pot afla în cartea lui G. Beldescu, *Ortografia în școală*, Editura didactică și pedagogică, București, 1973. O imagine completă a istoricului problemelor legate de ortografia românească oferă cercetarea bibliografică efectuată sub egida Bibliotecii centrale universitare din București, publicată în 1970: *Ortografia limbii române*, cu o prefață de Flora Șuteu, care este și autoarea unei lucrări de referință în lingvistica românească, și anume *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, Editura Academiei R.S.R., București, 1976.

Așa cum am arătat mai înainte, culegerile de exerciții de ortografie sînt extrem de rare. Una dintre cele mai temeinic întocmite aparține Fulviei Ciobanu și Lidiei Sfîrlea, *Cum scriem. Cum pronunțăm corect. Norme și exerciții*, Editura științifică, București, 1970, cu observația că ea nu cuprinde, în ce privește semnele de punctuație, decît liniuța de unire și punctul. Culegerea noastră încearcă să continue și să dezvolte experiența acestei lucrări.

Am amintit titlurile de mai sus pentru a indica cititorului cîteva surse de informare fundamentale în ce privește aspectul teoretic al problemelor ridicate de folosirea semnelor ortografice și de punctuație în limba română. Pentru alte surse de informare se poate consulta secțiunea bibliografică de la sfîrșitul cărții.

În redactarea lucrării am înțeles să respectăm întru totul regulile stabilite în lucrările normative oficiale *(Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* și *Gramatica limbii române)*, în ciuda unor lacune sau inexactități de formulare pe care le-am constatat în cadrul lor. Am procedat astfel din cel puțin două motive. În primul rînd, rostul unei culegeri de exerciții nu este să facă aprecieri asupra valabilității sau non-valabilității unor norme pe care tocmai le recomandă publicului larg. Cel mult acestea pot fi completate sau discutate mai amănunțit, ceea ce am și făcut ori de cîte ori am crezut că este cazul. Locul unor asemenea discuții este, fără îndoială, în articolele și studiile de specialitate care, deocamdată, trebuie s-o spunem, sînt destul de rare. Noi înșine, exemplificînd și „negativ" normele de punctuație, am indicat unele „tendințe" din scrisul românesc actual. În al doilea rînd, dorind ca lucrarea noastră să fie un util instrument de lucru pentru elevi și cadre didactice nu numai în vederea instruirii lor generale, ci și în aceea a pregătirii unor examene sau concursuri, am avut în vedere faptul că aprecierile ce se dau cu asemenea prilejuri nu se bazează pe normele considerate de noi a fi cele mai bune, ci pe cele indicate în lucrările normative oficiale.

Nu am dat explicații detaliate asupra normelor, cu excepția cîtorva cazuri care ni s-au părut mai importante, atît pentru că ele pot fi găsite în lucrarea citată mai înainte a acad. Al. Graur, cît și pentru că un comentariu amănunțit al principiilor care stau la baza cutărei sau cutărei norme ar fi făcut ca volumul lucrării să crească considerabil, depășind totodată și scopul pentru care a fost alcătuită. Credem însă că asemenea cărți de „popularizare" a principiilor pe baza cărora au fost stabilite regulile de punctuație ar fi nu numai de dorit, ci chiar imperios necesare.

Pe lîngă semnele de punctuație, am discutat și *apostroful*, care, după cum se știe, îndeplinește numai funcții ortografice. Am procedat astfel pentru a înlesni o înțelegere mai clară a situațiilor în care trebuie folosit acest semn în raport cu cele în care se impune folosirea cratimei. De asemenea, la semnele cu dublă funcție, ortografică și de punctuație, am indicat normele care privesc ambele funcții, tot în scopul de a facilita o mai exactă sesizare a rolului pe care respectivele semne îl îndeplinesc în cadrul comunicării scrise. În ce privește semnele de punctuație, rațiunea apariției și folosirii lor este astfel explicată în *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, p. 38: „În vorbire se stabilesc raporturi logice între cuvinte, grupuri sintactice și propoziții care formează unități aparte din punctul de vedere al înțelesului. Pentru a exprima aceste raporturi, vorbirea omenească folosește, în afară de procedeele gramaticale, pauzele, intonația, întreruperea șirului comunicării.

Exprimarea în scris necesită întrebuințarea unor mijloace grafice cu ajutorul cărora să poată fi relatate aceste din urmă procedee. Astfel se explică crearea *punctuației — un sistem de semne convenționale care au rolul de a marca în scris pauzele, intonația, întreruperea cursului vorbirii*".

Semnele de punctuație sînt: *punctul*, care cumulează și valori ortografice, *semnul întrebării*, *semnul exclamării*, *virgula*, *punctul și virgula*, *două puncte*, *semnele citării* (ghilimelele), *linia de dialog*, *linia de pauză*, *parantezele*, *punctele de suspensie*, *cratima* (liniuța de unire și de despărțire), care, ca și punctul, e folosită și ca semn ortografic.

Dintre semnele de punctuație, o deosebită atenție am acordat-o *virgulei*, datorită complexității normelor care se referă la folosirea ei. Am căutat, în acest sens, să stabilim o „clasificare" a acestor norme după crite-

riul importanței și al frecvenței, pentru a oferi lectorului un minimum de reguli obligatorii, a căror însușire să-l poată feri de greșelile mai grave, întîlnite la majoritatea celor cu o instrucție filologică mai slabă. În acest sens am deosebit trei clase de reguli, dintre care primele două sînt de o importanță fundamentală pentru corectitudinea scrierii: a) *reguli imperative*, cuprinzînd acele situații în care se impune folosirea virgulei; b) *reguli prohibitive*, subsumînd cazurile în care *se interzice* folosirea virgulei și c) *reguli facultative*, aplicate acelor cazuri în care folosirea sau nefolosirea virgulei ține de importanța pe care autorul enunțului o acordă faptelor de limbă în cauză. Normele din această ultimă categorie nu reprezintă alternative ale celor din primele două clase, ci numai ale situațiilor descrise sub punctul c). Însușirea temeinică și a indicațiilor din dreptul fiecărei reguli facultative adaugă enunțului, pe lîngă corectitudine, fluență logică și expresivitate. Precizăm că atît regulile de sub a) cît și cele de sub b) sînt *obligatorii*.

Pe de altă parte, o atenție deosebită am acordat interpunctuației (prin care înțelegem folosirea combinată a mai multor semne de punctuație), întrucît *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* și *Gramatica limbii române* nu oferă decît puține indicații în acest sens. Numeroasele probleme pe care le relevă exemplele noastre sînt tot atîtea argumente pentru o cercetare aprofundată a acestui aspect pe care-l oferă varianta scrisă a limbii literare.

Atît la virgulă, cît și la celelalte semne de punctuație am căutat, așa după cum am mai spus, să ilustrăm normele respective și prin exemple în care aceste semne sînt folosite corect, și prin exemple în care ele sînt întrebuințate greșit. Procedînd în acest fel, oferim, credem, cititorului un mijloc mai eficient de fixare,

prin contrast, a unor situații ortografice tipice și, implicit, a regulilor prin care ele pot fi explicate.

În ceea ce privește exemplele, mai trebuie să precizam că ele au fost culese în primul rînd din reviste (literare, științifice, de popularizare) și din lucrări științifice (îndeosebi de lingvistică sau de critică literară), lăsînd pe un plan secundar scrierile beletristice. Am procedat astfel în vederea eliminării cît mai mult cu putință a factorilor subiectivi care apar de obicei în producerea textelor, factori care determină, într-un mod aproape incontrolabil, eludarea sau chiar supralicitarea normelor ortografice. În cazul special al literaturii artistice se modifică însăși perspectiva teoretică din care trebuie privită inserarea semnelor de punctuație în configurația textului, întrucît folosirea lor urmărește alte scopuri decît acelea din comunicarea neutră. Se naște astfel o adevărată stilistică a punctuației textului poetic, prea puțin luată în considerare în lucrările dedicate acestui aspect al enunțului. Cum locurile de incidență ale semnelor de punctuație cu textul poetic sînt extrem de numeroase, solicitînd și explicații complexe, problemele puse de acest aspect al scrierii depășesc cu mult obiectivele culegerii noastre.

Fără îndoială că nu orice text literar posedă o punctuație subiectivă, ceea ce ne-a și determinat să extragem exemple și din scrierile artistice, ori de cîte ori lucrul a fost posibil. În general deci, exemplele din prezenta culegere ilustrează starea de fapt din varianta standard neutră a limbii române literare. Greșelile reperate de noi se referă la aceeași variantă a românei literare și constanța apariției lor poate releva chiar o tendință generală de a da semnelor de punctuație valori noi în anumite contexte tipice.

Deși am încercat să ilustrăm cît mai amănunțit, în special la virgulă, fiecare normă, nu am putut totuși să dăm exemple exhaustive pentru fiecare situație

sintactică în parte, întrucît lucrarea ar fi luat proporții mult prea mari. Dealtfel numărul de exemple de sub fiecare regulă de punctuație oferă, credem noi, suficiente indicii despre felul în care norma respectivă se aplică și altor cazuri particulare.

Mai trebuie precizat, în legătură cu ilustrarea prin exemple a regulilor, că în ciuda eforturilor noastre de a găsi, în revistele și operele folosite ca sursă, contexte tipice pentru toate regulile, au existat unele cazuri, puține la număr, în care nu am reușit să găsim asemenea „eșantioane". De aceea, în aceste situații, am construit noi exemple ilustrative. Dealtfel procedeul este folosit, uneori pe larg, și în lucrările de specialitate citate mai înainte, consacrate ortografiei sau gramaticii. Așadar, atunci cînd sub un exemplu sau altul nu e indicată sursa, cititorul va deduce de aici că el a fost construit de noi.

Textele din secțiunea de exerciții au fost extrase din reviste și lucrări științifice ori opere artistice. Am căutat să alegem contexte care să cuprindă faptele cele mai frecvent întîlnite în practica scrisului. Ele au fost grupate în patru tipuri de exerciții, reprezentînd tot atîtea modalități de a crea, la cei care le rezolvă, deprinderi cît mai temeinice pentru o scriere corectă.

Folosirea adecvată a semnelor de punctuație nu decurge automat numai din însușirea mecanică a regulilor expuse în lucrările normative amintite. Este necesară o înțelegere a normelor respective, fapt care depinde de mai mulți factori, și în primul rînd de o serioasă cunoaștere a gramaticii limbii române.

Într-un alt capitol am dat rezolvarea exercițiilor, prin trimiterea, cu ajutorul unor indici numerici, la normele care reglementează situațiile respective.

Pentru a ușura consultarea anumitor norme, am alcătuit și un indice de cuvinte, cuprinzînd acele unități

lexicale a căror punctuație este expres reglementată în lucrările normative.

Numerotarea regulilor s-a făcut, cum am spus, cu ajutorul unor indici numerici. În general, prima cifră a simbolului numeric indică numărul de ordine al semnului de punctuație, al doilea, numărul normei, al treilea, diferitele probleme care apar în concretizarea situațiilor reglementate de norma respectivă ș.a.m.d. Acolo unde semnele de punctuație au și valori ortografice, cifra a doua indică valoarea acelor semne, restul simbolurilor semnificînd datele enumerate mai sus.

O situație specială prezintă șirul simbolurilor numerice în cadrul virgulei, întrucît folosirea acestui semn de punctuație pune probleme deosebit de complexe. Aici numărul de ordine al semnului de punctuație a fost redat printr-o cifră romană (I), procedeu care nu se mai repetă și la celelalte semne de punctuație. În continuare, simbolurile numerice din capitolul consacrat virgulei au următoarea semnificație:

— a doua cifră, care poate fi concretizată în trei unități, indică: 1. Virgula în propoziție;
2. Virgula în frază. Coordonarea;
3. Virgula în frază. Subordonarea;

— a treia cifră care, de asemenea, poate fi concretizată în trei unități, indică:
1. Reguli imperative;
2. Reguli prohibitive;
3. Reguli facultative (situații care apar și la punct);

— a patra (și a cincea cifră, cînd este cazul) indică numărul de ordine al regulilor de punctuație în cadrul unui paragraf mai amplu.

Pornind la redactarea acestei lucrări, am fost conștienți tot timpul de dificultățile pe care urma să le întîmpinăm, dificultăți decurgînd din complexitatea problemelor pe care le conține domeniul ortografiei și

al punctuației. Deși ne-am străduit să descriem și să explicăm cît mai exact și mai clar normele fundamentale ale punctuației în limba română, avem credința că există și alte posibilități de prezentare a acestor aspecte ale scrisului. De aceea ținem să aducem, de pe acum, mulțumirile noastre tuturor acelora care ni le vor semnala. Pe de altă parte, dorim să credem că nu vor întîrzia să apară și alte lucrări de acest gen, care să umple, cu rezultate superioare, un gol tot mai acut resimțit în viața noastră culturală, dar mai ales în învățămînt.

Elaborînd această culegere de norme și exerciții de ortografie și punctuație, înțelegem, așadar, să venim în sprijinul tuturor acelora care se interesează de perfecționarea propriilor lor mijloace de exprimare și, în primul rînd, în sprijinul cadrelor didactice și al elevilor. Atît pentru unii, cît și pentru alții sînt semnificative și stimulatoare cuvintele prof. univ. dr. doc. Ion Zamfirescu, publicate în „Contemporanul", 1978, nr. 2 (1627), p. 2:

„Văd în punctuație ceva mai mult decît un capitol obișnuit de scolastică gramaticală, menit ca atare să fie învățat metodic în ani cuminți de ucenicie și să devină cu timpul un dispozitiv curent în mecanica noastră intelectuală.

În materie de punctuație, regulile gramaticale spun mai mult, dar nu spun totul. În fiecare semn, dincolo de ceea ce stă în definiția lui strictă, pulsează și o parte de imponderabil, capabilă să genereze ori să adăpostească în ea nesfîrșite virtualități și deschideri.

Punctul — ca să încep cu acesta — nu e numai gest de pauză la încheierea propoziției sau indicație logică într-o succesiune de idei, este și popas meditativ, moment de tăcere îngîndurată, aducînd și concentrînd prin liniștea lui de o clipă ceea ce pînă la el, eventual, putuse să fie explozie ori tumult în conținutul rostirii.

Virgula, știm, are sarcini de ordin ortografic și sintactic, toate cu caracter riguros și sistematic; nu mai puțin însă virgula poate interveni și în situații mai libere, fie pentru a sublinia o subtilitate stilistică, fie pentru a introduce accente ținînd de ritmul interior al unor gînduri personale, fie pentru frazări, colorituri, reliefuri ori rezonanțe ca de pedală pe marea și complicata claviatură a scrisului.

Considerente de acest gen, bineînțeles cu raportări și în propoziții corespunzătoare, pot fi făcute și asupra celorlalte semne de punctuație.

Punctuația, în fond, nu constrînge. Dimpotrivă, ea dă relief ideilor, sculptează înțelesuri, intră într-o fiziologie necesară a spiritului, asigură o disciplină de substanță în funcționarea liberă și exprimarea ordonată a gîndirii. Mă întreb de aceea: cei care încearcă s-o ignore reflectează oare cît pot fi de prezumțioși și cît pot deveni de dogmatici?"

I. VIRGULA

„Virgula delimitează grafic unele propoziții în cadrul frazei și unele părți de propoziție în cadrul propoziției. Virgula arată felul în care fraza și propoziția se despart în elementele lor constitutive pe baza raporturilor sintetice dintre ele. Aceasta este funcțiunea gramaticală a virgulei. [...]

Virgula marchează grafic anumite pauze scurte făcute în cursul rostirii unei propoziții sau fraze. În felul acesta virgula, alături de alte semne de punctuație, servește la redarea grafică a ritmului vorbirii și a intonației.

Virgula se folosește pentru a reda grafic pauzele scurte ori de cîte ori marcarea lor este considerată necesară de către autor. În vorbire, asemenea pauze sînt folosite în mod intenționat în două situații:

a) pentru a grupa la un loc cuvintele și grupurile de cuvinte care formează unități de înțeles și a le despărți, în felul acesta, de restul frazei sau al propoziției;

b) pentru a atrage atenția în mod deosebit asupra unor cuvinte, prin despărțirea lor de restul frazei" (*Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ed. a III-a, București, 1971, p. 52).

I.1.0. FOLOSIREA VIRGULEI ÎN PROPOZIȚIE

I.1.1. *Reguli imperative*

I.1.1.1. Virgula se pune în mod obligatoriu între două sau mai multe *părți de propoziție* de același fel, aflate într-un raport de coordonare prin *juxtapunere*. Cînd sînt legate cu ajutorul conjuncțiilor, se aplică alte reguli (v. mai jos).

Părțile de propoziție juxtapuse pot fi însoțite sau nu de determinări sintactice (atribute sau complemente). Virgula se pune deci atunci cînd coordonarea prin juxtapunere se referă la:

— două sau mai multe subiecte:

Dintre cele zece părți de vorbire din limba română sînt flexibile substantivul [,] articolul [,] adjectivul [,] pronumele [,] numeralul și verbul, iar neflexibile sînt prepoziția [,] conjuncția și interjecția; adverbul ocupă o poziție de mijloc: este neflexibil, dar prin categoria gradelor de comparație se leagă și de părțile de vorbire flexibile. *(Gramatica limbii române*, I., p. 30)

sau:

Ochii negri, catifelați [,] genele întoarse pe fața albă, netedă, adăugau figurii un aer melancolic. (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 159)

— două sau mai multe nume predicative:

Ideea despre un număr mic de componenți elementari din care ar consta toate materialele a fost susținută de Empedocles (490—430 î.e.n.). Acești componenți ar fi *pămîntul* [,] *apa* [,] *aerul* și *focul*. (Coriolan Drăgulescu și Emil Petrovici, *Introducere în chimia anorganică modernă*, p. 19)

sau:

Föhnul nu e un vînt, ci o respirație malignă [,] un suflu strivit al cine știe căror tărîmuri moarte care se descompun în devălmășia adîncimilor... (A.E. Baconsky, *Remember*, II, p. 243)

De reținut că numele predicativ, unic sau multiplu, poate să apară și după verbele copulative la un mod nepersonal, regulile de punctuație menținîndu-și valabilitatea și în aceste situații:

În definitiv, la noi, șamani nu puteau exista (adică nu puteau avea crezare) exact din același motiv pentru care Sfîntul Nifon, adus cu mare alai la București de Radu Vodă, nu a avut pînă la urmă nici o trecere ca „sfînt în viață", contactul nemijlocit fiind pentru români, prin excelență desacralizant [,] demitizant. („România literară", XIII, 1980, nr. 6, p. 12)

— două sau mai multe atribute:

Și nu uitați paiațele noastre, ale neamurilor mai mici, un Antonescu, un Horthy, un Ante Pavelici și atîția alții. Oameni neîmpliniți [,] complexați [,] monstruoși, a căror infirmitate s-a transformat într-o însemnată forță de propulsie, asigurîndu-le ascensiunea. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 72) sau:

Casele cu pereții scorojiți se pregăteau parcă de ducă de pe acest meleag neprietenos [,] cu acoperișurile zdrențuite [,] cu burlanele atîrnînd sub streșini ca mîinile unor ciungi în mînecile slinoase [,] cu ferestre care-și pierduseră de mult lucirea de veselie și se stinseseră... *(Ibidem*, p. 71)

În cazul apozițiilor dezvoltate, cuprinzînd diferite determinări coordonate prin juxtapunere, virgula după șirul acestor determinări este justificată, întrucît marchează sfîrșitul apoziției:

A apărut amintirea cîtorva tablouri și deodată s-a sfîrșit ceva, sentimentul de singurătate, de izolare, de neputință [,] și s-a deschis o zare nouă, aceea a cutezanței și frumuseții. *(Ibidem*, p. 73)

— complemente directe:

Șocat el însuși de năstrușnicul gest impulsiv, Enderby inventează pe loc o biografie [,] o operă [,] versuri pe care le dictează studenților... („România literară", XI, 1978, nr. 36, p. 22)

— complemente indirecte:

„Eroul" lui Doinaș... este de predilecție omul integral, lucid și visător deopotrivă, capabil de a căuta [,] de a provoca și de a descoperi *miracolul* [,] de a trăi și de a participa la el... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 34 (852), p. 2)

— complemente de agent:

Totuși, însușirea atomilor de a se combina între ei, după legile stabilite de Proust [,] Dalton [,] Gay-Lussac [,] Avogadro, nu putea fi dedusă numai din enunțurile teoriei atomice și astfel această proprietate, capacitatea de combinare, a trebuit să fie admisă de nevoie. (Coriolan Drăgulescu și Emil Petrovici, *Introducere în chimia anorganică modernă*, p. 21)

— **complemente circumstanțiale:**

— **de loc:**

Între aceste ziduri de iunie
Istoria modernă
(Cît de modernă?)
Îmi ajunge pînă la piept [,] pînă
La gît [,] pînă la gură. („România literară", XIII, 1980, nr. 6, p. 6)

— **de timp:**

A doua zi [,] spre amiază, razele soarelui dogoreau prin geamurile hotelului „Grand"... („Orizont", XXXI, 1980, nr. 12 (626), p. 8)

— **de scop:**

Cu toate că e folosit din ce în ce mai mult pentru prospectările geologice și geofizice [,] pentru studiile oceanografice [,] pentru previziunile meteorologice [,] pentru agricultură și pentru reperarea poluărilor etc. sînt încă... numeroase probleme de interpretare care nu pot fi rezolvate decît prin verificări pe teren. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1091, p. 5)

— **de mod:**

Te vei risipi cum norii [,] cum peștii ori
gureșe vrăbii [,]
cum luminile aprinse pe tăișuri de săbii („Orizont", serie nouă, XXXI (620), 1980, nr. 6, p. 5)

— **complemente instrumentale:**

Dacă avem în vedere că între elementele ușoare de pe ramura stîngă a curbei diferența dintre „defecte" este mult mai mare, trebuie să ne așteptăm ca prin contopirea [,] fuziunea nucleară a acestora, în vederea sintezei de nuclee mai grele pînă la cele cu numere de masă din jurul Fe-ului, să se degaje o energie mult superioară celei de fisiune. (Coriolan Drăgulescu și Emil Petrovici, *Introducere în chimia anorganică modernă*, p. 185)

— **concesive:**

Chiar și așa însă [,] fără a arunca un cartof, tot l-am nimerit pe unul, un cavaler de două parale, care a crezut că sînt bună de „agățat". (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 318)

— **elemente predicative suplimentare:**

Te port clandestin [,] excentric [,] indispensabil
Sub ochelari de soare și surîsul opt cai durere... (Geo Bogza, *Orion*, p. 21)

În cazul unor coordonări de acest tip, ultimul element din șirul părților de propoziție coordonate nu se

desparte prin virgulă de elementul următor, întrucît s-ar încălca regula conform căreia virgula nu se poate pune între părți nesimilare ale propoziției. Evident, această regulă se aplică numai atunci cînd, la sfîrșitul șirului de părți de propoziție coordonate, nu intervin situații sintactice care să impună folosirea virgulei (determinări atributive sau circumstanțiale, construcții incidente etc.).

Este deci greșită virgula într-un exemplu ca următorul:

Viața lui Eminescu, Macedonski, Goga, Arghezi, Blaga, Bacovia [,] se răsfrînge, neîndoios, în oglinzile prismatice ale poeziei lor. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 25 (1122), p. 8)

însă:

A pune în valoare mașina cu program, a crea unicate [,] între altele, la „Electrotimiș" [,] înseamnă a valorifica inteligența tehnică la un nivel competitiv. („Orizont", XXXI, nr. 9, p. 4)

I.1.1.2-5. În cazul coordonării prin joncțiune a părților de propoziție de același fel, se folosește virgula pe lîngă următoarele elemente joncționale:

I.1.1.2. În coordonarea copulativă, cînd părțile de propoziție sînt legate prin:

— **conjuncția n i c i:**

Neavînd femeie [,] **nici** copii... a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului. (Creangă, A. 21, apud GA, II, p. 490)

În limba literară actuală, procedeul este mai puțin întrebuințat. Este preferat, în general, **nici** adverbial, folosit în construcții corelative:

Dar nu e nici buhă cu strigătul ei [,]
nici iască cu ochiul sinistru [,]
nici aprige piscuri ce scuipă ulei [,]
nici aripi suflînd ca un sistru [,]
nici spadă jucîndu-mi pe creștet pieziș [,]
nici limbă-ntre granițe oarbe
să stea împotriva acestui suiș
ce-ntr-una, hipnotic, mă soarbe. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 13)

Dacă nu intervin anumite situații sintactice care să impună marcarea virgulei, aceasta nu se pune la sfîrșitul șirului de elemente coordonate (cf. I.1.1.1.).

— **conjuncțiile corelative nu numai... ci și; nu numai... dar și:**

Închipuiți-vă însă canonul acestui bărbat, care timp de peste 20 de ani a făcut cronica tuturor mondenităților..., a scos anual „Almanach du High-life" și printre picături cărți ca *La vie à Bucarest, 1882—1883*, adevărată cronică a vieții **nu numai** mondene [,] **ci și** artistice a Capitalei. („România literară", XIII, 1980, nr. 6, p. 7)

Caragiale a fost prețuit de I.M. Sadoveanu **nu numai** pentru locul pe care-l ocupa în creația noastră dramatică [,] **dar și** pentru măestria tehnicii lui... („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 7)

Lipsa virgulei în aceste situații reprezintă deci o greșeală:

La Antim, ...părintele Darie... era în stare să-ți vorbească două ceasuri **nu numai** despre absurdul lui Urmuz [ ] **ci și** despre noutatea sintaxei argheziene. („Luceafărul", XXIII, 1980, nr. 5 (927), p. 6)

— **conjuncția corelativă atît... cît și:**

Asemenea trasori au fost folosiți pentru căutarea celor mai bune aplicații ale îngrășămintelor azotoase și fosfatice în cîmpurile de grîu, porumb sau orez **atît** în ce privește compoziția [,] **cît și** perioada de aplicare. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1090, p. 4)

Lipsa virgulei în construcțiile cu această conjuncție corelativă este deci o greșeală:

Radiațiile pot provoca sterilitatea **atît** a unor vegetale [ ] **cît și** a unor animale. *(Ibidem)*

— **locutiunea conjuncțională precum și:**

Prin analogie cu acestea [,] **precum și** cu masculinele, se folosește uneori articolul proclitic și la nume care formează genitivdativul cu articol enclitic. *(Limba română corectă*, p. 36)

Echivalentă cu **precum și** este locuțiunea conjuncțională **ca și:**

Relevanță antropologică au — în afară de „Originea speciilor" și „Descendența omului" — cartea sa asupra expresiei emoțiilor la animale și om [,] **ca și** experiențele sale asupra fecundației la plante. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1091, p. 5)

I.1.1.3. În coordonarea adversativă, cînd părțile de propoziție sînt legate prin:

— **conjuncția adversativă c i:**

Onomatopeele nu sînt niște simple imitații ale sunetelor naturii [,] **ci** cuvinte în care încep să se formeze noțiuni identificatoare. („Familia", seria a V-a, anul 14 (114), 1978, nr. 8 (156), p. 7)

Lipsa virgulei constituie deci o greșeală:

Ele nici nu au un rol decisiv așa cum au în celelalte cărți ale lui Radu Tudoran, nu mai sînt „actanți" în epica romanului [ ] **ci** elemente semnificative ale decorului. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 29 (847), p. 2)

— **conjuncția adversativă d a r:**

Pe urmă
cînd adolescent al naționii
am cunoscut altceva decît bucuria
de-a trăi **infantil** — într-o patrie
provincială [,] **dar** pentru mine
absolută, eroică —
fu anarhia. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 22)

și nu:

În sfîrșit, cum parodia exploatează de obicei modele prestigioase, există suspiciunea că parodistul este un individ incapabil [ ] **dar** invidios... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 33 (850), p. 6)

Conjuncția **dar** are și valoare conclusivă (= **deci**), situație în care stă, de obicei, în interiorul propoziției, fără a fi despărțită prin virgule:

Firesc ar fi fost [ ] **dar** [ ] să schimb slujba, dacă țineam să fiu în slujbă și nu să trăiesc ca un fecior de bani gata... (Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea Veche*, p. 256)

— **conjuncția adversativă i a r:**

S-ar putea încerca o clasificare a scriitorilor în funcție de aderența lor la realitatea imediată. Nu atît avîndu-se în vedere dacă sînt extrovertiți sau introvertiți, ci gradul în care au perceput fenomenele sociale în toată complexitatea lor [,] **iar** pe cele mentale în toată varietatea lor... („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 21)

Iar poate fi și adverb, avînd sensul „din nou", situație în care nu se desparte prin virgule:

Și mai are comisarul nostru un „aliat": pe comuniști. Ei îl ascund, ei îi dau informații prețioase, ei îl fac, încet-încet, să se simtă tot mai mult „de-ai lor". Aceasta este [ ] **iar** [ ] condiție estetică fundamentală. *(Ibidem*, p. 17)

— **conjuncția adversativă î n s ă:**

Presupunerea că e vorba de interdicție... rămîne cu totul lipsită de gînd. Ea poate fi un adaos superstițios în mediul pastoral însuși [,] **însă** nu nemijlocit. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 37 (1134), p. 6)

Conjuncția **însă** nu se desparte prin virgulă atunci cînd e așezată în interiorul propoziției (cf. și Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 44):

În general, din pricină că mai toată lumea bea cafea, medicii atrag atenția, fără a alarma [ ] **însă** [ ] pe nimeni, că în anumite boli, deliciile cafelei nu sînt prea indicate, iar în cantități exagerate, licoarea maronie poate deveni de-a dreptul periculoasă! („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 9)

și nu:

Celălalt [,] **însă** [,] îi răspunde cu curaj că mulți l-au vorbit de rău. (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 37)

Cînd apare la final de unitate sintactică plurimembră, **însă** poate fi urmat de virgulă, întrucît aici virgula marchează încheierea respectivei unități:

În mod mai frecvent **însă** [,] noțiunea criteriu se folosește în logică, gnoseologie și epistemologie. („Contemporanul", 1978, nr. 37 (1662), p. 2)

I.1.1.4. În coordonarea disjunctivă, dar numai atunci cînd conjuncția **(fie, ori, sau)** precedă și primul termen. Dintre aceste conjuncții, **fie** apare numai în construcții corelative, pe cînd **ori** și **sau** apar și în construcții necorelative, situație în care se aplică alte reguli de punctuație (cf. I.1.2.2.):

— **conjuncția f i e :**

Totuși, la substantiv se întîlnesc, uneori, **fie** la singular [,] **fie** la plural, cîte două sau chiar trei forme. *(Limba română corectă*, p. 11)

Dacă anumite situații sintactice nu impun acest lucru, nu se pune virgula înaintea primului **fie.** Deci:

În contemporaneitate, ca și în antichitate, filosofia este [ ] **fie** idolatrizată ca cea mai curată și mai înaltă simbolizare a spiritului științific [,] **fie** desconsiderată și privită ca o îndeletnicire a cărei valoare și perpetuare sînt fundate pe un miraj istoric. *(Ce este filosofia?*, p. 182)

și nu:

Ei încearcă să aducă drept argument faptul că sufletul omului nu s-ar supune unor legități obiective, ci ar asculta [,] **fie** de o comandă impersonală, de o conștiință universală, **fie** de glasul divinității, de impulsurile adînci ale trăirii subiective... („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 1)

— conjuncția **o r i:**

Strămoșii trăiesc totdeauna: **ori** ca o dogmă [,] **ori** ca o binecuvîntare. (N. Iorga, apud. Gh. Constantinescu-Dobridor, *Morfologia limbii române*, p. 306)

— conjuncția **s a u:**

Trebuie să ne hotărîm **sau** pentru una [,] **sau** pentru alta.

Aceleași reguli se aplică și în cazul coordonării cu conjuncția **ba:**

Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
Ba un soare [,] **ba** un rege [,] **ba** alt animal domestic.
(M. Eminescu, *Poezii*, p. 112)

La sfîrșitul părților de propoziție coordonate cu ajutorul conjuncțiilor disjunctive nu se pune virgulă, cu excepția cazurilor în care ea este cerută de anumite situații sintactice (cf. I.1.1.1.).

I.1.1.5. În coordonarea conclusivă **așadar, deci, prin urmare:**

— **a ș a d a r:**

Treptat logica tinde să se transforme într-o știință de tip matematic [,] **așadar** într-un sistem formal.

Așezat în interiorul propoziției, **așadar** se desparte prin virgule:

Concluzia cercetării noastre este [,] **așadar** [,] următoarea: cele trei texte din *Manuscrisul de la Ieud* au fost traduse în sudul Dacoromaniei... (Mirela Teodorescu și Ion Gheție, *Studiu filologic* la *Manuscrisul de la Ieud*, p. 33)

și nu:

Avem [ ] **așadar** [ ] o generație lirică nouă, problema e însă dacă avem și o poezie nouă. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 3)

Și cînd e la început de propoziție **așadar** se desparte prin virgulă:

Scrisorile imperiale este una din acele scrieri cu statut special în evoluția unui romancier autentic, care, la un moment dat, se decide să pună marele pariu cu el însuși, încredințat

fiind că, în sfîrșit, îl va cîștiga. **Așadar** [,] **începutul** a fost deja făcut. („Luceafărul", 1980, nr. 6 (928), p. 2)

— d e c i:

Faptul acesta, considerat ca realitate istorică, explică afirmațiile lui Vico, reluate de Jespersen, despre natura metaforică a limbajului arhaic, cît și punctul de vedere mai special în stilistica modernă, după care etimologia este o cercetare de filiație între cuvinte pe baza raporturilor de afinitate [,] **deci** cu valoare stilistică. (Eugen Todoran, *Maiorescu*, p. 69)

Așezat în interiorul propoziției, **deci** nu se desparte prin virgule:

Omul apare [ ] **deci** [ ] mai întîi ca producător de bunuri materiale fără care nici o societate nu s-ar putea menține... („Contemporanul", 1978, nr. 37 (1662), p. 4)

și nu:

Obligația artistului e [,] **deci** [,] să găsească „miezul cel viu" al propriei sale experiențe de viață... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 33 (1130), p. 2)

Conjuncția **deci** nu se desparte prin virgulă de restul propoziției conclusive nici atunci cînd aceasta e despărțită prin punct de propoziția sau propozițiile anterioare cu care se coordonează. Cu toate acestea, întîlnim dese enunțuri care se abat de la această regulă:

Deci [,] pentru explicarea complexelor fenomene care dimensionează personalitatea umană se impune o analiză succintă a genezei și esenței conștiinței prin prisma concepției materialist-dialectice. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 1)

— p r i n u r m a r e:

Arhitect [,] **prin urmare** om de gîndire rece, geometrică, Gh. Săsărman vede ideea în proză... („Luceafărul", XXIII, 1980, nr. 9 (931), p. 2)

Așezat în interiorul propoziției, **prin urmare** se desparte prin virgule:

Ori de cîte ori a fost necesar, am reprodus cuvintele așa cum apar în text (respectînd [,] **prin urmare** [,] grafia originală). (Mirela Teodorescu și Ion Gheție, *Studiu filologic* la *Manuscrisul de la Ieud*, p. 8, nota 2)

A se vedea, pentru punctuația conjuncțiilor conclusive **așadar, deci, prin urmare** explicațiile date de acad. Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 44.

Trebuie reținut că **așadar, deci, prin urmare** sînt adverbe (ultimul locuțiune adverbială) folosite cu valoare de conjuncții conclusive.

Regula conform căreia adverbul **deci** nu se desparte prin virgule cînd e folosit în interiorul propoziției se aplică și lui **totuși**:

Aș fi vrut [ ] **totuși** [ ] să spun și eu două vorbe. (Camil Petrescu, U.N. 10, apud GA, II, p. 492)

Există însă o vădită tendință, în scrierea actuală, de a-l pune între virgule pe **totuși** cînd se află în interiorul propoziției:

Parcurgîndu-le, cititorii își pot face [,] **totuși** [,] o idee generală asupra spiritului de cooperare care animă deopotrivă pe criticii literari... („România literară", XIII, 1980, nr. 5, p. 20)

I.1.1.6. Atributele izolate se despart prin virgulă de substantivul pe care-l determină. Dintre diferitele clase de atribut se izolează îndeosebi atributul adjectival, apozitiv și, destul de rar, atributul substantival prepozițional sau genitival. De obicei, atributele izolate apar pe lîngă pronume personale și nume proprii, „pentru că, din punct de vedere logic, folosind pronumele sau numele proprii, vorbitorul știe dinainte despre cine este vorba" (GA, II, p. 138). În mod obișnuit se izolează atributele urmate de compliniri; de asemenea, izolarea atributului apare și „din cauza unui adjectiv care cere o explicare" (GA, II, p. 139).

Atributele sînt izolate sau neizolate după cum legătura cu elementul regent este mai strînsă sau mai puțin strînsă, ceea ce, de multe ori, depinde de felul în care autorul enunțului înțelege caracterul respectivei legături.

a) Atribute adjectivale:

La fel ca într-un spațiu, civilizația noastră a fost *întru o limbă* [,] cea latină. (Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, p. 10)

sau, cu determinări:

Acum aveau unul de vreo șase camere, pe hol, un etaj întreg dintr-o casă veche [,] construită prin '38 [,] cînd, se știe, burghezia

atinsese punctul ei maxim. (Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, p. 49)

Pot apărea și mai multe atribute adjectivale izolate, coordonate între ele:

De regulă consideraţiile critice ale lui Iorgu Iordan derivă din lectura filologică a unor opere fundamentale [,] româneşti sau aparţinînd literaturii universale. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 6)

Atributele adjectivale izolate apar, după cum s-a arătat, îndeosebi pe lîngă substantive proprii sau pronume:

Evelyne [,] înaltă, cambrată ca un jocheu, cu un mers de sportivă, cu păr lung şi blond, strîns la spate cu o cordeluţă de culoarea capotului [,] înaintă spre Armand şi-i întinse mîna să i-o sărute. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 13)

Ei [,] îngrădiţi de lege [,] plăcerilor se lasă. (Mihai Eminescu, *Opere*, I 59, apud GA, II, p. 138)

b) Mult mai des decît atributele adjectivale sînt izolate apoziţiile (în special cele substantivale), simple sau dezvoltate:

El [,] Ionescu-Tismana [,] îl cunoştea dinainte ca ei să se fi înrudit în acest fel, dar niciodată nu putuse să ştie cu precizie cu ce se ocupă acest om. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 16)

sau:

Pentru o închidere ce se deschide, limba noastră are un cuvînt deosebit [,] prepoziţia *întru* [,] ce nu-şi găseşte lesne echivalentul în marile limbi europene. (Constantin Noica, *Sentimentul românesc al fiinţei*, p. 9)

Uneori apoziţia dezvoltată cumulează numeroase determinări. În atare situaţii se marchează prin virgulă limita finală a întregului ansamblu apozitiv:

Eugenie [,] singura fiinţă care prin devotament şi iubire l-ar fi putut scoate pe Herescu din izolarea egocentrică, oferindu-i astfel soluţia căutată zadarnic în alt plan al existenţei [,] moare lîngă el neajutorată, trezind doar compasiunea menajerei. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 5)

şi nu:

Barbu Herescu [,] figură de intelectual aristocrat, specialist în istorie şi filologie şi deputat în vechiul regim, fiinţă dinamică trăindu-şi viaţa frenetic [ ] se descoperă, după revoluţie, inutil social, debusolat şi alienat. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 5)

Cu atît mai mult e obligatorie virgula la începutul apoziției, lipsa ei constituind iarăși o greșeală:

...Acest film nu figurează printre ele și în general, el [ ] filmul, nici nu prea apare în filmologia pe cît de luxuriantă, pe atît de pestriță a acestui regizor... („Contemporanul", 1978, nr. 29 (1654), p. 8)

Apoziția este de multe ori introdusă prin adverbele **adică, anume** sau **și anume**; înaintea lor se pune virgulă:

Astfel, în analiza perechii *simpatie-antipatie*, de exemplu, ne-a interesat doar unul din sensurile lexemului polisemantic *simpatie* [,] **și anume**: „Atracție, înclinare, afinitate pe care cineva o simte față de o persoană...". (Richard Sîrbu, *Antonimia lexicală în limba română*, p. 190)

Raportul apozitiv mai poate fi marcat și prin alte semne de punctuație: linia de pauză (cf. 3.1.2.), paranteza (cf. 13.1. și 13.2.) și două puncte (cf. 8.5.1.).

c) Atributele substantivale prepoziționale sau genitivale sînt rar izolate:

Puțin mai tîrziu, Nițulescu privea din tramvai lucirea felinarelor în asfaltul ud al trotuarului, gîndindu-se distrat la utilizarea sumei încasate de la Papoianu și ascultînd zgomotul [,] de fierărie slăbită din balamale [,] produs de vagoanele vechi, cu zugrăveala scorojită. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 41)

Aveam o piele-n pod [,] de miel [,]
Doar nu veți fi vîndut-o. (G. Coșbuc, P. II 59, apud GA, II, p. 139)

Am intrat într-o curte [,] a unor țărani. (Apud GA, II, p. 139)

De aceea nu plecase nicăieri în vara asta — să se limpezească față de sine însuși..., să scape de senzația pe care o avea de la un timp, că se ratase, cumva, că nu-și dusese la capăt planurile lui cele mai importante, amînînd mereu un anumit soroc [,] al începuturilor adevărate și hotărîtoare. (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 5)

Atributele substantivale genitivale și prepoziționale se mai pot despărți prin virgulă de elementele lor regente și atunci cînd apar intercalări sau alte determinări sintactice:

Fața brăzdată de zbîrcituri, adunată în crețuri dese și profunde în jurul ochilor de albastrul deschis, pălit [,] al cerului de toamnă, făcea să pară cuprins necontenit de o veselie senină... (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 69)

I.1.1.7.1. Se pune virgulă după adverbele de afirmație și de negație și după adverbele predicative incidente, cînd acestea sînt echivalente ale unei propoziții.

Principalul adverb de afirmație este **da.** Se folosesc însă și alte adverbe, care, de regulă, sînt mai expresive decît el: **așa, bine, sigur, desigur, firește, exact, într-adevăr** etc.

Nu este principalul adverb de negație. Și aici apar alte mijloace de redare a negației: pe lîngă adverbul **ba** sau conjuncția **nici** (cu valoare de adverb), se folosesc și pronumele negative: **nimeni, nimic;** la fel locuțiunile **de loc, de fel.**

Dintre adverbele predicative, cel mai des apar în poziție incidentă următoarele: **desigur, poate, probabil.**

a) Adverbe de afirmație:

„Adineauri, continuase Ghețea, eu aș fi vrut să-ți pun niște întrebări pe care mi le pun și mie de la un timp..."

„Niște întrebări zici?!..." „Da [,] niște întrebări!..." (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 19)

b) Adverbe de negație:

— Să nu uiți să luăm niște sare — zicea Pătru mergînd, fără să întoarcă din mers capul să vadă dacă ea e în urma lui și îl aude...

— Nu [,] zicea, nu! și atît. (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 33)

c) Adverbe predicative incidente:

Nu se va putea nega [,] desigur [,] diferența între oamenii paleoliticului de o parte și „primitivii" actuali, de altă parte... (Ion Biberi, *Poezia, mod de existență*, p. 18)

sau:

Nu este [,] fără îndoială [,] neîngăduit să se afirme că originea acestor obiceiuri trebuie să fie căutată în epoca magdaleniană, poate chiar aurignaciană. *(Ibidem*, p. 19)

De multe ori adverbele și, în general, cuvintele incidente stau la începutul sau la sfîrșitul comunicării, căci ele „pot ocupa orice loc față de comunicarea de

bază: la începutul, la mijlocul sau la sfîrșitul ei. Ele sînt rostite cu o intonație deosebită, fiind izolate prin pauze care se redau grafic prin virgule, linii de pauză sau paranteze" (GA, II, 422):

Desigur [,] și aici au loc schimbări involuntare și inconștiente... (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 7)

„Da. Amuzant. Dar nu e film. E teatru. Dialoguri sclipitoare [,] desigur. Dar filmul se face cu altceva... etc." („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 3)

Este greșit a folosi virgula după un adverb predicativ cu rol de propoziție regentă a unei subiective introduse prin conjuncția **că** sau **să** (cf. I.3.2.1.). Deci punctuația corectă este următoarea:

Dacă d. Brucăr înțelege prin metodă „fenomenologică" orice *analiză structurală* a unor idei ca atare, atunci firește [ ] că... sînt fenomenolog. (Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, p. 251)

I.1.1.7.2. Se despart prin virgule de restul frazei substantivele (sau substitutele) în cazul vocativ:

„Ce făcuși [,] Tudoro [,] cine te-a supărat pe tine [,] Tudoro [,] unde vrei să te duci tu [,] Tudoro?!" (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 42)

„Intră [,] tu [,] ziceam, și închide ușa, nu te mai lăsa atîta îmbiată." („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 4)

Substantivele în vocativ pot avea determinări sintactice diferite, virgula punîndu-se în acest caz după ele:

Tulpini care-ați țîșnit din lut [,] izvoare
cu fiare răsturnate-n mers tiptil [,]
de ce întindeți corzi răsunătoare
ca apele în luna lui april? (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 37)

Lipsa virgulei la substantivele (sau substitutele) în vocativ constituie o greșeală:

Pentru început, mă adresez Dvs. [ ] tovarășe profesor [ ] pentru a situa în contextul informațional contemporan locul pe care-l ocupă o asemenea „bancă de informații". („Magazin", XXII, 1978, nr. 1088, p. 4)

Vocativele pot fi despărțite de restul frazei și prin semnul exclamării (cf. 11.7.).

I.1.1.7.3. Se despart prin virgulă de restul frazei interjecțiile:

Ei [,] ce zici? E prima dată cînd mă duc la țară și-o să mai merg. (Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, p. 46)

„Ei [,] bine, eu merg înainte cu ale mele, tu rămîi cu civilizația vacii și cu esența vieții care este în lapte (nu în lapte praf [,] ho [,] ho!)" (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 17)

sau:

— Mă — zicea el către cine se nimerea —, mă [,] vai de zilele tale, vezi tu cum e făcut satul ăsta al nostru? (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 46)

Cînd sînt urmate de un substantiv (sau un echivalent) în vocativ, cu care formează o unitate, interjecțiile nu se despart prin virgulă de vocativul respectiv:

„Măi [ ] moșule, aș vrea să mai stăm de vorbă!" *(Ibidem*, p. 49)

sau:

— Măi [ ] femeie — deschise el vorba după o lungă socoteală... — uite că vine și martie... *(Ibidem*, p. 51)

Interjecția **ia** nu se desparte de verbul următor, cu care formează o unitate:

— Ia [ ] să vedem, tovarășe Lucian, ce te supără pe dumneata — continuă maiorul... *(Ibidem*, p. 40)

După interjecții se poate pune și semnul exclamării (cf. 11.6.).

I.1.1.8. Se despart prin virgulă de restul propoziției cuvintele și construcțiile incidente. În ce privește poziția lor în structura comunicării a se vedea cele spuse sub I.1.1.7.1.

Din punct de vedere sintactic, cuvintele și construcțiile incidente sînt propoziții sau fraze. Propozițiile incidente au în componența lor un număr mai mare sau mai mic de cuvinte:

... Eu am mai auzit de cai care gîndesc cu adevărat, calculează și răspund sau pun întrebări: totul depinde [,] să ne înțelegem [,] de dresor. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 28)

Nu răspundea nici unul dintre ei, de parcă nu le vorbise nimeni pînă atunci și [,] firește [,] nici nu-i întrebase nimeni nimic. (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 6)

De multe ori propozițiile incidente constau dintr-un singur cuvînt sau din expresii sau locuțiuni. Acestea pot fi:

— interjecții sau construcții exclamative (z ă u, v a i, b a t ă - l p u s t i a, l u a - l - a r d r a c u etc.):

La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decît: Asta [,] zău [,] nu știu! (Odobescu, S.III 190, apud GA, II, p. 424)

„— ...Las'că nici la celelalte nu prea pot învăța cu slova asta nouă, care-a ieșit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi [,] trăsni-o-ar fi s-o trăsnească!" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 83)

„Ș-apoi, intrat în asemenea școală, mai numai barba și punga [,] bat-o pustia [,] te făcea să calci a popă!" *(Ibidem.)*

— adverbe predicative sau locuțiuni adverbiale predicative:

Congresul de la Viena din 1815 era [,] poate [,] numai ridicol cu Metternich verificînd, în secolul al XIX-lea, certificatele de căsătorie și de legitimitate succesorală a prinților și prințișorilor, împărțind statele ca pe niște colive, sub binecuvîntarea „sfintei" alianțe... („Familia", seria a V-a, anul 14 (114), nr. 8(156), p. 3)

Desigur [,] candoarea a rămas o dimensiune intimă a poetului și volumul cuprinde destule piese în care acesta se complace în spectacole inocente, reactivat de însemnele purității — zăpada ocupînd [,] desigur [,] locul central în simbologia ingenuității. („Familia", seria a V-a, anul 14(114), nr. 7(155), p. 3)

GA, II, p. 492 și 493 discută în locuri separate punctuația adverbelor predicative: la adverbele predicative incidente echivalente cu o propoziție (v. I.1.1.7.1.) și la cuvintele și construcțiile incidente. Am urmat și noi procedura din GA, dar înțelegem să specificăm aici că cele două situații descrise sînt, în fond, identice în ceea ce privește punctuația.

— verbe la un mod predicativ:

„Am avut noroc [,] zice [,] are cine-mi arăta drumul, nu mă mai pot rătăci... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 5)

Sînt considerate deci incidente și propozițiile care conțin verbe de declarație (sau verbe asimilate acestora), dar numai atunci cînd sînt intercalate în vorbirea directă sau cînd stau după ea:

— Un normalist din Cristur, faceți cunoștință... Și tu [,] am continuat eu apoi [,] Codrine, ai plecat singur sau cu părinți cu tot? (Marin Preda, *Viața ca o pradă*, p. 190)

— Cum îți explici apariția acestei femei la nemți, în linia întîi? Și încă numai în rochie, cu părul despletit, pe o vreme ca asta, și singură?

— Eu așa am văzut-o [,] răspunse el simplu. (Laurențiu Fulga, *Fascinația*, p. 141)

Cînd precedă și introduc vorbirea directă, ele nu mai sînt incidente, „deoarece reprezintă continuarea firească a comunicării anterioare" (GA, II, p. 423):

Luminarea mea pîlpîie, pîlpîie și eu îl întreb pe bătrînul profesor de muzică, Varga:

— Nu ar fi fost frumos dacă ar fi cîntat corul cîteva bucăți clasice, aici, la căpătîiul ei? (Ion Arieșanu, *Prietenul pe care-l caut pretutindeni*, p. 8)

1.1.1.9. Construcțiile gerunziale și participiale, cu sau fără determinări, așezate la începutul propoziției sau al frazei, se despart prin virgulă, indiferent de funcțiunea sintactică pe care o au.

a) Construcții gerunziale:

Urmînd exemplul numelor proprii masculine care primesc articolul hotărît în față *(lui Marin, lui Toma)* [,] s-a ajuns să se spună, neliterar, și *lui tata... (Limba română corectă*, p. 28)

b) Construcții participiale:

Adunate între copertele unei cărți [,] articolele și comentariile academicianului Iorgu Iordan consacrate problemelor literaturii, peste șaptezeci, ar forma un volum semnificativ... („Convorbiri literare", 1978, nr. 9(105), p. 6)

Construcțiile gerunziale și participiale se despart, foarte frecvent, prin virgule și atunci cînd sînt intercalate într-o propoziție sau cînd se află la sfîrșitul unei propoziții sau fraze:

Ar fi [,] vorbind cu nepotrivite cuvinte [,] un pariu cu timpul... („Orizont", XXXI, 1980, nr. 7, p. 6)

Un alt poet localnic [,] reprezentat în plachetă de un grupaj mai mic de poezii decît al confraților menționați mai sus [,] atrage atenția prin adînca dimensionare a lirismului de factură meditativă... *(Ibidem.)*

sau:

Într-un anume sens, textele sale sînt reportaje autobiografice [,] înțelegînd prin aceasta asimilarea realității investigate, asu-

marea datelor ei ca elemente ale propriei biografii. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 7, p. 2)

Poetul însuși crește organic din acest univers [,] situat în interiorul lumii rotunde ca un ochi translucid deschis spre toate zările *(Pămîntul ca un ochi)*. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 9, p. 3)

GA, II, p. 82 definește, din punct de vedere gramatical, construcțiile gerunziale și participiale ca fiind izolate în propoziție și cu o structură complexă, dar mai ales „cu un subiect al lor diferit de subiectul propoziției din care formal fac parte". În ce privește punctuația însă, obligativitatea subiectului propriu nu este necesară, întrucît regulile amintite mai sus se aplică atît construcțiilor gerunziale sau participiale cu subiect propriu, cît și celor cu subiect comun cu acela al propoziției din care fac parte.

I.1.1.10. În afara regulilor de pînă aici, care sînt enunțate expres în *Îndreptar* și în GA, cu deosebiri asupra cărora nu e cazul să ne oprim acum, dăm în continuare și alte cîteva indicații privind întrebuințarea obligatorie a virgulei în unele situații sintactice mai des întîlnite în practica scrisului.

Regulile de punctuație valabile pentru locuțiunea conjuncțională conclusivă **prin urmare** se aplică și la **ca urmare** (cf. I.1.1.5.):

Ca urmare [,] pentru a obține forma articulată de genitiv-dativ, vom adăuga articolul *-i*, la forma nearticulată... *(Limba română corectă*, p. 30)

Locuțiunea adverbială **de exemplu** se desparte prin virgulă de restul enunțului:

În sfîrșit vom menționa că și în domeniul logicii matematice unele chestiuni au fost lăsate în umbră, cum sînt [,] de exemplu [,] faptul istoric că prima încercare de axiomatizare a logicii se găsește la Raymundus Lullus... (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 11)

După această locuțiune pot fi puse și două puncte:

Astfel de grupuri sudate sînt specifice limbii populare, în timp ce limba literară preferă folosirea substantivului cu articolul enclitic [,] de ex. [:] *Am spus tatălui meu. (Limba română corectă*, p. 29)

În construcția adversativă (corelativă) **nu... ci, se** pune virgula înaintea lui **ci**, conform regulii referitoare la punctuația conjuncțiilor adversative (cf. I.1.1.3).

Mireasma trandafirului ciuntit
s-o-mprăștie nu florile [,] ci ghimpul. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 44)

La regula de sub I.1.1.4. **se** adaugă și coordonările de tipul **ba ... ba** sau **cînd ... cînd**, unde **ba** și **cînd** sînt echivalente conjuncțiilor disjunctive **sau, ori**:

Și după aceea, ne jucam iară, ne ascundeam ba după un pom [,] ba după o cruce și se scuturau florile cînd vîntul bătea un picuț mai tare. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 4)

În prezent, ca și cu două mii de ani în urmă, filosofia este cotată cînd ca înțelepciune [,] cînd ca ansamblu de iluzii deșarte [,] cînd ca știința științelor [,] cînd ca o mărturisire personală, o autobiografie ontologică sau o romanțare a universului. *(Ce este filosofia?*, p. 182)

Și în cazul acestor construcții, virgula nu se pune înaintea primului termen decît atunci cînd există justificări sintactice:

Mi-i puneau, să mă sperie [,] ba în trăistuță, ba în penar, și atunci, de frica lor, mă albeam cum îi varu. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 4)

unde virgula delimitează subordonata circumstanțială de scop: „*...să mă sperie...*".

I.1.2. *Reguli prohibitive*

I.1.2.1. Nu se despart prin virgulă părțile de propoziție coordonate prin următoarele conjuncții:

— **conjuncția copulativă și.** Ea poate coordona:

a) părți de propoziție de același fel (subiecte, nume predicative, atribute, complemente):

— s u b i e c t e:

Umbre [ ] și tării necunoscute, dar izvorîte din setea pentru respectul valorilor trecutului, au oprit uciderea și poarta a rămas rănită, tristă și stingheră, de li s-a făcut oamenilor milă de ea. (Cristofor I. Simionescu, *Gînduri*, p. 8)

— n u m e p r e d i c a t i v e:

Semnificative [ ] și lămuritoare pentru aceste ultime considerații ale noastre sînt următoarele cuvinte ale lui Einstein... *(Ce este filosofia?*, p. 14)

— a t r i b u t e, c o m p l e m e n t e d i r e c t e, c o m p l e m e n t e i n s t r u m e n t a l e:

Știindu-l că **plăsmuiește frunze** [ ] și flori luminoase, arborii din curtea mea [ ] și de pe strada mea îi așteaptă pasul săltat și-l acoperă cu umbră, cu mîngîieri [ ] și cu cearcăne care povestesc triumfuri și înfrîngeri. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 38(856), p. 2)

— c o m p l e m e n t e d e a g e n t:

A scris nu știu cîte drame respinse, toate, de edituri [ ] și teatre, pentru grave greșeli ideologice și profunde carențe artistice. (Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 6)

— c o m p l e m e n t e c i r c u m s t a n ț i a l e d e l o c:

Receptivă la sugestii, a depus o bună activitate în partidul social democrat [ ] și în sindicate... („România literară", XIII, 1980, nr. 6, p. 14)

— c o m p l e m e n t e c i r c u m s t a n ț i a l e d e t i m p:

Lucrez, cu pauze de somn de trei, patru ore, vineri, sîmbătă, duminică [ ] și luni. (Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 7)

— c o m p l e m e n t e c i r c u m s t a n ț i a l e d e s c o p:

Mai devreme sau mai tîrziu, mai mult sau mai puțin explicit, autenticul critic modern nu poate să nu riște o asemenea dezvăluire a istovitoarelor confruntări cu sine, tocmai spre *a-și dovedi* [ ] și *a dovedi*... că ceea ce face el, profesiunea lui, dispune de toate datele etic-umane necesare pentru a se constitui... în *unic mod de existență*. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 38(856), p. 6)

— c o m p l e m e n t e c i r c u m s t a n ț i a l e d e m o d:

Și trebuie spus că poeziile în care mișcarea aceasta se simte mai mult sînt cele care merg mai repede [ ] și mai direct la inimă, emoționează mai tare. (Al. Philippide, *Prefață* la Ana Blandiana, *Poeme*, p. 6)

b) o parte de propoziție și o subordonată de același fel:

— atribut și subordonată atributivă:

Dar italianca, bună, grăsuță și blîndă, mereu îmbrăcată în halatul ei alb imaculat [ ] și care își merita cu prisosință numele, asigura cu mult tact trecerea spre o perioadă și mai pustie a casei. (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 247)

— complement circumstanțial de cauză și subordonată circumstanțială de cauză:

Băiat levent și monden — cu secrete înclinații spre o literatură personală, pe care n-o poate realiza, după cum declară, cu melancolie, din lipsă de timp [ ] și pentru că trebuie să se devoteze binelui obștesc —, M. are cu scriitorii relații de urbanitate absolută. (Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 5)

c) părți de propoziție diferite (caz mult mai rar):

— complement circumstanțial de mod și complement circumstanțial de timp:

Poezia poate să propună enigme, poate să pună întrebări, dar, de obicei [ ] și din cele mai vechi timpuri, nu propune soluții și nu dezleagă probleme. (Al. Philippide, *Prefață* la Ana Blandiana, *Poeme*, p. 8)

Virgula se pune în schimb în fața lui **și** adverbial, mai ales cînd el apare, cu o atare valoare, în construcții corelative:

Explicația ne-o dă rolul marginal de care am vorbit la început. Acest rol este **și** social [,] **și** literar. („România literară", XIII, 1980, nr. 12, p. 9)

Mult mai rar se pune virgula înaintea unui **și** adverbial necorelativ:

El inventă noi legende, noi mituri sau le răstoarnă pe cele vechi, în alt sens, dar el inventă [,] **și** ca stil, nuanțe noi... („Orizont", XXXI, 1980, nr. 11(625), p. 4)

Există însă inconsecvențe în a pune virgula în fața lui **și** cu valoare adverbială:

Legătura dintre adverbe și conjuncții se vădește nu numai prin valoarea de conjuncții a adverbelor relative *unde*, *cînd*, *cum*, ci și prin existența unor cuvinte care au valoare **și** de adverb [ ] *și* de conjuncție. (GA, II, p. 319)

În construcții cu valoare „locuțională" s-a ajuns să nu se mai marcheze prin virgulă coordonarea paratactică a unor termeni însoțiți de **și** adverbial:

Imposibil de precizat cum a reușit George Bălăiță aceste transformări de mare subtilitate. Fiindcă *Ucenicul neascultător* este **și** una [ ] **și** alta, după voia fiecăruia. („Familia", seria a V-a, anul 14(114), nr. 8(156), p. 3)

De aici procedeul s-a putut extinde și la alte situații sintactice nelocuționale (îndeosebi atunci cînd avem a face cu juxtapunerea numai a doi termeni):

> În zori, cînd umbra e la fel,
> nu și lumina bolții însă,
> zăceau pe jos: **și** cal [ ] **și** el:
> zdrobit sta coiful de oțel,
> iar platoșa ardea, desprinsă. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 50)

Virgula se pune nu numai înaintea unui **și** adverbial, ci și în fața conjuncției **și** atunci cînd apare în enumerări sau cu valoare intensivă (cf. Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, p. 45):

Prezentul indicativului în subordonată redă simultaneitatea **și** cu prezentul [,] **și** cu trecutul [,] **și** cu viitorul... (GA, II, p. 367)

Primul **și** din acest exemplu are valoare de adverb, în fața lui nepunîndu-se virgulă (v. mai sus).

Nu întotdeauna este sesizat caracterul enumerativ al unor părți de propoziție coordonate prin **și**, așa încît se evită, în mod nejustificat, punerea virgulei:

Și *Iliada* [ ] **și** *Metafizica* [ ] **și** *Odiseea* [ ] **și** *Organon* sînt cărți fără de care umanitatea ar fi mai săracă și mai tristă. („Contemporanul", 1978, nr. 35 (1660), p. 4)

Gramatica Academiei și *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* nu reglementează punctuația conjuncției **și** cu valoare intensivă sau enumerativă. Dealtfel, nu există întotdeauna posibilitatea unei clare delimitări între conjuncția **și** cu aceste valori și adverbul omonim din construcții corelative, de unde și ezitările în a pune sau nu virgula înaintea lui **și**.

Şi poate să aibă şi valoarea conjuncţiilor **iar, însă, dar,** situaţie în care se pune virgulă înaintea lui, conform punctuaţiei conjuncţiilor adversative (cf. şi I.2.1.3.):

Substantivele *faşă, vrajă* se scriu la nominativ-acuzativ singular nearticulat cu *ă* final [,] şi nu cu *e*. (Fulvia Ciobanu şi Lidia Sfîrlea, *Cum scriem. Cum pronunţăm corect*, p. 12)

— **locuţiunea conjuncţională copulativă şi cu:**

Iar Vidra [ ] **şi cu** cei patru au să dea atîta dezbin dihăniilor... (Sadoveanu, N.P., p. 83, apud Vasile Şerban, *Sintaxa limbii române*, p. 244)

— **prepoziţia cu sau locuţiunea prepoziţională împreună cu,** care dobîndesc în asemenea situaţii valoarea conjuncţiei copulative **şi:**

Dragoş [ ] **cu** Herdelea îşi urmară calea cotind pe ulicioara dinspre Vaideei... (Rebreanu, I, p. 79, apud Vasile Şerban, *Sintaxa limbii române*, p. 243)

Toată hora [ ] **împreună cu** privitorii izbucniră într-un rîs gălăgios. (Rebreanu, I, p. 99, apud Vasile Şerban, *Sintaxa limbii române*, p. 244)

I.1.2.2. Virgula nu se pune în faţa conjuncţiilor coordonatoare disjunctive **ori, sau** cînd nu sînt folosite în construcţii corelative şi nu apar deci la primul termen al cuvintelor coordonate (cf. şi I.1.1.4.):

— **conjuncţia ori:**

Dar nici statele nenucleare şi nespaţiale — fie ele mici, mijlocii [ ] **ori** mari — nu au făcut tot ce depinde de ele pentru a imprima un alt curs, o altă direcţie — cu adevărat paşnică — activităţilor ce au loc în spaţiul extraterestru. („Lumea", 1978, nr. 38, p. 24)

— **conjuncţia sau:**

Iar eu, în fiecare zi, la şase, sînt la *Sică*, acasă. Piese, regie, actori, premiere, succese [ ] **sau** prăbuşiri, fiindcă pe Sică nu-l interesează pe lumea asta nimic, dar absolut nimic, în afara teatrului. (Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 10)

Virgula în faţa acestor conjuncţii, dacă alte situaţii sintactice nu o justifică, este deci o greşeală:

Era întărîtat că tăceam [,] sau încîntat că are ascultători docili? („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 12)

I.1.2.3.1. Atributele neizolate (fie de calificare, fie de identificare) nu se despart prin virgulă de substantivul pe care-l determină.

Caracterul neizolat al acestor atribute (față de cel al atributelor izolate) se relevă în vorbire prin aceea că atît elementul regent, cît și cel atributiv se pronunță cu aceeași intonație (spre deosebire de atributul izolat, unde elementul regent se pronunță cu o intonație mai înaltă decît determinantul său).

Sînt cîteva situații în care atributul nu poate fi decît neizolat (apud GA, II, p. 138):

— cînd elementul regent este un substantiv cu prepoziție articulat cu articolul hotărît:

Dar în apa [ ] galbenă chipul meu arăta ca o pată neclară de ulei, ca un smalț care se topește. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 15)

sau:

În încăperile [ ] lungi, scunde și întunecoase, aerul era uscat, înecăcios ca al camerelor mortuare. *(Ibidem)*

— cînd un substantiv este determinat de mai multe atribute dintre care fiecare determină întreaga construcție (substantiv + atribut) după care urmează. De exemplu: *celule germinative epiteliale primare*, unde *germinative* determină pe *celule*, *epiteliale* determină unitatea sintactică *celule germinative* ș.a.m.d. Asemenea construcții se întîlnesc mai ales în stilul științific și, mai cu seamă, în limbajul medical:

O astfel de fază... reprezintă un „sistem [ ] polimolecular [ ] coloidal". („Magazin", XXII, 1978, nr. 1097, p. 1)

sau:

Diabetul [ ] *zaharat* [ ] *infantil* sau *juvenil* este instabil, cu treceri rapide de la hiper- la hipoglicemie... *(Agenda medicală*, p. 150)

a) Atributele adjectivale pot fi atît izolate, cît și neizolate, în funcție de accentul pe care vorbitorul îl pune pe determinarea atributivă respectivă. În general, sînt neizolate atributele adjectivale antepuse elemen-

tului determinat (substantiv sau înlocuitor al substantivului):

În firide adînci pline de un praf argintiu și ușor ca respirația reginei Iris, erau nenumărate [ ] papirusuri scrise de mine... (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 15)

Atributul adjectival antepus poate fi format dintr-un șir de determinări atributive:

Înalți, diformi, solemni [ ] titani în fiare,
de ce nu rupeți lanțul de sclavie,
în loc să-l zăngăniți fără-ncetare? (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 38)

De remarcat că între ultimul atribut al șirului și elementul determinat nu se pune, în acest caz, virgulă.

Atributul adjectival neizolat poate să urmeze elementului determinat, aceasta fiind de fapt topica normală:

„Reconstituire" nu înseamnă așadar simplu act [ ] arhivistic, neselectiv și cu atît mai puțin mecanică punere cap la cap a documentelor... (Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, p. 10)

Foarte rar sînt izolate adjectivele pronominale cu rol de atribut adjectival. De aceea între ele și cuvîntul determinat nu se pune virgulă:

Totuși, în ciuda progreselor înregistrate de acest [ ] termen și de hotărîrea de a i se acorda prerogative, lucrurile s-au complicat din nou prin migrarea termenului *semiologie*... (Maria Carpov, *Introducere la semiologia literaturii*, p. 75)

sau:

Dacă stau să mă gîndesc bine, călătoria mea în Babilon începuse chiar de atunci, din odaia [ ] ta de veghe și osteneală. (Paul Emanuel, *Solilocvii*, p. 9)

Aceeași situație o întîlnim și în cazul numeralelor cu rol de atribut adjectival:

Tu îmi spuneai o dată Teofil: fiecare om are doi [ ] ochi care alunecă pe suprafața lumii. Caută un al treilea [ ] ochi, cel secret, deschide-l și-l lasă să ardă ca pe-o lumină uitată. *(Ibidem)*

b) Atributul substantival, cu excepția apoziției, este de regulă neizolat (pentru situațiile cînd este izolat cf. I.1.1.6.). Ca atare, în marea majoritate a cazurilor nu se admite virgula între atributele substantivale și elementele determinate:

Admiţînd ideea [ ] de inerenţă sau evidenţă, nu mai este nimic surprinzător în faptul că specialişti dintre cei mai de seamă indică semnificaţia, alături de semn, ca obiect [ ] de studiu [ ] al semiologiei. (Maria Carpov, *Introducere la semiologia literaturii*, p. 11)

şi nu:

În analiza noastră ne vom opri cu precădere asupra capitolelor care pot fi încadrate în procesul de reformulare (antropologia nova) [,] a modelului uman. („Contemporanul", 1978, nr. 29 (1654), p. 10)

c) Şi atributul pronominal (cu excepţia celui apoziţional) este, în majoritatea covîrşitoare a cazurilor, neizolat. Nu este admisă deci virgula între el şi cuvîntul pe care-l determină:

Modelul cosmologic pitagoresc... rezistă pînă în secolul al XVII-lea ca viziune a universului sferic, a cărui [ ] lege e armonia muzicală (muzica sferelor), a cărui [ ] mişcare e dansul sau rotirea ritmică a aştrilor, al cărui [ ] prim mobil este intelectul divin (Sufletul lumii la Platon, Unu la gnostici) şi ale cărui [ ] motoare celeste sînt inteligenţele angelice... (Ioana Em. Petrescu, *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*, p. 11)

sau:

Substanţa cerească... îşi pierde puritatea [ ] ei atemporală şi intră sub regimul *istoricităţii*, al eroziunii materiei în timp. (*Ibidem*, p. 13)

sau:

„Dedublarea"... merge uneori atît de departe, încît personajul ajunge să se îndoiască de identitatea sa [ ] cu sine însuşi. (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 103)

Restricţia despărţirii prin virgulă este totală în cazue atributelor pronominale în dativ (dativul posesiv). Prol numele personal sau reflexiv cu această funcţisintactică apare în forma sa neaccentuată atunci cîne stă pe lîngă substantivul pe care-l determină şi sp leagă de acesta prin cratimă (de cele mai multe ori atributul pronominal în dativ stă pe lîngă un verb, determinînd însă un substantiv, caz care nu ne interesează aici):

Mă-ntrebam de unde l-a-nvăţat şi dacă
E aievea cîntu- [ ] i uniform,

Şi ca nu cumva în somn să tacă,
Mi-era frică seara să adorm. (Ana Blandiana, *Poeme*, p. 14)

d) Şi atributul verbal este de regulă neizolat. În consecinţă nu se desparte prin virgulă de cuvîntul pe care-l determină:

Ele l-au călit în luptă şi rezistenţă, ba chiar i-au stimulat iscusinţa [ ] de a găsi soluţii spre ocolirea caznelor... (Cristofor I. Simionescu, *Gînduri*, p. 14)

e) Cele spuse mai sus despre atributele adjectivale, substantivale, pronominale şi verbale sînt valabile şi pentru atributul adverbial fie că stă după elementul determinat, fie înaintea lui:

O, vin'! odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă;
Eu sînt luceafărul [ ] de sus
Iar tu să-mi fii mireasă. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 134)

respectiv:

Peste astfel de [ ] rezerve, cartea aduce cîteva observaţii profunde şi originale adîncind efectiv cunoaşterea lui Caragiale... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 39 (857), p. 2)

I.1.2.3.2. Complementul direct *aşezat imediat după predicat* nu se desparte prin virgulă de acesta:

Cultul morţilor avea să constituie un alt prilej de ceremonial, dezvoltat progresiv în cursul mileniilor, în care formula verbală, de bună seamă cîntată, a putut [ ] intra ca o componentă rituală. (Ion Biberi, *Poezia, mod de existenţă*, p. 20)

sau:

Ne-am propus să analizăm [ ] categoriile semantice ale verbelor de acţiune, devenire şi stare... (Ivan Evseev, *Semantica verbului*, p. 5)

Virgula între predicat şi complementul direct imediat următor se pune deci numai în cazul unor intercalări, în alte situaţii, legate strict de regula enunţată mai sus, fiind vorba de greşeli:

Poezia din epoca paleolitică a reprezentat [,] prin mijlocirea formulei incantatorii [,] o expresie de totalitate a omului... (Ion Biberi, *Poezia, mod de existenţă*, p. 23)

și nu:

În al doilea rînd: în cursul aceleiași evoluții — care se caracterizează prin consolidarea cantitativă a capitalismului monopolist — vedem [,] apărînd pretutindeni, chiar în sînul monopolurilor, un factor care acționează în sens contrar... („Lumea", 1978, nr. 30, p. 28)

Cînd complementul direct stă înaintea predicatului, el poate fi despărțit sau nu prin virgulă, după gradul legăturii cu elementul regent (cf. I.1.3.1.1.).

I.1.2.3.3. Complementul indirect *așezat imediat după predicat* nu se desparte prin virgulă de acesta:

Ce vrei [ ] de la noi,
de la oi,
ce vrei, ce mioară cei... (Emil Botta, *Un dor fără saţiu*, p. 5)

sau:

Tradiția mai cere ca pronumele reflexiv *se* să fie legat [ ] de verbul precedent, dar nu și de cel următor... (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 53)

Virgula între predicat și complementul indirect imediat următor poate să apară deci numai în cazul unor intercalări:

Din ele reieșea că averea fostului diplomat Sachelarie nu era chiar atît de mare cît se spunea, și cum afirma el în scrisorile trimise [,] pe vremea cînd trăia [,] cumnatei sale. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 39—40)

Cînd datorită topicii complementul indirect nu stă imediat după predicat, el poate fi despărțit prin virgulă de cuvintele așezate între el și predicat, acestea nefiind însă considerate intercalări, ci elemente de topică obligatorie:

Trebuie să diferențiem însă ideea științifică a evoluției materiei în Univers [,] de evoluționismul biologic care a apărut mult mai tîrziu. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 2)

Această observație este valabilă și pentru complementul direct.

Pentru complementul indirect așezat înaintea predicatului a se vedea I.1.3.1.2.

I.1.2.4. Interjecția **ia** nu se desparte de verbul următor, întrucît formează cu el o unitate (cf. și I.1.1.7.3.).

— Ia [ ] luați loc dumneavoastră — le făcu Năiță semn celor doi să se așeze pe pat, căci scăunelele din jurul mesei fuseseră strînse. (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 76.)

I.1.2.5. Nu se desparte prin virgulă subiectul de predicat.

Unii [ ] îndrăznesc să mă strige cu numele zeului. **Dar numele** meu adevărat nimeni [ ] nu-l știe. Eu [ ] tac. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 14)

și nu:

Problematică prin excelență, poezia sa [,] se constituie într-un jurnal de o admirabilă directivitate... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 29 (1126), p. 3)

În schimb, atunci cînd între subiect și predicatul verbal apar intercalări, punerea virgulei este justificată:

Doi dintre aceștia [,] Gheorghe Șincai și Ion Budai Deleanu [,] își propun... reconsiderarea de mult așteptată a eroului nostru național... (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 81)

Intercalări pot să apară și între subiect și un predicat nominal:

Cristi [,] nașul [,] e fratele lui mai mare, are trei ani și vreo trei luni și el a fost botezat Cristi de către fratele său mai mare... (D. R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 7)

Uneori intercalările sînt mai ample, așa încît cel care redactează un enunț trebuie să urmărească cu atenție sfîrșitul secvenței sau secvențelor sintactice intercalate, pentru a-l marca prin virgulă:

În fapt, tînjirea poetului [,] dacă nu are un obiect precis, ea fiind un modus vivendi și nu o simplă năzuință spre ceva [,] are — în schimb — circumstanțe care-i sporesc semnificația dramatică. („Familia", seria a V-a, anul 14 (114), nr. 7 (155), p. 3)

I.1.2.6. Nu se pune virgula între verbul copulativ și numele predicativ:

Chipul meu este [ ] de nepătruns. Ochii îmi sînt [ ] reci și nepăsători, dar nimic nu le scapă. Pielea întinsă pe mușchii mei este [ ] a unui luptător. Trupul îmi este [ ] puternic, umerii drepți. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 14)

Virgula între verbul copulativ și numele predicativ este deci o greșeală:

Dealtfel, istoria cunoașterii este [,] nu numai bătălia împotriva necunoscutului, ci și bătălia dintre adevăr și eroare, dintre cunoaștere și mistificare, dintre știință și religie. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 2)

Aidoma situației de sub I.1.2.5., și între verbul copulativ și numele predicativ se pune virgulă în cazul unor intercalări:

Linia acestora *ar fi* [,] totodată [,] *linia* ascensiunilor și căderilor mele... (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 473)

I.1.3. *Reguli facultative*

Am denumit această secțiune astfel pentru a scoate în evidență faptul că, în situațiile ce vor fi descrise în continuare, folosirea virgulei sau nefolosirea ei nu implică neapărat o greșeală de punctuație, situațiile respective admițînd soluții facultative, aproximativ la fel de corecte.

I.1.3.1.1. Complementul direct *așezat înaintea predicatului* se poate sau nu despărți prin virgulă de acesta, după gradul legăturii cu elementul regent.

Cînd autorul enunțului consideră complementul direct un element esențial al propoziției nu se pune, de obicei, virgula, indicîndu-se în acest fel legătura strînsă dintre complementul direct și predicat (sau restul enunțului):

Cuvîntul *sete* [,] și eu l-am învățat cu adevărat doar într-o interminabilă zi de arșiță... („România literară", XI, 1978, nr. 39, p. 10)

sau, mai frecvent, fără virgulă:

Cine crede-n lumină și lumina în el o să creadă,
Și avuții de vis [ ] va avea în Țara din lumină născută...
(*Ibidem*, p. 3)

Pentru alte reguli privind complementul direct, cf. I.1.2.3.2.

I.1.3.1.2. Complementul indirect *aşezat înaintea predicatului* se desparte sau nu prin virgulă în funcţie de gradul legăturii cu elementul regent.

Ca şi în cazul complementului direct, situaţia cea mai frecvent întîlnită este cea în care complementul indirect nu e despărţit prin virgulă de elementul regent:

— Şi mamei [ ]
de ce nu i-ai scris
doar un cuvînt
din acele moarte pustii? (Emil Botta, *Un dor fără saţiu*, p. 10)

sau:

Pentru Mircea Eliade [ ] nu există inferior şi superior, periferic şi central în cercetarea dimensiunii interioare a umanităţii. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 39 (857), p. 8)

Dar:

Lui Philippide [,] renunţarea la această operă i-a fost de folos, căci şi-a putut concentra eforturile asupra *Originii românilor*... (Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, p. 19)

I.1.3.1.3. Pentru complementele circumstanţiale, aşezate într-o anumită poziţie faţă de subiect şi predicat, sînt de reţinut următoarele reguli:

a) Complementele circumstanţiale aşezate între subiect (însoţit sau nu de determinări) şi predicat se despart prin virgule *numai* cînd subiectul e aşezat înainte de predicat:

Marxismul i-a dovedit definitiv netemeinicia stabilind că filosofia [,] în ciuda foarte generalelor ei probleme [,] este legată de cele mai adînci interese ale fiinţei umane... *(Ce este filosofia?*, p. 24)

sau:

Ce-ar putea să creadă despre filosofie cineva care [,] studiindu-i istoria [,] ar constata... că acei care au reprezentat-o au abordat, rînd pe rînd, probleme foarte diferite? (*Ibidem*, p. 22)

b) Cînd subiectul e aşezat după predicat, complementul circumstanţial se încadrează între virgule atunci cînd e mai puţin legat de elementul regent sau atunci

cînd autorul vrea să-l detaşeze pentru a insista asupra lui. În restul cazurilor nu se pune virgula:

După ce am trecut prin cîteva birouri în care erau expuse pe pereţi picturi contemporane de mare valoare m-a întîmpinat [ ] în faţa biroului său spaţios dar sobru [ ] un om înalt, uscăţiv... („Familia", seria a V-a, 1978, 14 (114), nr. 9 (157), p. 16)

sau:

Aici ieşea primăvara [,] întîi [,] floarea-paştelui, la capătul dinspre pădure al bucăţii... (Dinu Săraru, *Nişte ţărani*, p. 88)

c) Complementele circumstanţiale aşezate după predicat nu se despart, de obicei, prin virgulă de acesta. În anumite situaţii, care depind de importanţa pe care autorii enunţurilor o acordă respectivelor complemente, ele pot fi despărţite prin virgulă de predicat (cf. şi cele spuse sub I.1.3.1.4.).

Dacă complementul circumstanţial este despărţit prin virgulă de predicat, atunci acest semn de punctuaţie se pune şi după complementul circumstanţial respectiv.

— **complement circumstanţial de loc :**

Horia a fugit atunci de-o întrevedere cu Moise şi s-a întîlnit cu Calagherovici [ ] la un banchet dat în Turnuvechi în cinstea unor învăţători ce cîştigaseră nişte premii la Bucureşti cu echipa de fluieraşi... (D.R Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 82)

dar:

În anii cînd fascismul dădea asaltul pe toate căile [,] înăuntru şi în afara ţării [,] pentru ocuparea tuturor poziţiilor şi abolirea principiilor şi instituţiilor democratice, Adrian Maniu a rămas pe baricadele presei de stînga. („Contemporanul", 1978, nr. 32 (1657), p. 11)

— **complement circumstanţial de timp:**

De parcă ar fi fost singura văduvă de război din sat (chiar dacă bărbatul îi murise [ ] la întoarcerea acasă, tot văduvă de război se chema că este !)... (Laurenţiu Fulga, *Fascinaţia*, p. 28)

dar:

Pe profesorul Cristian, în schimb, această propunere surprinzătoare de a candida ca rector începu, treptat, să-l preocupe; ...nu analizase nici un detaliu, nu se gîndise dacă-i serioasă, realizabilă, dacă nu-i o aventură ridicolă, mulţumirea rudimentară, nestăpînită îl împinsese [,] în timp [,] înainte... (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 26)

cînd autorul vrea să-l detaşeze pentru a insista asupra lui. În restul cazurilor nu se pune virgula:

După ce am trecut prin cîteva birouri în care erau expuse pe pereţi picturi contemporane de mare valoare m-a întîmpinat [ ] în faţa biroului său spaţios dar sobru [ ] un om înalt, uscăţiv... („Familia", seria a V-a, 1978, 14 (114), nr. 9 (157), p. 16)

sau:

Aici ieşea primăvara [,] întîi [,] floarea-paştelui, la capătul dinspre pădure al bucăţii... (Dinu Săraru, *Nişte ţărani*, p. 88)

c) Complementele circumstanţiale aşezate după predicat nu se despart, de obicei, prin virgulă de acesta. În anumite situaţii, care depind de importanţa pe care autorii enunţurilor o acordă respectivelor complemente, ele pot fi despărţite prin virgulă de predicat (cf. şi cele spuse sub I.1.3.1.4.).

Dacă complementul circumstanţial este despărţit prin virgulă de predicat, atunci acest semn de punctuaţie se pune şi după complementul circumstanţial respectiv.

— **complement circumstanţial de loc :**

Horia a fugit atunci de-o întrevedere cu Moise şi s-a întîlnit cu Calagherovici [ ] la un banchet dat în Turnuvechi în cinstea unor învăţători ce cîştigaseră nişte premii la Bucureşti cu echipa de fluieraşi... (D.R Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 82)

dar:

În anii cînd fascismul dădea asaltul pe toate căile [,] înăuntru şi în afara ţării [,] pentru ocuparea tuturor poziţiilor şi abolirea principiilor şi instituţiilor democratice, Adrian Maniu a rămas pe baricadele presei de stînga. („Contemporanul", 1978, nr. 32 (1657), p. 11)

— **complement circumstanţial de timp:**

De parcă ar fi fost singura văduvă de război din sat (chiar dacă bărbatul îi murise [ ] la întoarcerea acasă, tot văduvă de război se chema că este !)... (Laurenţiu Fulga, *Fascinaţia*, p. 28)

dar:

Pe profesorul Cristian, în schimb, această propunere surprinzătoare de a candida ca rector începu, treptat, să-l preocupe; ...nu analizase nici un detaliu, nu se gîndise dacă-i serioasă, realizabilă, dacă nu-i o aventură ridicolă, mulţumirea rudimentară, nestăpînită îl împinsese [,] în timp [,] înainte... (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 26)

— **complement circumstanțial de mod:**

Solomon Pexa mi-a zis: lumea nu poate trăi [ ] decît în conflict, dar trebuie să învingi conflictul... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 81)

dar:

La întrebarea „ce este filosofia?" s-ar putea răspunde [,] glumind [,] și nu ar fi o glumă proastă, că filosofia este ceea ce știm cu toții că este. *(Ce este filosofia?*, p. 28)

— **complement circumstanțial de cauză:**

Deși, de-adevărat, aveau și ei rănile lor vii, era secetă și le turbau vitele în bătătură [ ] de foame... (Laurențiu Fulga, *Fascinația*, p. 28)

dar:

Acad. Al. Graur arată că în *Gram. rom.*[1] formarea cuvintelor prezintă neajunsuri [,] din cauza lipsei studiilor anterioare în această direcție. (I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, p. 13)

— **complement circumstanțial de scop:**

Adepții lui erau inițiați în arta retoricii [ ] pentru a putea propaga principiile doctrinei sale. (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 27)

dar:

Derivatele românești au fost studiate aproape numai pe latura semantică [,] pentru necesitățile lexicografice... (I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, p. 13)

Pentru complementele condițional, concesiv și de mod consecutiv cf. I.1.3.1.4.

I.1.3.1.4. Complementele circumstanțiale așezate la începutul unei propoziții (inclusiv cele așezate după o conjuncție subordonatoare) se despart sau nu prin virgulă după cum autorul enunțului le consideră sau nu elemente esențiale în frază. GA, II, p. 491, precizează că ele se despart prin virgulă atunci cînd nu constituie un element esențial în frază. Această regulă se încadrează, de fapt, într-una mai generală, formulată astfel în *Îndreptar*, p. 55: „se intercalează între virgule un complement circumstanțial așezat înainte de locul pe care îl ocupă în ordinea normală a complementelor". În comunicarea uzuală, cel mai des întîlnim

situația complementelor circumstanțiale așezate la începutul propoziției:

— complement circumstanțial de loc:

În astfel de fraze [ ] verbul copulativ îndeplinește rolul de propoziție regentă... (Ștefania Popescu, *Gramatica practică a limbii române*, p. 536)

însă:

Dar în ființa ei [,] toate — carnea, sîngele, nervii, cele mai ascunse și insensibile fibre hohoteau... (Laurențiu Fulga, *Fascinația*, p. 21)

— complement circumstanțial de timp:

De veacuri [ ]
din gură în gură,
umblă o voce,
umblă un bocet
în Țara Zarandului. (Emil Botta, *Un dor fără sațiu*, p. 8)

dar:

În miezul cald al verii [,] tu ești ca un
panopticum albastru de himere. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 37)

— complement circumstanțial de cauză:

Din această cauză [,] ea nu are un caracter exhaustiv, o serie de lucrări care apar direct în text nemaifiind incluse în listele bibliografice respective. (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 12)

sau:

Fiind prima în genul ei [,] cercetarea noastră și-a cucerit, desigur, dreptul de a figura în bibliografia obligatorie a problemei... (Vasile Florescu, *Retorica și neoretorica*, p. 8)

dar:

Mare lucru n-a putut învăța Philippide de la profesorii săi de atunci... De aceea [ ] se poate spune că el s-a format ca filolog mai mult singur... (Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, p. 13)

— complement circumstanțial de scop:

În scopul îmbunătățirii condițiilor de transport al călătorilor [,] calea ferată va fi dotată cu peste 500 de vagoane noi de călători. („Scînteia", apud Gh. Bulgăr, *Limba română. Sintaxă și stilistică*, p. 76)

Pentru a înlătura transparența sticlei [,] mărgelele au fost realizate prin suprapunerea a două fîșii de nuanțe diferite, alb opac și roșu-violaceu. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 12 (626), p. 6)

dar:

Un vechi deziderat al economiei Afganistanului... începe să-și prefigureze rezolvarea prin proiectul de construire a căii ferate transafgane; pentru realizarea proiectului [ ] au fost aprobate investiții de peste un miliard dolari. („Lumea", 1978, nr. 45, p. 22)

— complement circumstanțial de mod:

Dar mai presus de orice [ ] trebuie precizat că, ajunsă la treptele superioare, materia conștientă de sine se concretizează în om, iar apoi în *societatea omenească*... („Magazin", XXII, 1978, nr. 1097, p. 4)

dar:

Vag [,] practica avocatura, avea relații în lumea magistraților. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 45)

— complementul circumstanțial de mod consecutiv stă, în mod firesc, după elementul determinat și nu se desparte de el prin virgulă:

Planul lui Cassian izbuti [ ] de minune. (Vlahuță, O.A.I, p. 153, apud GA, II, p. 186)

— complement circumstanțial condițional:

Trăind și nemurind [ ] ai să vezi cine sînt eu. (Creangă, P. 80, apud GA, II, p. 197)

sau:

La un caz [ ] iar... pac! la *Războiul*. (Caragiale, *Teatru*, p. 245, apud Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române*, p. 268)

dar, mult mai frecvent:

În caz de nevoie [,] întregul post va ieși complet înarmat ca să facă impresie mai puternică. (Rebreanu, R. II, p. 149, apud GA, II, p. 197)

În general, complementul circumstanțial condițional stă înaintea elementului determinat. Sînt însă și cazuri cînd stă după acest element, fiind despărțit de el, în mod obișnuit, prin virgulă:

S-ar fi ales de tine ceva, Adame [,] *ciung?* (Arghezi, *Versuri*, p. 212, apud Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române*, p. 267)

În exemplul acesta, virgula din fața complementului circumstanțial condițional *ciung* marchează și vocativul *Adame*.

— complement circumstanțial concesiv. El poate sta înaintea elementului regent sau după el. În ambele situații se desparte prin virgulă de determinatul său

„deoarece între el și cuvîntul determinat este o diferență de intonație care subliniază opoziția și concesia și pentru că el nu exprimă o împrejurare esențială pentru înțelegerea comunicării" (Ștefania Popescu, *Gramatică practică a limbii române*, p. 487):

Cu toată cultura lui [,] Șandru nu apucase să-și educe și gustul. (Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, p. 43)

sau:

Chiar învinsă [,] latinitatea își păstra superioritatea de obiceiuri și de limbă... (Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, II, p. 32)

ori postpus:

Soția mareșalului este o doamnă de bună condiție, evident, dar s-a obișnuit să fie flatată [,] cu toată modestia pe care o abordează, ceea ce înseamnă că nimeni nu reușește să reziste puterii. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 63)

Destul de des apar însă și situațiile în care complementele ocupă altă poziție decît aceea din topica normală: subiect + atribut + predicat + complement direct + complement indirect + complement circumstanțial:

Se pare că Dan Radu Ionescu a accentuat [,] în spectacolul său [,] tocmai latura aceasta care se impune mai vizibil din piesa lui Rebreanu... („Orizont", XXXI, 1980, nr. 5, p. 6)

I.1.3.2. Cînd într-un enunț avem de-a face cu un verb subînțeles se poate pune virgula în locul lui:

Din această perspectivă, mizeria se transfigurează în grandoare, iar omul umilit [,] într-o ființă demnă de poarta triumfală a iubirii. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 26 (1123), p. 8)

sau:

Din vis fantast căzuți în stradă
Asasinii au ieșit la pradă.
Ochiul lor spre cîrciumi sucit
Iar în burta boierului [,] cuțit. (Geo Bogza, *Orion*, p. 24)

Trebuie precizat că acesta „e singurul caz cînd se admite virgula între părți de propoziție diferite" (cf. Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 47).

Cu toate acestea, sînt numeroase exemple în care virgula nu mai e folosită pentru a marca lipsa verbului.

Aceasta se întîmplă mai ales în cazul unor construcții sintactice mai puțin dezvoltate:

Altfel gîndește avarul, altfel [ ] donjuanul, altfel [ ]ipocritul, altfel [ ] snobul literar, altfel [ ] luptătorul, altfel [ ] viteazul care are mania să spună omului adevărul în față etc., etc... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 3)

I.2.0. FOLOSIREA VIRGULEI ÎN FRAZĂ. COORDONAREA

I.2.1. *Reguli imperative*

I.2.1.1. Se despart prin virgulă propozițiile *coordonate juxtapuse* determinate sau nu de alte propoziții:

— propoziții principale:

Dacă vrei, doctore, să ai zile bune aici, fă ce poți cu dispensarul dumitale mîncat de mucegai [,] fă ordine după puterile dumitale [,] vezi-ți de bolnavi și nu vorbi prea multe. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 71)

— propoziții subiective:

Ceea ce se impune [,] ceea ce-și cucerește treptat dreptul la o evidență inatacabilă este o violentă resurecție a faptului că totul este posibil, recuperabil... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 34 (852), p. 2)

— propoziții predicative:

Poți să lucrezi o săptămînă întreagă, dacă a fost omis ceva în registru înseamnă că n-ai lucrat [,] că nici nu exişti. (Geo Bogza, *Împotriviri*, p. 114, apud Virgiliu Dron, S. Gh. Constantinescu, *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale*, p. 19)

— propoziții atributive:

Oamenii însă nu văd prin fum. Numai tu,
de-acolo, de unde ești, împrăștie-l cu mîna,
seara, cînd mă plimb cu fetița aceea
care seamănă cu tine [,] care nu știe nimic... (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 10)

— propoziții completive directe:

Pe atunci nu bănuisem că, în chiar acel an, înainte de a cădea bruma, voi zări iarăși sclipirile Ozanei [,] că voi străbate încă o dată drumurile bătute de harabagiul din Piatra Neamț. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 7)

— propoziții completive indirecte:

El ar fi un anonim, un arhivar. Cu atît mai mult cu cît nimeni nu-l obligă să umble [,] să întrebe [,] să scrie. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 10)

— propoziții circumstanțiale de loc:

Colo unde stau Carpații cu de stînci înalte coaste [,]
Unde platanii pe dealuri se înșir ca mîndră oaste,
Munții țeapăna lor frunte o suiau-n-albastre bolți. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 264—265)

— propoziții circumstanțiale de timp:

Cînd se ascunde sau se reprimă [,] cînd conștiința sugrumă pulsul interior al ființei, Macedonski se simte poet. (Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, p. 11)

— propoziții circumstanțiale de cauză:

Pentru ca ei să nu găsească noi ascunzători [,] să se teamă în permanență, în fiecare zi sînt luați zece oameni la întîmplare și trecuți într-o cameră alăturată, unde sînt percheziționați pînă la piele. (Geo Bogza, *Țara de piatră*, p. 75)

— propoziții circumstanțiale de scop:

Se gîndise să se ducă la șeful gării, să-l reclame pe insolent [,] să se plîngă [,] să nu lase lucrurile așa. (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 45)

— propoziții circumstanțiale de mod:

Toamna, mai ales așa cum era ea de la un timp, limpede și caldă, îi plăcea dar nu prea mult, fiindcă îl melancoliza, îl făcea prea bun, cum nu era [,] cum nu voia el să mai fie... (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 41)

— propoziții circumstanțiale condiționale:

Nu te poți construi pe tine însuți, spusese el în timpul celei dintîi integrări, dacă nu-ți călăuzești pașii cu fermitate [,] dacă te lași dus de valuri [,] dacă nu dai la o parte tot ce-i de dat din drumul tău!... *(Ibidem)*

— propoziții circumstanțiale consecutive:

Ș-a stat ninsoarea și s-a pus pe geruială de crăpau pietrele [,] de trosneau lemnele și-ți scrîșneau dinții în gură. (B. Șt. Delavrancea, *Nuvele și povestiri*, p. 281)

— propoziții circumstanțiale concesive:

Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i,
Și de plînge [,] de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine

Şi-nţelegi din a lor artă
Ce e rău şi ce e bine. (M. Eminescu, *Poezii*, p. 154)

sau, cu elipsa verbului copulativ:

După treizeci de ani (sau după treizeci şi cinci? **sau** după patruzeci?) un rid descoperit, oricît de mic [,] oricît de neînsemnat [,] oricît de expresiv sau oricît de nostim, semnifică ceva, iar acel ceva este însuşi Timpul. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 23)

I.2.1.2. Se despart prin virgulă propoziţiile coordonate prin conjuncţiile copulative:

— **n i c i:**

Nu caut vorbe pe ales [,]
Nici ştiu cum aş începe. (Eminescu, O.I 173, apud GA, II, p. 493)

— **n u n u m a i ... c i ş i** (conjuncţie corelativă):

Nu ştiu în ce măsură s-a realizat intenţia mea de a arăta că cele două discipline... **nu numai** trebuie [,] **ci şi** pot să colaboreze în vederea lărgirii şi adîncirii analizei textuale... („România literară", XI, 1978, nr. 39, p. 3)

Uneori între **ci şi** pot sta alte elemente ale propoziţiei:

Dar prin simpla determinare teoretică a obiectului şi metodei „noii" noastre forme de critică, o precizare esenţială se impune: critica ideilor literare înţelege **nu** numai să se delimiteze [,] **ci** să se **şi** opună sistematic — în spirit constructiv — adversarilor săi direcţi... (Adrian Marino, *Critica ideilor literare*, p. 11)

— **n u n u m a i ... d a r ş i** (conjuncţie corelativă):

Pictorul se bucura de sosirea lui Baciu şi a lui Marcu **nu numai** pentru că îl scăpau de situaţia devenită penibilă de a sta singur cu Niţulescu [,] **dar şi pentru** că ştia că are de-a face cu doi cunoscători cu gust sigur. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 53)

I.2.1.3. Se despart prin virgulă propoziţiile coordonate prin conjuncţii adversative:

— **c i:**

Prin experienţă şi maturizare, în diverse domenii, oamenii ajung să accepte că lucrurile nu sînt totdeauna „albe" sau „negre" [,] **ci** că mai pot fi **şi gri**... (Valeria Guţu-Romalo, *Corectitudine şi greşeală*, p. 9)

— **d a r:**

Picurul de **rouă** împrospătează agreabil o floare [,] **dar** nu o fecundează. (Lucian Blaga, *Elanul insulei*, p. 29)

— **iar:**

Observarea utilizării limbii actuale scoate în evidență anumite preferințe care configurează specificul ei [,] **iar** situarea în sistem a faptelor sugerează anumite direcții de dezvoltare. (Valeria Guțu-Romalo, *Corectitudine și greșeală*, p. 6)

Uneori **iar** are valoare copulativă (= **și**):

Într-adevăr, uneori imaginea are putere de argument [,] **iar** întîmplătorul cochetează cu evidența. (Lucian Blaga, *Elanul insulei*, p. 29)

Coordonatele copulative de felul celei de mai sus au o nuanță adversativă.

— **însă:**

Oamenii sînt atît de nerăbdători să ia parte la evenimentele care se anunță, încît nu-și mai găsesc pacea; ar ieși pe coridor [,] **însă** cum să te clintești din loc, într-un tren în care n-ai mai fi avut unde să arunci un singur ac? (Mihai Stoian, *Procesul unui proces*, p. 9)

De multe ori **însă** e plasat în interiorul propoziției, situație în care nu se desparte prin virgule (cf. I.1.1.3.):

Dintre faptele discutate unele nu au fost semnalate pînă acum, altele [ ] **însă** [ ] reprezintă ilustrări ale unor fenomene despre care s-a mai scris... (Valeria Guțu-Romalo, *Corectitudine și greșeală*, p. 5)

Uneori are valoarea lui **dar, iar, însă** și conjuncția copulativă **și**, caz în care se respectă punctuația cerută de respectivele jonctive:

— **dar, însă** (se marchează virgula):

Citindu-l azi din nou pe Valeriu Bucuroiu, am avut impresia că mi-a răsărit un deal în fereastră [,] **și** era luna. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 38 (856), p. 2)

— **iar** (se marchează virgula):

Orice mare poet e și un arhitect al limbii naționale și al vieții spirituale a poporului său [,] **și** Aron Cotruș este un astfel de poet. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 29 (1126), p. 7)

De obicei valoarea adversativă a lui **și** nu este sesizată în asemenea construcții, așa încît de multe ori ea nu este marcată prin virgulă, ceea ce contravine normelor ortografice:

Puterea exercitată din orgoliu e semn de mare prostie [ ] **și** prostia este o maladie contagioasă. (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 25)

I.2.1.4. Se despart prin virgulă propozițiile coordonate prin conjuncții disjunctive, cînd conjuncția apare și la prima propoziție din seria celor coordonate:

— b a:

Ba îl auzi lăudîndu-se cu nerușinare [,] **ba** plin de umilință și supus, ascuns ca un schimnic în chilia lui se declară doar un biet slujitor... (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 10)

— f i e:

Anume e vorba de despărțirea accidentală a unui cuvînt în două sau mai multe părți, **fie** pentru că vrem să arătăm silabele din care e format... [,] **fie** pentru că, ajunși la sfîrșitul unui rînd, n-am izbutit să terminăm un cuvînt... (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 55—56)

— o r i:

Ori frica de a-i tulbura m-a reținut să le spun că dobitocul se apără meditativ de muște [,] **ori** sugestia mulțimii mi-a înfricoșat orice pornire [,] **ori** poate asistăm, mi-am zis cu neîncredere, la ceva ce mă depășea și era deasupra mea... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 10)

— s a u:

Sau că strada aceea nu mai este [,] **sau** că amintirea mea a strămutat-o într-o lume ireală. (Galaction, O. I 503, apud GA, II, 493)

A se vedea și cele spuse sub I.1.1.4.

I.2.1.5. Se despart prin virgulă propozițiile coordonate prin conjuncții conclusive:

Sorbise cafeaua [,] **deci** se trezise de-a binelea. (Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, p. 62)

I.2.2. *Reguli prohibitive*

I.2.2.1. Coordonatele de orice fel legate prin **și** copulativ ori **sau** nu se despart prin virgulă. GA, II, p. 493 mai adaugă și pe **ori** la cele două conjuncții de mai sus:

— ș i:

Departe de a fi oțioase, repetițiile de acest gen pun în lumină, și ele, firea vorbăreață a personajelor, cărora le place să învîrtească [ ] **și** să sucească în fel și chip cuvîntul ... (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 110)

și nu:

De ce se temea el mai mult, închipuindu-și viitorul acela superior în multe privințe, era că experiența generației sale și-ar fi putut pierde proporțiile avute la vremea dată [,] **și** că ei toți nu vor fi trăit nici măcar o dramă veritabilă, vrednică să înfrunte timpul. (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 120)

Totuși, atunci cînd apar grupuri de mai multe propoziții coordonate care încep toate cu **și** copulativ (cum se întîmplă în stilul narativ) se folosește virgula înaintea lui **și**:

Și de drag te-aș semăna [,]
Și cu drag te-aș secera [,]
Și te-aș face stog în prag [,]
Și te-aș îmblăti cu drag [,]
Și te-aș cerne prin sprîncene [,]
Și te-aș frămînta-n inele [,]
Și te-aș da inimei mele. (Jarnik-Bîrseanu, D. 8, apud *Îndreptarul*, p. 58)

sau:

Filmul său, **și** cînd dezbate tranșant atitudini față de moralitatea familială [,] **și** cînd discută probleme de muncă [,] **și** cînd notează poezia înfiripării unor sentimente de iubire... surprinde... firescul, autenticul uman... („Orizont", serie nouă, XXXI (620), 1980, nr. 6, p. 6)

— s a u:

O serie de articole din cele trei volume de pînă acum constituie deja capitole [ ] **sau** vor putea fi ușor incluse în diferitele capitole ale unei viitoare istorii a literaturii. („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 10)

și nu:

Uneori, nici nu mai știa dacă el este abacul [,] **sau** abacul este el. (Ion Băieșu, *La iarbă albastră*, p. 11)

— o r i:

Pentru că sistemul prozodic al unei limbi nu este o invenție a grămăticilor ci teritoriul frămîntat în care se înfruntă, se armonizează, se ciocnesc, se anulează [ ] **ori** se limpezesc conștiințele. („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 4)

și nu:

De la vizita la muzeul numismatic, simțea nevoia să citească explicațiile [,] **ori** poate se afla într-o stare cînd avea nevoie de multe, multe explicații și lămuriri... (Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, p. 61)

I.3.0. FOLOSIREA VIRGULEI ÎN FRAZĂ. SUBORDONAREA

I.3.1. *Reguli imperative*

I.3.1.1. Se despart prin virgulă de regentă subordonatele juxtapuse acesteia:

— **condiționale:**

„Realitatea-i cuvînt de onoare: ai belet [,] ai onoare, n-ai [,] plătești amendă!...“ (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 44)

— **concesive:**

Și secolii-nchid-ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte [,]
Din suflet eu fi-ți-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi nerupta sa parte! (G. Coșbuc, *Versuri*, p. 640)

I.3.1.2.1. Atributiva izolată (explicativă) se desparte prin virgulă de cuvîntul pe care-l determină:

În țara noastră aceste cercetări și-au găsit reprezentanți harnici și capabili; aceștia au elaborat lucrări de sinteză [,] în care categoriile fundamentale ale semasiologiei sînt discutate la nivelul științei moderne și pe baza materialului oferit de limba română. (G. Ivănescu, *Cuvînt înainte* la Marin Bucă și Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, p. 5)

I.3.1.2.2. Subordonata completivă directă se desparte prin virgulă de regenta ei, cînd e așezată înaintea acesteia (cf. și I.3.2.4.):

Ce știu [,] nu vreau să țin secret. (Coșbuc, B.I. 61, apud GA, II, p. 494)

În anumite situații, în special în cazul reluărilor prin pronume personal, completiva directă așezată înaintea regentei nu se desparte prin virgulă:

Pe cîți i-au găsit [ ] *i*-au mînat spre curtea primăriei. (Stancu, D. 112, apud GA, II, p. 285)

Uneori reluarea se face cu ajutorul formei neaccentuate, de feminin, a pronumelui personal de persoana a III-a singular, pronumele avînd o valoare neutră:

Că nu înveți [ ] mi-au mai spus-*o* și alții. (Apud GA, II, p. 286)

I.3.1.2.3. Subordonata completivă indirectă se desparte prin virgulă de regenta ei, cînd e așezată înaintea acesteia (cf. și I.3.2.5.):

Cui e obișnuit cu mersul trenurilor [,] o oprire în afară de cele prevăzute în itinerar îi dă de gîndit. (Caragiale, O. I 294, apud GA, II, p. 494)

În anumite situații, îndeosebi la reluarea prin pronume personal, completiva indirectă așezată înaintea regentei nu se desparte prin virgulă:

Cui vine la mine [ ] *îi* dau o carte. (Apud GA, II, p. 290)

I.3.1.2.4. Subordonata temporală așezată imediat după o regentă care cuprinde un element circumstanțial sau după altă propoziție circumstanțială se desparte prin virgulă de partea enunțului care o precedă (cf. și I.3.2.7. și I.3.3.2.).

De cînd se mutase ea din casă, bătrînului nu-i mai venea somnul decît tîrziu [,] cînd se revărsau zorile... (Marin Preda, *Marele singuratic*, p. 350)

Pe de altă parte, există și tendința de a nu pune virgula între complementul de timp și subordonata temporală imediat următoare.

Tinerii nu se simt tulburați de gravitatea marilor acte ale existenței, și primul lucru pe care îl făcu el a doua zi [ ] cînd intră în secție și se opri în fața dulapurilor să-și îmbrace salopeta fu să se laude că a dat gata una bogată... (Marin Preda, *Risipitorii*, p. 5)

Dacă între regentă și temporală este intercalată o subordonată necircumstanțială, virgula, de regulă, nu se mai pune:

Doamna Drăgănescu-Hallipa nu punea semnătura ei pe invitațiile amabile ce le făcea artiștilor de profesie [ ] decît după ce totul fusese convenit în amănunt... (Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, p. 167)

I.3.1.2.5. Subordonata concesivă se desparte întotdeauna prin virgulă, indiferent de poziția ei față de regentă:

Chiar dacă nu pătrundem sensul unui text [,] putem decela în el frecvența cutărei sau cutărei vocabule, locul preferențial pe care a vrut autorul să i-l confere, lungimea frazei sau forma versului etc. („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 21)

sau:

Deși mai redus [,] elementul acesta emoțional este prezent și în gîndirea teoretică activă în cercetarea științifică... *(Ce este filosofia?*, p. 16)

— concesivă postpusă:

Răspunse surîzînd cucernic la toate întrebările, simțindu-se curat ca floarea spinului și nevrînd să pară că e cuprins de vreo pornire dușmănoasă față de nimeni [,] deși în sufletul lui fierbea împotriva lui Ion... (Liviu Rebreanu, *Opere alese*, II, p. 220)

Cu toate acestea, apar și cazuri în care concesiva nu se desparte prin virgulă de regenta ei:

Să te fi străduit [ ] să iasă așa de nerod și tot n-ai fi reușit. (Marin Preda, *Marele singuratic*, p. 41)

I.3.1.2.6. Subordonata opozițională se desparte prin virgulă de regentă:

Află că fiul se îndeletnicește cu mofturi [,] în loc să învețe carte. (Caragiale, O. V, 323, apud GA, II, p. 497)

I.3.1.2.7. Se desparte prin virgulă de regentă și subordonata cumulativă:

Pe lîngă că era curat [,] apoi obișnuia să se îmbrace foarte elegant. (Caragiale, O.I 307, apud GA, II, p. 497)

I.3.1.2.8. Propozițiile intercalate, izolate, se pun între virgule:

Atîta doar o nedumerise mai tîrziu: cum putuse ea visa precizarea Genicăi și cum această precizare se împlinise de fapt, deși ea niciodată atunci [,] cînd era fată [,] nu se gîndise la acest Pătru cel scurt. (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 93)

sau:

Cui voi fi declarat eu înainte de război că [,] dacă Luchian nu se întoarce din război [,] mă căsătoresc cu el? (Laurențiu Fulga, *Fascinația*, p. 24)

Într-un anumit fel, pot fi asimilate intercalărilor și circumstanțialele care ocupă un alt loc decît cel din topica obișnuită (în care acest tip de propoziții stau la sfîrșitul frazei, după propozițiile necircumstanțiale):

Pentru că în această zi bună de prăsilă, cu forme cărnoase și pieptul înaintat, trebuia [,] după cum îmi poruncise primul-secretar Olmazu [,] să salvez un arbore cu înfățișare și lemnul de misionar... („România literară", XIII, 1980, nr. 7, p. 14)

Se despart, de asemenea, prin virgule propozițiile incidente de orice fel:

— Închide ochii [,] zise George [,] vreau să mă joc niței cu fulgerele pe care le am în palmă și o să te frig. (Fănuș Neagu, *Vară buimacă*, p. 12)

Se pune deci virgulă nu numai la începutul intercalărilor sau al incidențelor, ci și la sfîrșitul lor.

I.3.2. *Reguli prohibitive*

I.3.2.1. Subordonata subiectivă nu se desparte prin virgulă de regentă, indiferent dacă e antepusă sau postpusă:

Ci, fără lacrimi, ca un om de rînd,
Voi aștepta sub umedele tîmple
Ceea ce-i vînt [ ] să se preschimbe-n vînt
Și ceea ce mi-e scris [ ] să mi se-ntîmple. (Radu Stanca, *Poezii*, p. 68)

și nu:

Cine își vede de drum [,] își vede de casă. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 10 (624), p. 7)

— subiectivă postpusă:

Ar trebui [ ] ca eu să mă simt față de mine însumi la fel de în siguranță ca atunci, cu Petru, atîta vreme cît a trăit. (Al. Ivasiuc, *Interval*, p. 77)

și nu:

A trebuit [,] să înfrunte atît greutățile proprii procesului de reliefare a aspectelor profunde pe care le prezintă materia în evoluția ei universală, cît și pe cele create de explicațiile religioase date fenomenelor din natură. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 2)

Subordonata subiectivă se desparte prin virgulă de regenta ei numai în cazul reluării subiectivei printr-un pronume demonstrativ:

Cine nu respectă pe alții [,] *acela* nu merită să fie respectat. (Apud Ștefania Popescu, *Gramatica practică a limbii române*, p. 530)

I.3.2.2. Nu se desparte prin virgulă de regenta ei subordonata predicativă, indiferent dacă e antepusă sau postpusă:

Norocul meu a fost [ ] că am fost angajat foarte repede la „Steaua". („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 29 (847), p. 3)

De regulă subordonata predicativă stă imediat după regentă și mult mai rar înaintea ei:

Cum e acesta [ ] e și celălalt. (Apud Ștefania Popescu, *Gramatica practică a limbii române*, p. 535)

I.3.2.3. Subordonata atributivă neizolată (determinativă) nu se desparte prin virgulă de cuvîntul pe care-l determină (pentru atributiva izolată cf. I.3.1.2.1.):

Emil mi-a șoptit la ureche că e fata lui Buzea și că stă alături, singură în salon și cu o doamnă [ ] care o îngrijește. (Mircea Diaconu, *Șugubina*, p. 11)

În general, vorbitorii au o mare libertate în a „decide" dacă o determinare atributivă e izolată (explicativă) sau neizolată (determinativă) prin simpla încadrare (sau nu) a ei între virgule. Cu toate acestea, există cîteva situații în care atributiva nu poate fi izolată:

a) Cînd substantivul determinat este în acuzativ precedat de prepoziție și articulat, îndeosebi cu articol hotărît:

M-am pieptănat încet și mi se părea că simt încă o anumită stimă **pentru omul** [ ] ce-l zăream în oglindă în dimineața aceasta de noiembrie... (Romulus Guga, *Viața postmortem*, p. 6)

b) Cînd subordonata este introdusă prin una din conjuncțiile **că, să, ca... să, dacă** sau **de:**

Am întîrziat mult, foarte mult în fața oglinzii, aveam impresia [ ] **că** mă văd pentru ultima oară. *(Ibidem*, p. 5)

Paul Achim avea toate motivele [ ] **să** se simtă bine. (Al. Ivasiuc, *Iluminări*, p. 5)

Dirijorul uită un moment să conducă orchestra cu ochii la Cucli, parcă cu teamă [ ] **ca** ceva **să** nu se frîngă în această ființă fragilă... (G. Călinescu, *Scrinul negru*, p. 804)

Problema [ ] **dacă** spectacolul va reuși, nu se mai punea acum, după primele aplauze.

Și așa veni **împrejurarea** [ ] **de** nici împăratul Verde nu cunoștea nepoții săi, nici craiul nepoatele sale. (Ion Creangă, *Povești. Amintiri. Povestiri*, p. 91)

c) Cînd subordonata atributivă e introdusă prin pronumele relativ **cine** la forma de genitiv **cui:**

Să te usuci de dorul [ ] **cui** știu eu. (Creangă, A. 117, apud GA, II, p. 276)

d) Pe lîngă cazurile amintite mai sus, indicate de GA, II, p. 278, există și altele care permit atașarea unei subordonate atributive neizolate. Ele vor fi, fără îndoială, precizate și descrise în lucrările de specialitate, noi indicînd aici doar cîteva situații și tendințe:

— cînd elementul regent este un substantiv fără articol hotărît sau un pronume cu rol de apoziție în propoziția regentă (cf. Al. Metea, *Propoziția atributivă*, Timișoara, 1975, p. 10):

I se prăvălise numai căciula din cap, o căciulă nouă brumărie [ ] cu care îi plăcea să se fudulească la nunțile din cîșlegi. (Mihail Sadoveanu, *Opere*, XII, p. 569)

Îmi trecu prin cap să plec pe alt șantier, unul [ ] unde să se știe însă ce va ieși, și să încep să lucrez ca odinioară, luînd-o de la barăci. (Marin Preda, *Intrusul*, p. 191)

— cînd subordonata atributivă este introdusă prin pronumele **care** la genitiv:

„Da, da — zici — și zîmbești femeii [ ] **căreia** chelnerul i-a spus Zizi..." (Romulus Guga, *Viața postmortem*, p. 9)

— cînd elementul regent este determinat de un substantiv în acuzativ cu prepoziție, întreaga construcție fiind considerată o unitate logică:

Nu e suficient să încetinim succesiunea de imagini [ ] ce se desfășoară azi în fața ochilor noștri pentru a ne apropia de intimitatea procesului cultural ce ne interesează. (Al. Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, p. 8)

— cînd elementul regent e un substantiv în genitiv:

...dar factorul acesta nu explică natura însăși a mediului [ ] de care ne apropiem revenind în trecut... *(Ibidem)*

însă:

Nu! Ci pur și simplu lipsa obiectului [,] ce zădărnicea întreaga arhitectură secretă a camerei... (Paul Emanuel, *Solilocvii*, p. 14)

— cînd elementul regent are și alte determinări atributive, de identificare sau de calificare:

În toate aceste cazuri asemănătoare, acest ritual [ ] care slujește la răspîndirea luminii și bucuriei reproduce cuvintele

prin care Io a învins și a risipit întunericul. („Secolul 20", 1978, nr. 2—3 (205—206), p. 6)

Evoluția se petrece într-un ritm aparent lent, deoarece condițiile istorice [ ] în care se află țările române în decursul secolului acestuia nu sînt favorabile unei dezvoltări continue și diversificate... (Al. Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, p. 8—9)

— cînd subordonata atributivă este introdusă printr-un pronume relativ, iar elementul regent e un pronume demonstrativ de tipul **cel, cea, cei, cele:**

M-am resemnat, ca orice bun creștin,
Și n-am rămas decît... cel [ ] care sînt!...(Ion Minulescu, *Scrieri*, p. 260)

— cînd elementul regent este exprimat prin pronumele nehotărît **tot:**

O, lume, lume!
Aș vrea să te cuprind întreagă
În piept
Dogorîtor
Să te topesc în sîngele meu cald
cu **tot** ce ai... (Lucian Blaga, *Opere*, I, p. 411)

I.3.2.4. Subordonata completivă directă așezată *după regentă* nu se desparte prin virgulă de aceasta (cf. și I.3.1.2.2.):

Vorbirea, deși act individual în care vorbitorul are libertatea de a alege cuvintele și a le combina după dorința sa, nu poate [ ] să se depărteze de regulile de funcționare a limbii... (Vasile Șerban și Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, p. 11)

sau:

Tatăl îl privește. Fiul rîde și spune [ ] să se grăbească amîndoi să ajungă acasă. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 23)

I.3.2.5. Subordonata completivă indirectă așezată *după regentă* nu se desparte de aceasta prin virgulă (cf. și I.3.1.2.3.):

Înțelegerea nu mai este călăul care strangulează vorbirea, ci impuls care ne face [ ] să o păstrăm mai departe, să o reținem, să ni-o grăim nouă înșine... („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 20)

sau:

Nimeni, afară de Dana! Nu s-a sfiit [ ] să vină într-o duminică, gest pe care nu l-a făcut pentru nimeni, cum mi-a scris, după aceea. (Simion Dima, *Mielul negru*, p. 97)

I.3.2.6. Subordonata circumstanțială de loc așezată după regentă nu se desparte de aceasta prin virgulă (cf. și I.3.3.1.):

Pentru aceaia toți cu bizuință
Acolo să bagă și s'afundă [ ]
Unde văd că-i grămada mai mare
Ș-unde-oamenii să-îmbulzesc mai tare. (I. Budai-Deleanu, *Opere*, I, p. 130)

sau:

A existat, începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nu numai în Franța, ci pretutindeni [ ] unde s-a dezvoltat o viață economică, orășenească, industrială, un fenomen al descoperirii sentimentale a naturii... (Mircea Deac, *Impresionismul în pictura românească*, p. 15—16)

I.3.2.7. Subordonata circumstanțială de timp așezată după regentă nu se desparte de obicei prin virgulă de aceasta (cf. însă I.3.1.2.4. și I.3.3.2.):

Glumea, cum știi că face [ ] cînd e bine dispus!... (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 454)

însă:

Dacă e vorba s-o discutăm, s-o discutăm pe ansamblu, deoarece toți ne gîndim, încă de pe-acum, unde ne vom duce [,] cînd se fac repartițiile!... *(Ibidem*, p. 453)

I.3.2.8. Subordonata circumstanțială de scop (finală) nu se desparte prin virgulă de regentă, cînd este introdusă prin conjuncția **de** (cf. și I.3.3.4.):

În toate zilele se ducea el la un puț [ ] **de** aducea apă pentru casă. (Ispirescu, L. 386, apud GA, II, p. 496)

I.3.2.9. Subordonata consecutivă așezată imediat după predicatul regentei și introdusă prin conjuncția **de** nu se desparte prin virgulă de regentă (cf. și I.3.3.6.):

Am uitat, eram necăjită că m-au lăsat nenorociții ăia singură, în praful ridicat pe cîmp de trei sute de vite, **de** mă dor picioarele [ ] **de** nu le mai simt. (Marin Preda, *Marele singuratic*, p. 427)

La primul **de**, care introduce tot o consecutivă, virgula apare datorită intercalării: „*în praful ridicat pe cîmp de trei sute de vite...*"

Regula nu este însă întotdeauna respectată:

„...l-a întrebat unul dacă nu are și el întîmplările și gîndurile lui, îi chiar așa de gol pe dinăuntru [,] de-i dă mereu zor cu unii și cu alții! ?...“ (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 476)

I.3.2.10. Propoziția instrumentală nu se desparte, în marea majoritate a cazurilor, prin virgulă de regenta ei:

Cu ce arde acolo [ ] știu c-ar fi trăit boierește un an de zile tot satul. (Rebreanu, R. II 109, apud GA, II, p. 497)

I.3.2.11. Propoziția sociativă nu se desparte, de regulă, prin virgulă de regenta ei:

Fugeau cu toții în toate părțile [ ] cu ce apuca a lua. (Ghica, S. 319, apud GA, II, p. 497)

I.3.2.12. Propoziția circumstanțială de relație nu se desparte, de obicei, prin virgulă de regenta ei:

Cu atît mai rău sau... cu atît mai bine [ ] pentru cine n-a văzut stele căzătoare în plin miez al zilelor de iulie. (Hogaș, *Pe drumuri de munte*, p. 147, apud Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române*, p. 276)

Uneori virgula poate să apară datorită unor determinări:

În raport cu ceea ce înțelegem noi prin literatură, prin orice literatură și nu doar prin una modernă [,] clasicismul apare ca un fel de aberație. (Livius Ciocârlie, *Realism și devenire poetică*, p. 5)

I.3.2.13. Propoziția de excepție nu se desparte, în general, prin virgulă de regenta ei:

N-a stat mult pe gînduri spre a vedea că alta nu-i mai rămîne [ ] decît să spele degrabă putina. (Caragiale, O. II, 232, apud *Îndreptarul*, p. 62)

I.3.2.14. Propoziția predicativă suplimentară nu se desparte, în mod obișnuit, prin virgulă de regenta ei:

Ghioagă era om glumeț, vestit chiar în batalion că nu-și pierdea firea și voia bună nici în clipele cele mai crîncene, că merge la asalt întotdeauna cu capela-ntr-o ureche și chiuind ca la nuntă, stîrnind rîsul ostașilor și făcîndu-i [ ] să uite primejdiile. (L. Rebreanu, *Opere alese*, I, p. 282)

I.3.3. *Reguli facultative*

I.3.3.1. Subordonata circumstanțială de loc așezată înaintea regentei poate fi sau nu despărțită prin virgulă. Ea se desparte prin virgulă cînd nu e considerată un element esențial în frază (cf. și I.3.2.6.):

Oriunde te-ai duce [,] norocul să-ți fie tovarăș de drum, că m-ai scăpat de farmecele în care am fost cuprins de mama-pădurii. (I. Slavici, *Băiat sărac*, p. 230, apud Virgiliu Dron și S. Gh. Constantinescu, *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale*, p. 34)

dar:

Unde-i unul [ ] nu-i putere
La nevoi și la durere;
Unde-s doi [ ] puterea crește
Și dușmanul nu sporește! (V. Alecsandri, *Poezii*, p. 147)

I.3.3.2. Subordonata circumstanțială de timp așezată înaintea regentei se desparte prin virgulă cînd e considerată un element neesențial al frazei. Cînd însă e considerată ca indispensabilă frazei, nu se desparte prin virgulă (cf. I.3.1.2.4. și I.3.2.7.).

Cînd am ajuns întîia oară la Marea Adriatică [,] era într-un noiembrie ostil, prefigurînd asprimile iernii. (Anghel Dumbrăveanu, *Chemarea mărilor*, p. 71)

dar:

Cînd cîntă la vioară [ ] mîna lui pare o frunză uscată, ușoară, străvezie. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 23)

Aceeași regulă e valabilă și atunci cînd temporala succede regentei, cu precizarea de sub I.3.2.7.:

Mă încunoștiințăde acestea toate, aiurit încă, Pirgu [,] după ce primisem de la cei doi luptători cîte un răvășel. (Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea Veche*, p. 216)

Oricum ar fi însă, casa e casă, ai unde să tragi [ ] cînd se umflă vîntul mare dinspre Cărbunari, de umple șoseaua cu nămeți. (Virgil Birou, *Lume fără cer*, p. 230)

I.3.3.3. Subordonata circumstanțială cauzală poate sta înainte sau după regentă. În ambele situații ea este, în mod obișnuit, despărțită prin virgulă, mai puțin atunci cînd se insistă asupra ei spre a se arăta că ea este elementul esențial care justifică acțiunea din regentă:

— cauzală antepusă:

Deoarece schimbări nu admite decît pe linie ierarhică [,] clasicismul vrea perfecțiune. (Livius Ciocârlie, *Realism și devenire poetică*, p. 6)

sau, mult mai rar, fără virgulă:

Pentru că n-a avut bani de drum [ ] n-a venit. (Apud GA, II, p. 495)

— cauzală postpusă:

Această poziție a urmelor a determinat concluzia că ele sînt recente, eventual produse odată cu cele de pe comutatoare [,] deoarece într-o altă ipoteză ar fi trebuit să se șteargă... (Marin Preda, *Marele singuratic*, p. 260—261)

dar și fără virgulă:

În curtea foarte largă iarba era deasă și înaltă ca la mînăstire, era tăcere și umbră [ ] fiindcă lumina cerului senin abia dacă ajungea... prin frunzișul întunecat al teilor și castanilor... (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 21)

I.3.3.4. Subordonata circumstanțială de scop (finală) poate fi așezată înaintea sau în urma regentei. Și într-un caz, și în celălalt poate fi despărțită prin virgulă dacă autorul enunțului vrea să arate că ea nu este un element esențial în frază. Cînd accentul se pune pe subordonata finală, nu se mai pune virgulă între ea și regentă (cf. și I.3.2.8.):

— finală antepusă:

Ca să descrie viața *Tăbăcarilor* [,] se strecoară clandestin, asumîndu-și mari riscuri, dincolo de zidurile mohorîte și impenetrabile pentru oricine altcineva ale fabricii. („România literară", XI, 1978, nr. 43, p. 8)

dar și fără virgulă:

Ca să ajungeți la descoperirea și la rezolvarea dificultăților de ortografie din această frază [ ] trebuie să înțelegeți întîi comunicarea. (G. Beldescu, *Ortografia în școală*, p. 111)

— finală postpusă:

Ți-aș fi trimis argint viu [,] să-ți ia mințile și să te însori cu mine. (Marin Preda, *Marele singuratic*, p. 361)

dar:

Fiul rîde și spune să se grăbească amîndoi [ ] să ajungă acasă. (George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, p. 23)

I.3.3.5. Subordonata circumstanțială de mod se desparte, în general, prin virgulă de regenta ei atunci cînd nu e considerată un element esențial în frază. Despărțirea prin virgulă se face indiferent de poziția modalei în raport cu regenta (antepusă sau postpusă).

Cînd însă modala e considerată un element esențial al enunțului, ea nu se mai desparte prin virgulă de regentă fie că stă înainte, fie că stă după aceasta:

Fără să-mi dau seama [,] arsei puternic pe Pisicuța cu varga peste gît... (C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*, p. 244)

Cum ai vrut tu [ ] s-a întîmplat (subînțeles: nu cum am vrut eu). (Apud GA, II, p. 496)

Vorbea precipitat [,] ca și cum ar fi fost mereu în pericol să fie întrerupt... (Al. Ivasiuc, *Păsările*, p. 74)

dar:

Și totuși, oamenii ascultă [ ] ca și cînd n-ar mai încerca vreo emoție... (Mihai Stoian, *Procesul unui proces*, p. 13)

Subordonatele circumstanțiale de mod comparative nu se despart de regulă prin virgulă de regenta lor:

Și iată că, din instinct sau dintr-o plăcere de care încă nu-și putea da seama, începînd a răspunde întrebărilor pe care le puneau femeile curioase, Nastasia se trezi că ia lucrurile mai grav [ ] decît s-ar fi putut gîndi. (Ion Agârbiceanu, *Opere*, VI, p. 27).

I.3.3.6. Subordonata circumstanțială consecutivă se desparte de obicei prin virgulă de regenta ei. Cînd însă accentul cade asupra ideii de consecuție, ea nu se desparte prin virgulă (cf. și I.3.2.9.):

Și-apoi, mai spunea, șarjînd îndrăzneț aplecat înainte în șa, prietenul lui Chiril, și cînd faci o boacănă, s-o faci în așa fel [,] încît niciodată să nu mai fii ispitit să repeți greșeala. (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 60)

dar:

Era înaltă, subțire, cu părul negru și atît de des [ ] încît îi strica desenul frunții... (Nicolae Breban, *Animale bolnave*, p. 8)

I.3.3.7. Cele spuse pînă aici se aplică și subordonatei condiționale: indiferent de poziția ei față de regentă, condiționala se desparte prin virgulă de aceasta cînd nu e considerată un element esențial al frazei și nu se desparte de regentă prin virgulă cînd e considerată un element esențial al frazei:

Să dea Dumnezeu să fie bine! Dac-o trebui să ne batem [,] ne-om bate, că avem pentru ce! (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 376)

dar:

De-ar fi [ ] să-ți împărțești
Tu bogățiile ce ai,
Din toate darurile tale,
Ți-aș cere-o lacrimă să-mi dai. (O. Goga, *Cîntece fără țară*, p. 107)

sau, în poziție postpusă:

Le vorbea frumos oamenilor, îi lăsa să se sfădească și chiar să se bată [,] dacă voiau să-și astîmpere supărarea [,] apoi lua totul de la capăt... (Teodor Bulza, *Iulie*, p. 11)

dar:

Lucrurile se complică însă [ ] dacă ne gîndim ce înseamnă, de fapt, pentru noi, poezia. („România literară", XII, 1978, nr. 42, p. 4)

În toate aceste situații, dacă textul continuă, se pune virgulă și la sfîrșitul subordonatei respective.

II. LINIA DE DIALOG

2.0. Linia de dialog [—] servește la a indica începutul vorbirii persoanelor care iau parte la conversație.

[—] Ce intenționai să faci cu acul acela nou?
[—] Păi... Ce se poate face cu un ac cu gămălie.
[—] Cu gămălie ai zis? De unde acest cuvînt?
[—] Eu l-am scornit. Sună interesant.
[—] Nu este permis să vii cu vorbe care nu-s date de Sus. Uite, aici scrie că acul dumitale cu... ceea ce ai zis, seamănă cu un cui. E-adevărat?
[—] Da. Cu un cui mai mic și foarte fin.
[—] Cu alte cuvinte, intenționai să repeți, în miniatură, răstignirea.
[—] Pe cuvînt de onoare că nici nu m-am gîndit la așa ceva!
[—] Lasă c-o să mărturisești tu!... (Laurențiu Cerneț, *Amintiri inventate*, p. 96)

Folosirea semnelor citării împreună cu linia de dialog este greșită:

[— „] Bună vreme, măi băiete!" [— „] Mulțămim, voinic străin!" (Eminescu, O.I 84, apud *Îndreptarul*, p. 71)

Se folosește deci sau numai linia de dialog, sau numai semnele citării (cf. și 12.1.).

III. LINIA DE PAUZĂ

3.0. Linia de pauză [—] are funcția de a marca pauzele dintre anumite părți de propoziție, dintre propoziții sau fraze.

Ea este identică, sub raport grafic, cu linia de dialog, dar are, după cum se poate vedea, funcții diferite de aceasta.

Semnul grafic care servește ca linie de dialog sau de pauză nu trebuie confundat cu *cratima*, denumită și *liniuță de unire* sau *de despărțire*, care are cu totul alte funcții (v. mai jos). Dealtfel, pentru a se evita confuzia lor, ele se deosebesc și grafic: linia de pauză este mai lungă [—], iar cratima este mai scurtă [-].

Linia de pauză servește, în interiorul propoziției sau al frazei, la delimitarea cuvintelor și construcțiilor incidente, a unor părți de propoziție sau a unor propoziții întregi, apropiindu-se, în aceste cazuri, și chiar suprapunîndu-se funcțiilor virgulei și ale parantezelor.

3.1. *În propoziție:*

3.1.1. În interiorul propoziției delimitează cuvintele incidente (cf. și I.1.1.8.) sau intercalate (cf. și I. 1.3.1.3.):

„Nu din pură curiozitate a cunoașterii, ci pentru [—] supremă candoare! [—] a dobîndi o armă de apărare..." („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 6 (824), p. 3.)

3.1.2. Foarte des se folosește linia de pauză pentru a delimita, în propoziție, apozițiile explicative sau atributele izolate (cf. și I.1.1.6.).

Acestea pot fi simple:

Ele fac ca personajul care le leagă [—] Țepeș [—] să apară în ipostaze atît de diferite și de contradictorii, încît nu o dată dezorientează cititorul prin paradoxal. (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, p. 60)

sau dezvoltate:

Inițiativa particulară trebuie să fie supusă inițiativei statale care, într-o formă sau alta, sub un nume sau un altul [—] plan corporatist sau renaștere națională [—] convergea spre realizarea unor idealuri uriașe, adesea utopice. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 8)

Alteori apoziția dezvoltată se realizează prin repetarea termenului determinat:

Fusese poftit pe un scaun în fața biroului și-i făcea plăcere că stă, în sfîrșit, de vorbă cu „cineva", deși în sufletul său, în ungherul cel mai ascuns, teama [—] o teamă nelămurită [—] își făcuse un anumit loc... (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 37)

sau e introdusă prin adverbul **anume**, precedat, frecvent de **și**:

Frapează, în egală măsură, constatarea că, în ciuda unui conținut mai mult sau mai puțin identic sau, în orice caz, foarte asemănător, care se cere exteriorizat — **și anume**, ideea de amenințare — scriitorul evită sistematic să se repete... (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 91)

Uneori, în mod greșit, încheierea apoziției dezvoltate nu mai e marcată tot prin linie de pauză, ci printr-un alt semn de punctuație, de obicei virgula:

Pămîntul românesc — mamă simbolică a tuturor celor ce vorbesc aceeași limbă, pămîntul-patrie [,] determină, sub cupola versului eminescian, frăția și unitatea tuturor românilor... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 27 (1124), p. 9)

3.1.3. Linia de pauză marchează, în construcțiile eliptice, lipsa predicatului sau a verbului copulativ. Cu această funcție se poate folosi și virgula (cf. și I.1.3.2.):

Interesul suscitat de această *Istorie a Moldovei și Valahiei* rezidă... pe de o parte în reproducerea unei versiuni complete a povestirilor saxone din secolul al XV-lea despre Dracula, iar pe de alta [—] în influența exercitată asupra multora dintre cercetătorii istoriei noastre... (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, p. 67)

sau:

Cu cît populația este mai numeroasă, șansele involutive sînt mai mici, iar cele de progres biologic [—] mai mari. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1091, p. 5)

sau:

Într-o serie de cazuri, scribul și-a dat seama de omisiunile săvîrșite și le-a îndreptat... Astfel, *lobozi* devine *slobozi*..., *cău dat*[—] *că au dat*..., *dapoi*[—] *de apoi*... (Mirela Teodorescu și Ion Gheție, *Studiu filologic* la *Manuscrisul de la Ieud*, p. 21)

3.1.4. Uneori linia de pauză este echivalentă cu două puncte, aceasta mai cu seamă atunci cînd precedă o explicație:

Dar numărul lor e mic [—] doar două: vestita incursiune de represalii a voievodului dincolo de Dunăre și legendara sa luptă de rezistență împotriva turcilor... (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 58)

sau, mai puțin obișnuit:

Galaxii după galaxii se repetă în Cosmos, la fel ca moleculele unui gaz, dînd concretețe conceptului complex de [—] metagalaxie. („Magazin", XII, 1978, nr. 1090, p. 3)

3.1.5. Se mai notează prin linia de pauză și intonația deosebită sau pauza determinată de o atitudine afectivă a vorbitorului. De obicei este vorba de o explicație asupra căreia se atrage atenția:

Bătrîna trecu înainte liniștită, pe nesimțite [—] o umbră. (Sadoveanu, O.I 46, apud *Îndreptarul*, p. 72)

3.1.6. Linia de pauză se folosește și la comparațiile asindetice (adică la comparațiile realizate fără adverb de comparație, de obicei *ca*):

— Pe pod, morarul fereca piatra: Barbă sivă, sprîncene de mușchi uscat, nasul [—] cioc de cucuvaie. (Galaction, O.I. 47, apud *Îndreptarul*, p. 72)

3.2. *În frază:*

3.2.1. Linia de pauză delimitează construcțiile sau propozițiile incidente (cf. și I.1.1.8.):

Mă aflam [—] era evident [—] în locurile în care se născuse și copilărise Ion Creangă. Străbăteam [—] iarăși era evident [—] tocmai drumurile pe care le străbătuse, cu harabaua lui, moș Nichifor Coțcariul. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 7)

sau:

„Există [—] ne arată programul expoziției [—] un raport primitiv între lucrarea artei și tehnologiile energetice... („Secolul 20", 1975, nr. 4 (171), p. 123)

Uneori propoziția incidentă apare între elemente, de obicei inseparabile, ale structurilor sintactice:

După cum nu e nici [—] cum am citit undeva [—] un document care să cuprindă „aventura vieții lui Marin Preda"... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 6 (824), p. 3)

Sînt situații în care construcția sau propoziția incidentă este despărțită de restul frazei atît prin linia de pauză, cît și prin virgulă. Rostul liniei de pauză este de a marca incidența, iar cel al virgulei de a despărți anumite părți de propoziție sau propoziții întregi care oricum ar fi trebuit să fie despărțite prin virgulă, dacă nu intervenea incidența. Este de reținut că, în partea inițială a incidenței, virgula se așază întotdeauna înaintea liniei de pauză (cf. și 14.1.5.):

Cît a ținut calea [, —] vreo șase ore [—], gurița nu i-a tăcut. (Odobescu, III 173, apud *Îndreptarul*, p. 72)

Situațiile sintactice fiind foarte variate, marcarea virgulei atît la începutul incidenței, cît și la sfîrșitul ei nu este, întotdeauna, obligatorie:

În afară de patru rînduri din rechizitoriul lui Biserică, înainte de a fi nebun,... piesa se joacă [—] miracol [— ,] așa cum am scris-o. (Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 16—17)

În acest exemplu, nu mai era necesară virgula și la începutul incidenței, întrucît aceasta e marcată suficient prin linia de pauză. Ea se justifică însă la sfîrșitul cuvîntului incident, întrucît delimitează subordonata modală care urmează. Nu e mai puțin adevărat că și aici virgula putea lipsi, deoarece, după cum am văzut (cf. și I.3.3.5.), modalele postpuse pot fi sau nu despărțite prin virgulă de regenta lor.

3.2.2. Prin linia de pauză se marchează și intervenția autorului în cursul vorbirii directe sau la sfîrșitul ei. Pentru aceste situații se folosește și virgula (cf. și I.1.1.8.):

„Așa cum ai arătat [—] zic [—] nu-i bine. Ăla e Sinteștiul, care se vede pe deal, spre care arătați cu mîna..." („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 5)

sau:

Las' că l-am prins — mormăi Briceag, pornind să tragă cu mai multă încredere. (Rebreanu, I.I 25, apud *Îndreptarul*, p. 72)

În asemenea situații nu e recomandabilă folosirea liniei de pauză însoțite de virgulă:

— Cam așa, dar iar nu prea [, —] îmi răspunse munteanul. (Odobescu, III 196, apud *Îndreptarul*, p. 72—73)

Este indicată deci folosirea sau numai a virgulei, sau numai a liniei de pauză.

3.2.3. Este recomandabilă folosirea liniei de pauză după semnul întrebării sau al exclamării, cînd acestea se pun după un pasaj în vorbire directă și sînt urmate de intervenția autorului. În atare situații se folosește și virgula (cf. și I.1.1.8.):

— Sărăcuț de maica mea! [—] strigă din băierile inimei Bisoceanul. (Odobescu, II 189, apud *Îndreptarul*, p. 73)

3.2.4. Întrebuințarea liniei de pauză este mult mai variată decît rezultă din regulile existente în *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*. După cum precizează și acad. Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 51, „semnul numit de tipografi *pauză*, iar de marele public linie [—], are întrebuințări foarte variate, dar nu precis fixate". Întrucît nu a stat în intenția noastră să discutăm fapte necuprinse în lucrările normative amintite în *Introducere*, ne vom mărgini la a releva doar cîteva dintre situațiile în care se mai folosește, în mod frecvent, linia de pauză:

1. Delimitarea unor părți de propoziție de elementul determinat:

Se știe că Aleman a fost invitat în America [—] după succesul primei sale expoziții la Paris și New York [—] de marele critic de artă mexican Vicente Palomares. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 74)

2. Delimitarea unor subordonate de regentele lor:

Imperativul prohibitiv [—] a cărui întrebuințare devine firească în astfel de contexte [—] este construit cu locuțiunea

(să) nu (care) cumva să... (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 91)

sau, pentru subordonatele circumstanțiale:

Cînd vine el, s-adună toți prietenii, iar cînd pleacă [—] se lasă ceață. (Anghel Dumbrăveanu, *Chemarea mărilor*, p. 82)

sau:

Nu te supăra, iubito, pentru că am să-ți vorbesc
așa cum obișnuiam mai demult la ureche;
știi [—] oricît mi-ar veni de greu [—] e așa:
sînt îndrăgostit de o fată care-ți seamănă. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 9)

În toate aceste situații se folosește, conform normelor de punctuație în vigoare, mai ales virgula.

3.2.5. Cu ajutorul liniei de pauză se delimitează grafic diferite cuvinte, cum ar fi titlurile, expresiile de explicat într-un vocabular (cf. Al. Graur, *op. cit.*, p. 52) sau noțiunile perechi:

Distincția între termenii celebrelor antinomii (limbă [—] vorbire, formă [—] substanță, sincronie [—] diacronie, lingvistică internă [—] lingvistică externă) constituie baza unui nou sistem de gîndire și de cercetare în lingvistică. (Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, p. 6)

3.2.6. Cînd apare o posibilă confuzie în exprimare se folosește, pentru evitarea ei, linia de pauză:

Ne întîlnim din nou cu irezistibilul farmec intelectual al lui Tașcu Gheorghiu [—] Dorin Tudoran fiind atent să transcrie nu numai „reflecțiile" acestuia..., ci arătîndu-se tot atît de interesat să redea... timbrul exact al „taifasului"... („România literară", XI, 1978, nr. 30, p. 11)

3.2.7. Ori de cîte ori autorul dorește să reliefeze mai pregnant în context un cuvînt, o construcție sau o propoziție, poate recurge la folosirea liniei de pauză:

Dînd fiecărui lucru ce-i al lui,
du-te să dai ce e pe moarte [—] morții. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 31)

În acest text linia de pauză mai marchează și o schimbare de topică.

„Cum însă colectivitatea lăeților se dovedește largă, pedeapsa se extinde și asupra ei, Dracula poruncind ca făptașul să fie fiert, iar ai săi, care-i ținuseră parte [—] să-l mănînce". (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 37)

In spiritul acestei reguli pot fi privite și situațiile de sub 3.2.4.

3.2.8. Linia de pauză se mai folosește în enumerări: În general au numai singular:

[—] termenii tehnici, denumirile unor sporturi sau jocuri...
[—] unele substantive masculine comune, nume de persoane...
[—] denumirile unor domenii științifice...
[—] unele substantive care exprimă însușiri, noțiuni abstracte, sentimente, calități... *(Limba română corectă*, p. 11—12)

IV. CRATIMA (LINIUȚA DE UNIRE SAU DE DESPĂRȚIRE)

4.0. Cratima se întrebuințează atît ca semn de punctuație, cît și ca semn ortografic. Ca semn de punctuație se folosește în repetiții de cuvinte, în interiorul unor expresii, între două numerale atunci cînd se indică aproximația numerică, între cuvinte care arată limitele unei distanțe sau ale unui interval de timp. Ca semn ortografic cratima indică rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte sau se folosește în scrierea unor cuvinte compuse, la despărțirea cuvintelor în silabe și în alte cîteva situații care vor fi arătate mai jos.

4.1. *Cratima* **ca semn de punctuație** *se folosește:*

4.1.1. În repetiții, cînd cuvîntul repetat formează o unitate. Pot să apară în asemenea repetiții substantive, adjective, adverbe și interjecții:

Și ea, văzînd aceasta, roșește toată, se face numai pete [-] pete, și-i tristă, atît de tristă, încît te mustră conștiința... („România literară", XI, 1978, nr. 36, p. 21)

— Domn' inspector, l-am văzut ţeapăn, pe năsălie. E mort [-] mort, familia-n lacrimi şi doliu la poartă. (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 52)

La început nu văzu nimic, apoi încet [-] încet începu să vadă. (Galaction, O.I 322, apud *Îndreptarul*, p. 79)

Ce faci, domnule, i-ar fi spus după prima mişcare?! Cum îţi permiţi aşa ceva! Şi trop [-] trop [-] trop [-] trop, diviziile ar fi pornit. (Fr. Păcurariu, *Timpul şi furtunile*, p. 138)

Pentru marcarea repetiţiilor de acest fel se poate folosi şi virgula:

Începu a se strînge cete [,] cete şi a se întreba unii pe alţii ce să ceară. (Negruzzi, I 154, apud *Îndreptarul*, p. 79)

4.1.2. În interiorul unor expresii de tipul substantiv + substantiv *(calea* [-] *valea)*, substantiv + adverb *(cîine* [-] *cîineşte)*, adverb + adverb *(ici* [-] *colo)*, interjecţie + interjecţie *(trosc* [-] *pleosc)*:

Pe cer nouri: ici [-] colo clipesc stele. (Sadoveanu, O. VI 282, apud *Îndreptarul*, p. 80)

4.1.3. Între două numerale, pentru a arăta că indicaţia numerică e aproximativă:

...în următoarele două [-] trei decenii se va constata probabil cu mirare absenţa oricărei mari prietenii la români între romancieri şi muzicieni... (C. Ţoiu, *Galeria cu viţă sălbatică*, p. 390)

În locul cratimei se poate folosi virgula:

„Înainte vreme, aici, pe la noi, omul avea podul ori coşarca pline de cucuruz, hambarul cu grîu, avea o vacă, două [,] trei, avea nişte oi, avea pe ce se sprijini!..." (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 55—56)

4.1.4. Între cuvinte care arată limitele unei distanţe, ale unui interval de timp:

Şoseaua Bucureşti [-] Ploieşti.
Perioada 1 ianuarie [-] 31 martie.
1 [-] 250 km.

Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie, de unde am luat exemplele, precizează că „e bine să se scrie *orele 14* [-] *16* sau *între orele 14 şi 16*. Formula *între orele 14* [-] *16* este greşită" (p. 80).

4.2. **Ca semn ortografic,** *cratima se întrebuinţează în următoarele situaţii:*

4.2.1. Marchează rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte. Această rostire împreună se poate datora lipsei unor sunete, caz în care cratima înlocuiește apostroful din vechea ortografie. Lipsa sunetelor nu este însă o condiție obligatorie a rostirii împreună, întrucît două sau mai multe cuvinte pot fi rostite împreună și fără ca din corpul lor să lipsească sunete. În general, dintre cuvintele care se rostesc împreună, cel puțin unul este un cuvînt cu corp fonetic redus, și anume un pronume, verb auxiliar sau articol nehotărît.

O descriere amănunțită a cazurilor în care cratima are rolul de a marca rostirea împreună a unor cuvinte a făcut G. Beldescu, în studiul *Semnele ortografice din punct de vedere lingvistic și didactic*, publicat în „Limbă și literatură", XVII, 1968, p. 235—251. În cele ce urmează ne vom orienta după clasificările propuse de G. Beldescu.

În general, apar următoarele trei situații fonetice:

a) contopirea într-o silabă a sunetului sau sunetelor vocalice de la sfîrșitul unui cuvînt la întîlnirea cu sunetul sau sunetele vocalice de la începutul cuvîntului următor;

b) o includere silabică;

c) atașarea la sfîrșitul unui cuvînt accentuat a unui alt cuvînt, dar neaccentuat, fără a rezulta însă o contopire într-o silabă.

4.2.1.1. Se pot întîlni, contopindu-se într-o silabă, *două cuvinte neaccentuate* (atone). Într-o asemenea situație pot apărea, de regulă:

a) pronumele personale și reflexive, formele neaccentuate de dativ sau acuzativ:

Filozofii occidentali au căutat esența lucrurilor, au căutat ceea ce este invariabil în lucruri, caracterele permanente pe care le[-] au exprimat în definiții ale unor concepte clare și distincte. (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 31)

Kant, deși n-a utilizat termenul de „valoare" i [-] a aplicat înțelesul în lucrările sale principale... (Eugen Todoran, *Maiorescu*, p. 103)

Trebuie acordată o mare atenție scrierii unor grupuri omofone, dar nu și omografe, ca:

— **sau** (conjuncție coordonatoare disjunctivă) și s [-] **au** (asocierea a două cuvinte atone: forma neaccentuată de acuzativ a pronumelui reflexiv **se** și auxiliarul de perfect compus, persoana a III-a plural)

Însă poate fiindcă sînt de la țară, ori fiindcă așa am fost format, eu mă socot altfel... e o trăsătură omenească și aceasta și nu mi-i jenă să o recunosc; ceasornicul meu întîrzie **sau** o ia înainte față de cel al naturii... (Valentina Dima, *În căutarea Penelopei*, p. 7)

Lumea necesității și lumea contingenței nu s [-] **au** întîlnit. Dar s [-] **au** căutat. (Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, p. 107)

Acest **s-** nu trebuie confundat cu forma **s** a verbului **sînt** sau cu forma **s-** a conjuncției și mărcii morfologice a modului conjunctiv **să** (vezi mai jos):

Dar cum Eu sînt ce-am fost mereu,
Poate că cel cuminte [-] s Eu... (Ion Minulescu, *Scrieri*, p. 246)

Un regat pentru-o țigară, s [-] împlu norii de zăpadă
Cu himere!... (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 41)

— **sa** (adjectiv posesiv) și s [-] **a** (asociere de două cuvinte atone, dintre care **s-**, forma neaccentuată de acuzativ a pronumelui reflexiv **se**, iar **a**, auxiliarul de perfect compus, persoana a III-a singular și, mai rar, auxiliar al viitorului popular):

Considerat în dubla **sa** intenție, se poate spune că faptul lingvistic este în aceeași vreme „reflexiv" și „tranzitiv". (Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I, p. 11—12)

Împotriva unor temeri personale, destul de vagi, volumul I al acestor *Memorii* s [-] **a** bucurat, în general, de aprecieri favorabile din partea numeroșilor recenzenți ai lui. (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 5)

La Crăciun, cînd tăia tata porcul... făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zuruiesc după ce s [-] **a** usca. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 42)

— **la** (prepoziție) și **l[-]a** (asociere a două cuvinte atone: forma neaccentuată de acuzativ a pronumelui personal **el**, respectiv auxiliarul de perfect compus, persoana a III-a singular):

Primul lucru care ne izbește dealtfel **la** G. Bacovia este tocmai spiritul teatral, manierismul, stilul suferinței. (Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, p. 19)

Nu știe ce are azi, dar o cam doare în gît. În noaptea trecută **l[-]a** rugat pe croitor să închidă geamul. (Sorin Titel, *Pasărea și umbra*, p. 85)

— **va** (auxiliarul de viitor, persoana a III-a singular) și **v[-]a** (asociere a două cuvinte atone: **v-**, forma neaccentuată de dativ și acuzativ a pronumelui **voi**, iar **a**, auxiliarul de perfect compus, persoana a III-a singular):

Ea va opune rațiunii clasice și sensibilității romantice, discursului ca și sentimentului, un demers creator ce se **va** nutri și se **va** justifica, prin el însuși. (Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, p. 14)

— Vai, aprinde-v-ar focul, să vă aprindă! zise ea, burzuluită grozav; dar cum se cheamă asta? În obrazul cui **v[-]a** învățat!... (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 44)

În toate aceste situații contextul arată cu claritate natura morfologică a cuvîntului sau cuvintelor care trebuie folosite.

b) forma atonă, **e-**, a lui **este**:

Pasărea, marea
care **e[-]n** zbor
cu respirarea
am s-o dobor. (Nichita Stănescu, *Epica magna*, p. 24)

La steaua care-a răsărit
E[-]o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă. (M. Eminescu, *Poezii*, p. 178)

c) prepozițiile monosilabice, atone:

Toate acestea n-au putut să nu influențeze pe adolescentul și tînărul Philippide, dar nu în sensul de **a[-]i** fi imprimat pentru totdeauna o înclinație spre scepticism... (Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, p. 23)

Limba albaneză, de care a avut nevoie pentru opera sa capitală elaborată **de** [-] **a** lungul unei perioade îndelungate... a învățat-o, în sensul strict al cuvîntului, de trei ori... *(Ibidem*, p. 25)

Te ador...,
în veșnicia patimei **de** [-] **o** clipă. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 70)

d) conjuncțiile monosilabice, atone:

„...M-am tot uitat **și** [-] **am** tot cercetat lucrurile..., și-apoi, dacă am văzut că nu-i modru, m-am trecut, m-am dus și m-am înscris..." (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 53)

„A urmat, se înțelege, altă hotărîre, altă sentință... Și după aia încă una și mai una, **c** [-] **au** ajuns de pomină..." *(Ibidem*, p. 57)

N-a fost nimic din **ce** [-] **a** putut să fie,
Și **ce** [-] **a** putut să fie s-a sfîrșit... (Ion Minulescu, *Scrieri*, p. 202)

e) adverbul **nu**:

Țîrîie ploaia...
Nu [-] **i** nimeni pe drum. (G. Bacovia, *Opere*, p. 6)

Tălăngile, trist,
Tot sună dogit...
Și tare-i tîrziu,
Și **n** [-]**am** mai murit... *(Ibidem)*

După cum se poate constata din exemplele de pînă aici, cratima apare atît în cazul elidării unui sunet vocalic, cît și în cazul unor simple alăturări de cuvinte neaccentuate în frază.

4.2.1.2. Un cuvînt aton poate sta înaintea altuia accentuat, formînd, de cele mai multe ori, cu sunetul sau sunetele inițiale ale acestuia o silabă comună. În asemenea situații pot să apară:

a) pronumele personale și reflexive, formele neaccentuate:

Dar vîntul a devenit prea violent și **ne** [-] **n**toarcem spre dolia hotelului, în timp ce Piața Roșie este inundată de glasurile complementare, vorbind cu depărtări, ale orologiului din turnul Spasski. (Anghel Dumbrăveanu, *Chemarea mărilor*, p. 110)

Cînd ochii mi-s închiși, ciulesc urechea,
Iar cînd **o** [-] **n**chid pe ea, din ochi pîndesc. (Radu Stanca, *Poezii*, p. 26)

b) formele **e** și **i** ale lui **este:**

Iar cel ce obosește să obosească-n slavă;
prezentul dus pe aripi e[-]atît de pur, încît
lovit de țărmuri valu-și răstoarnă-albastra pleavă,
cum își răstoarnă perla șiragul după gît. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 29)

Al lumii-ntregul sîmbur, dorința-i și **mărirea,**
În inima oricui **i**[-]**ascuns** și trăitor... (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 56)

A nu se confunda cu forma **i** a interjecției **ia:**

— **I**[-]auziți glasul unui cucoș, zise celălalt plăieș. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 31)

c) auxiliarul **a,** din structura perfectului compus:

N-a fost decît o scurtă nebunie
Ce-**a**[-]**nsîngerat** o lamă, lucioasă, de cuțit!... (Ion Minulescu, *Scrieri*, p. 202)

d) articolul nehotărît **o:**

Tremurînd cu unde-n **spume,**
Între trestie le farmă
Și visînd **o**[-]**ntreagă** lume
Tot nu poate să adoarmă. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 163)

e) articolul posesiv (genitival) **a:**

Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrîne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mîna cea veche **a**[-]**nvățaților** mireni. *(Ibidem*, p. 31)

f) adverbul **nu:**

Atunci ca și silful, ce **n**[-]**adoarme**-n pace,
Inima îmi bate, bate și nu tace... *(Ibidem*, p. 14)
Ce iluzii! **Nu**[-]**nțelegi** tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zîmbetul pe gură...? *(Ibidem*, p. 127)

g) prepozițiile monosilabice, atone:

Nilul mișcă valuri blonde pe cîmpii cuprinși de maur,
Peste el cerul **d**[-]Egipet desfăcut în foc și aur. *(Ibidem*, p. 38)
Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat **cu**[-]**nșelăciune**
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir. *(Ibidem*, p. 29)

h) conjuncțiile monosilabice, atone:

Un regat pentru-o țigară, **s**[-]**împlu** norii de zăpadă
Cu himere!... *(Ibidem*, p. 41)

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt și mare,
Colò unde te-așteaptă toți îngerii în cor,
Ce[-]ntoarnă tainic, dulce a sferelor cîntare. *(Ibidem*, p. 7)

4.2.1.3. Cuvintele atone pot sta și în urma termenilor accentuați, formînd, de cele mai multe ori, silabe comune cu sunetele terminale ale acestora. În asemenea situații apar:

a) articolul nehotărît:

Un golf scufundat sub fruntarii de stînci
păstra înc[-]un abur de noapte... (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 76)

Sub icoana afumată unui sfînt cu comănac
Arde-n candel[-]o lumină cît un sîmbure de mac. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 70)

b) articolul posesiv (genitival):

Ca să le las adînc să se dezlege
ca firul verde[-]al fierei, de nectar,
din nepăsare mi-am făcut o lege... (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 70)

Nourii curg, raze[-]a lor șiruri despică... (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 176)

c) formele atone ale pronumelui personal sau reflexiv:

Adu[-]ți aminte neliniștea, agonia, lumina marilor bulevarde,
Adu[-]ți aminte radiografiile, exasperarea, meteoricul joc de artificii... (Geo Bogza, *Orion*, p. 78)

Bolesc în propriile[-]mi începuturi
ca vînturile lumii în Eol. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 71)

Și norii[-]și spun în tunet durerea lor mugindă,
Gîndirile de foc. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 21)

Umbra urmează calea luminată, ferindu[-]se de băltoace, se apropie, și intră în cîrciumă. (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 33)

d) auxiliarele verbale care încep cu vocală:

S-au stins pe cer, la apus, toate culorile care[-]au pîlpîit pe creștetul munților... (Ion Agârbiceanu, *Din pragul marei treceri*, p. 17)

Poate[-]ar învia în ochi-i ochiul lumii cei antice. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 128)

e) forma verbală **i** a lui **este:**

Din partea mea, mîncarea[-]**i** numai o zăbavă: băuturica mai este ce este, zise Setilă... (Ion Creangă, *Opere*, I, p. 117)

f) **prepoziţiile monosilabice în şi a** (în mod cu totul excepţional şi altele):

Şi adierea se răspîndeşte-ncet, de pretutindeni,... ascunsă[-]n pînzele de umbră care se-ntind de la apus, de la poalele munţilor şi din pădurile de la miazănoapte. (Ion Agârbiceanu, *Din pragul marei treceri*, p. 17)

Odinioară, zîmbetu[-]n obraz
era sigiliu şi hieroglifă. (Ştefan Aug. Doinaş, *Alfabet poetic*, p. 69)

Fantastic pare[-]a creşte bătrînul alb şi blînd. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 77)

4.2.1.3.1. Deşi regulile ortografice de mai sus sînt valabile şi pentru formele pronominale **l-, -l, -mi, -ţi, -şi,** precum şi pentru forma verbală **-s** (= **sînt**), este necesar să se aibă în vedere faptul că legarea acestor forme de cuvintele pe lîngă care stau nu se face prin sinereză (unirea într-un diftong a două vocale aflate în silabe diferite: **le-am** *spus*; sinereza mai poate fi definită şi ca o contopire a două vocale în una singură, cf. Al. Graur, *Observaţii asupra sinerezei în românește*, SCL, XI, 1960, nr. 4, p. 845—849 sau *Mic tratat de ortografie*, p. 53), sau prin eliziune (suprimarea vocalei finale a unui cuvînt cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală: **v-am** *spus*, în loc de **vă am** *spus*) ca în cazul celorlalte forme descrise mai sus. Aceasta, întrucît formele discutate aici sînt forme primare, aşa cum a demonstrat Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. II, p. 129—130, **î** din **îl, îmi, îţi, îşi** nefiind decît un adaos pentru uşurarea pronunţării. Ca atare, în construcţii precum: cheamă(-)**l**, spune(-)**mi** etc. nu este eliminat **î**, întrucît el nu are o existenţă reală decît în formele **îl, îmi: îl cheamă, îmi spune** etc.

Nu se poate vorbi de eliziunea sunetului **î** nici în cazul formei verbale **-s:**

„Feciorii[-]s plecați, s-au împuținat și se împuținează mereu..." (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 56)

întrucît și aici **î** este un simplu adaos pentru ușurarea pronunțării: **îs** *obosit.*

Rostirea împreună a acestor forme cu unitatea silabică pe lîngă care apar este un fenomen de *includere silabică.*

4.2.1.4. Nu numai cuvintele neaccentuate se pot alipi unele altora sau unor cuvinte accentuate, ci și acestea din urmă pot apărea în asemenea juncturi. Cu alte cuvinte, sunetul sau sunetele finale ale unui cuvînt accentuat în frază se pot uni cu sunetul sau sunetele inițiale ale altui cuvînt accentuat în frază, formînd cu acestea o singură silabă. De obicei acest fenomen are loc cînd al doilea cuvînt are inițiala neaccentuată:

O stea-n declin răsare înc-odată,
Apune doar și iarăși se arată
Ca operele[-]acelui autor
Ce chiar de moare, ele tot nu mor. („România literară", XI, 1978, nr. 33, p. 6)

Uneori apar și fenomene de asimilare vocalică:

Vestejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept științ[-]avînd în minte vre un vals de Bal-Mobil... (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 120)

Acest fenomen fonetic, marcat prin cratimă, nu trebuie confundat cu scrierea cuvintelor compuse, realizată prin același semn ortografic (cf. 4.2.2.):

„La 26 noiembrie 1975 murea la București, în vîrstă de 90 de ani, Maria Theohari, prima femeie[-]astronom din țara noastră." („România literară", XI, 1978, nr. 10, p. 17)

În cazul prepozițiilor **dintre, între, printre,** junctura cu cuvîntul următor, indiferent dacă este accentuat sau nu, se face în forma **dintr-, într-, printr-:**

Curînd se răspîndește prin curți mireasmă de mămăligă mestecată în ceaune de brațele vînjoase ale femeilor harnice, cu năframa dată, **dintr**[-]o palmă, pe vîrful capului. (Ion Agârbiceanu, *Din pragul marei treceri*, p. 18)

Pasiunea lui de colecționar l-a purtat pe toate meleagurile țării... și, fără să-și dea seama cum, intraseră **într**[-]însul toate frumusețile naturii. *(Ibidem*, p. 15)

Coordonarea datelor complementare ale universului obiectiv și subiectiv implică o sinteză între ceea ce omul știe și ceea ce el crede..., sinteză realizabilă fie **printr**[-]o reflexie organizată în prelungirea datelor științelor, fie prin efortul critic de a-i determina frontierele actuale... *(Ce este filozofia?*, p. 34)

4.2.1.5. În toate cazurile discutate pînă aici sunetele finale sau inițiale aparținînd la două cuvinte alăturate se rosteau împreună, într-o silabă rezultată din sinereză sau eliziune. Există însă situații cînd un cuvînt monosilabic aton aflat după un cuvînt accentuat se rostește împreună cu acesta *fără a se produce vreo contopire silabică*. Fenomenul a fost explicat prin aceea că cele două cuvinte alcătuiesc o unitate fonetică în care accentul principal devine mai intens, anulînd pauza dintre cuvinte (cf. G. Beldescu, *art. cit.*, p. 245). Cuvîntul aton ajunge, cum spune acad. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, ed. a II-a, p. 226 și 370, „o simplă anexă" sau „un fel de silabă" neaccentuată a cuvîntului care poartă accentul principal.

Encliza de felul celei descrise aici este caracteristică:

a) pronumelui personal și reflexiv:

Dacă vrei pace, -ncuie ce-ai născut
în inimă, și-mbracă[-]te în zale. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 31)

Avîntă[-]te suflet, prin dulce cîntare
Și spune la lume, cînd este trădare,
Ca s-o deșteptăm! (Al. Macedonski, *Versuri*, p. 9)

b) adjectivului posesiv aglutinat:

Apoi bine că știu a cui ești, măi țică! ian stai oleacă, să te duc eu la tată[-]**tău**... (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 57)

sau:

E copilul lui Turbatu, domnule, n-am fost eu cu ta[-]**so** la piatră de var, cu trotil, cînd am venit după front și ta[-]**so** avea trotil, de la geniu? (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 7)

c) unor auxiliare din structura unor moduri sau timpuri compuse:

Cînd legea cea sanctă vedea[-]**vei** călcată...
O lege prin lupte ce fu proclamată!...
Nu! Nu vei tăcea. (Al. Macedonski, *Versuri*, p. 9)

4.2.1.6. Pe lîngă aceste juncturi binare, apar și altele mult mai complexe, care se orientează însă tot după regulile stabilite pînă aici. Apar deci fenomene de procliză sau de encliză, rostiri împreună într-o singură silabă a unor sunete aparținînd cuvintelor accentuate sau neaccentuate alăturate în fluxul vorbirii.

Astfel, în procliză elementele neaccentuate care precedă cuvîntul accentuat pot forma o singură silabă, se pronunță deci împreună cu primul sau primele sunete ale respectivului cuvînt:

Nimeni soarta-i **n**[-]**o**[-]**mblînzește**, nimeni fruntea
nu-i mîngîie. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 46)

adică: *n-o-m|blînzește:*

sau:

Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, **s**[-]**a**[-]**nchinat** bătînd din pinten. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 72)

Mai frecvent apare acest fenomen în encliză:

Las' să-ți înlănțui gîtul cu părul meu bălai,
Viața, tinerețea mi-ai prefăcu**t**[-]**o**[-]**n** rai... (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 79)

adică: *mi-ai prefăcu|t-o-n rai.*

Alteori rostirea împreună (legată) nu implică și unitatea silabică cu finalul cuvîntului accentuat:

Gătitu[-]**le**[-]**ați** ceva bob fiert, gălușe, turte cu julfă și vărzare? (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 13)

Juncturi complexe se realizează și între cuvinte accentuate, asociate și unora neaccentuate. Astfel, finalul unui cuvînt accentuat face silabă comună cu începutul cuvîntului următor, căruia la rîndul lui i se atașează un cuvînt aton:

Cîntarea în cadență a frunzelor ce freme,
Năseur[-]**acolo**[-]**n** mine șoptiri de-un gingaș dor. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 13)

Cuvîntul neaccentuat le poate preceda pe cele accentuate:

Și filfiie deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu[-]aripile[-]ostenite, un alb și-un negru corb. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 76)

sau:

Vin țințarii lăutarii, gîndăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i[-]așteptа[-]ndărătul ușii. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 72)

ori poate fi așezat între ele:

Ia ad[-]o[-]ucoace, la moșul, s-o drămăluiască! (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 56)

4.2.2. Cratima, ca semn ortografic, se mai întrebuințează la scrierea cuvintelor compuse. Compunerea se poate realiza între:

— două substantive:

„Constanța cea mai ușor de evidențiat a *Echinoxului nebunilor*... ne-o oferă peisajul: ambianța marină, orașul[-]port și malurile pustii...“ („Tribuna“, XXII, 1978, nr. 10 (1107), p. 2)

sau:

Nu este suficientă, ne convingem, fisura[-]întrebare[-]înstrăinare, dramatica tensiune a conștiinței... („Tribuna“, XXII, 1978, nr. 39 (1136), p. 6)

— un substantiv și un adjectiv:

Și tot așa ne-am uns de cîte două-trei ori pe zi cu noapte, pînă ce în Vinerea[-]Sacă ne-am trezit vindecați taftă. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 32)

— un substantiv și un verb (sau invers):

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, cîteodată; căci, din bățul în care era așezată fila cu cruce[-]ajută și buchile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătaji... (*Ibidem*, p. 7)

Pînă-n seară, am și colindat mai tot satul, ba și pe la scăldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac a lui Goian, un lainic și un pierde[-]vară ca și mine. (*Ibidem*, p. 18)

— două adjective:

Crearea metodei comparative[-]istorice i-a obligat pe savanți să-și pună și să rezolve probleme privitoare la natura și evoluția limbajului. (Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, p. 5)

— **adjectivul demonstrativ a s t ă şi un substantiv, formînd locuţiuni adverbiale:**

Spectacolul de care ţi-am vorbit are loc astă[-]seară.

— **prepoziţiile d e şi a, formînd prepoziţia compusă d e - a:**

La fel priveau copiii, căţăraţi de[-]a lungul porţii, pe străjerul stejarului cu zmeul. (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 7)

— **o prepoziţie şi un substantiv, formînd locuţiuni adverbiale:**

Trebuie să ne vedem după[-]amiază cu orice preţ, pentru a-ţi comunica ceva important.

— **un adverb şi un verb (sau invers):**

Ele s-au menţinut, ca atare, în interiorul esteticii propriu[-]zise, aşa cum s-a configurat ea în epoca modernă... (Ion Ianoşi, *Estetica*, p. 13)

„Este vorba de lucrări grafice (xilogravuri, mai ales) naive şi fără valoare documentar-istorică, deoarece în aşa[-]zisele portrete chipul imaginat al eroului este de nerecunoscut...“ (I. Stăvăruş, *Povestiri medievale despre Vlad-Ţepeş-Draculea*, p. 33)

A nu se confunda situaţiile din exemplele de mai sus cu cele de sub 4.2.1.4. Pentru amănunte se pot consulta lucrările indicate în *Bibliografie*.

4.2.2.1. Tot compuse sînt şi grupurile de cuvinte considerate de către autorul enunţului ca formînd o singură unitate lexico-semantică (uneori sînt considerate locuţiuni), unitate marcată prin cratimă:

Ş-apoi, unde s-a fi găsind acel împărat Roş şi fata lui... numai Cel[-]de[-]pe[-]comoară a fi ştiind! (Ion Creangă, *Opere*, I, p. 104—105)

sau:

În orice caz, esteticienii nu au motive temeinice de a renunţa la virtuţile filozofice ale disciplinei lor, în absenţa cărora nici nu se întrevede un viitor al ei relativ de[-]sine[-]stătător. (Ion Ianoşi, *Estetica*, p. 16)

4.2.2.2. *Îndreptarul*, p. 24, precizează că se scriu fără cratimă „adjectivele compuse aparţinînd terminologiei tehnice, formate dintr-unul sau mai multe elemente care nu există independent în vorbire şi unul care există şi independent: *balneoclimateric*, *electro-*

mecanic...". Cu toate acestea, în anumite situații se scriu cu cratimă și astfel de compuse, mai ales atunci cînd autorul vrea să pună în evidență elementele componente sau cînd apar șiruri de compuse de la același element de bază:

Sat semi[-]montan. („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 9)

sau:

Încercarea de a analiza de pe poziții medico[-]psiho[-]sociale această modalitate de distracție și de recreere care este dansul apreciată din ce în ce mai insistent drept o autentică și valoroasă terapie prin mișcare — comportă o analiză complexă. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 3)

4.2.3. Cratima se mai folosește și la scrierea unor derivate cu prefixe, îndeosebi pentru a scoate în evidență elementul prefixal, sau cînd apar mai multe derivate de la aceeași temă:

Traducerea, în sensul lingvistic, nu este decît o speță a acestei *con*[-]versiuni. („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 21)

sau:

Discuțiile vor fi redate într-un număr viitor al publicației „Synthesis" care și-a propus să încurajeze tocmai aceste dialoguri pluri[-] și interdisciplinare. („România literară", XI, 1978, nr. 33, p. 4)

4.2.4. Cratima însoțește o parte izolată dintr-un cuvînt:

— un sunet sau un grup de sunete:

...astfel se explică, între altele, rotacismul lui [-]*n*[-] și al lui [-]*l*[-]... (Marius Sala, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, p. 15)

Pluralul substantivelor și adjectivelor masculine terminate în *x* (cs) se scrie și se pronunță cu [-]cs: *complex — complecși* (nu complexi), *convex — convecși* (nu *convexi*)... (*Limba română corectă*, p. 15)

— un prefix sau un sufix:

Prefixul *ab* - are două variante etimologice... (*Formarea cuvintelor în limba română*, II, p. 43)

sau:

Prezența în limbă a unor forme paralele cum sînt cele formate cu sufixul [-]*tor* și [-]*ar* și cele cu sufixul [-]*toriu* și [-]*ariu* a determinat un amestec între formele literare și variantele

acestora, amestec izvorît din faptul că nu întotdeauna se știe care este forma literară. *(Limba română corectă*, p. 24)

— o desinență:

Substantivele și adjectivele mai noi, terminate la singular în [-]*l*, fac pluralul în [-]*li*... *(Ibidem*, p. 15)

4.2.5. Cratima se mai folosește la a lega desinența ori articolul hotărît postpus de un cuvînt cu aspect neobișnuit ca rostire sau scriere (ori de o cifră):

„Or, ironia pretinde ca orice figură a ambiguității să conțină în mod egal și simultan distanța și *analogon*[-]*ul*". („România literară", XI, 1978, nr. 10, p. 19)

sau:

pagina a 7[-]a.

Această situație poate fi întîlnită și la articularea unor cuvinte care, în mod obișnuit, nu primesc articol:

„Eu" [-]l narator nu se lasă prins în nici un rol. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 33 (1130), p. 10)

4.2.6. Cratima se mai folosește în prescurtările realizate prin omiterea (elidarea) unor părți ale cuvîntului: *d* [-] *ta.*

4.2.7. De asemenea, întrebuințăm cratima la despărțirea cuvintelor în silabe:

Semivocalele *i* și *u* între două vocale trec la silaba următoare: *cre*[-]*ier*, *bo*[-]*ier*, *ro*[-]*uă*, *pi*[-]*uă*. (Fulvia Ciobanu și Lidia Sfîrlea, *Cum scriem. Cum pronunțăm corect*, p. 70)

V. APOSTROFUL

5.0. Apostroful este un semn ortografic, el marcînd absența accidentală în rostire a unor sunete. În acest sens este util de înregistrat și precizarea lui G. Beldescu, *art. cit.*, p. 249, după care „apostroful marchează pierderi de sunete care nu au drept consecință o junctură, o rostire împreună", așa cum se întîmplă în cazul căderilor de sunete marcate prin cratimă.

Aceste căderi de sunete se produc din diferite cauze, cea mai des întîlnită fiind tendința vorbitorilor de a se exprima cît mai economicos. Alteori ele sînt urmarea unor imposibilități de pronunțare datorate unor defecte de vorbire sau unor stări fiziologice sau psihice momentane (ebrietate, emoție etc.). În această ordine de idei, a devenit, să zicem, celebru, următorul fragment din *Repausul duminical* de I.L. Caragiale:

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pîn Șelari; din Șelari, apucăm la dreapta pîn Lipscani; din Lipscani, la stînga — și Costică mă sărută și zice:

— Eș' du'ce, 'ne Iancule!

— Sîn' tu'tă, Co'tică!

— Tu'tă du'ce, 'ne Iancule! (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 237)

Căderile de sunete (vocale sau consoane) pot avea loc:

5.1. la sfîrșitul cuvintelor (prin apocopă):

Acol['], uzînd de calcule arabe,
Pot fi a cincea roată de la car. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 41 (1138), p. 3)

5.2. în corpul cuvintelor:

— Ține, că-mi cade din mînă, fin['] că eu sînt slab la greutăți, numai ceașca pot s-o țin... (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 59)

5.3. la începutul cuvintelor:

Fapt după fapt, cu noi așezăminte,
Cu flamura partidului nainte,
Acestei ere, cum n-a mai fost altă,
Să-i cucerim și culmea, cea mai ['Jnaltă. („România literară", XI, 1978, nr. 33, p. 6)

5.4. Căderile pot afecta un sunet sau mai multe (cf. și exemplul de sub 5.2.):

August e două[']și-trei. Dar cine poate
Să numere eroii toți și cine
Va număra mormintele, pe toate,
Știute, neștiute, și străine. (Ibidem.)

5.5. În situațiile de mai sus, căderea sunetelor de la începutul sau de la sfîrșitul unui cuvînt nu a dus la pronunțarea împreună (sau într-o silabă) a sunetelor finale ori inițiale ale cuvintelor respective alăturate. Ca atare, marcarea prin apostrof a rostirii împreună a unor sunete este o greșeală de ortografie, în atare situații folosindu-se cratima:

De-acest pămînt daco-român,
Cine-ar putea, mai mult ca noi, să spuie
c[']al lui e?!... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 27 (1124), p. 9)

5.6. Apostroful mai marchează și căderea cifrelor, în special la cele care indică ani:

Și după cum am cinste a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata și mama pentru mine, pînă ce a venit în vara aceea, pe la august, și cinstita holeră de la [']48 și a început a secera prin Humulești în dreapta și în stînga... (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 16)

VI. PUNCTUL

6.0. Punctul, semn ortografic și de punctuație, marchează pauza care se face în vorbire între propozițiile sau frazele independente ale unui text, precum și încheierea unei unități textuale (aceasta din urmă delimitată și prin tehnica alineatelor). Cu aceste funcții, punctul este un semn de punctuație. El devine semn ortografic cînd marchează abrevierile.

6.1. *Punctul* **ca semn de punctuație:**

6.1.0. După lungimea unităților sintactice și a raporturilor de înțeles (semantice) dintre ele, punctul marchează:

6.1.1. finalul unor propoziții independente ca înțeles:

Nu eroismul pe cîmpul de luptă, ci martiriul sutelor de milioane în șanțurile cu sînge ori în colibele cu lăcrămi, răbdarea mucenicilor bărbați, femei și copii a hotărît de biruință[.] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 153)

6.1.2. finalul unor fraze independente ca înțeles:

Problema a devenit însă foarte presantă, după cum atestă datele de mai sus și a o amîna *sine die* pînă la apariția unei monografii ideale, care să satisfacă și exigențele adevărului istoric și exigențele decorative ale „bătăii cu flori" — nu este deloc înțelept[.] (Ileana Vrancea, *De la Aristarc la bietul Ioanide*, p. 13)

6.1.3. finalul unor grupuri de cuvinte echivalente cu propoziții independente:

Ce greu a fost eroismul, atunci cînd pînă și sufletul ți se furase. Muncă fizică în noroiul șanțurilor, pînă la extenuare[.] Foame perpetuă[.] Sete perpetuă[.] Murdărie perpetuă[.] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 155)

6.1.4. finalul unor cuvinte echivalente cu propoziții independente:

Dar Stasache se uită lung la Mișu, apoi, cu un aer foarte ciudat:

— Ce!... ce ai la gît!... briliant?

— Da[.]

— Unde ai găsit-o?

— Ce să găsesc?

— Piatra[.] (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 59)

6.1.5. Evident, un text poate conține îmbinarea tuturor acestor situații sau numai a unora dintre ele, precum și a unor situații praticulare de felul următoarelor:

6.1.5.1. Fragmentarea frazei la nivelul coordonării: **— izolarea a două sau mai multe propoziții principale:**

Soarele arde[.] Mirîştea frige[.] Spinarea, mereu îndoită, doare[.] Mîinile, picioarele sîngeră[.] (Zaharia Stancu, *Desculț*, p. 212)

— izolarea mai multor propoziții subordonate de același fel care depind de aceeași regentă:

Eu mă duc așa cu nevasta asta[.] Să-i ţin de urît[.] Să-i arăt unde-i casa comunei[.] Să aibă şi ea un avocat ş-un martor. (Sadoveanu, B. 190, apud *Îndreptarul*, p. 43)

6.1.5.2. Fragmentarea frazei la nivelul subordonării:

Poate ar fi trebuit să vadă mai întîi orașul din dreptul caloriferelor, să se bucure de zgîrcenia naturii acolo şi să sufere după fiecare pală de vînt unduită prin perdelele firave. Să înțeleagă că şi ce-i subțire şi transparent poate să ţină la moara vremii. (Paul Eugen Banciu, *Casa Ursei Mari*, p. 6)

Situațiile de sub 6.1.5.1. şi 6.1.5.2. sînt specifice stilului beletristic şi, ca atare, nu sînt recomandate a fi folosite în vorbirea şi scrierea obişnuită.

Dealtfel fragmentarea prin punct se poate întîlni şi la nivelul propoziției:

Văzurăm ghiocei. Văzurăm şi mărunte albăstrele. Flori de pădure şi de început de primăvară[.] De spumă[.] Plăpînde[.] Cît nasturii de mici. (Zaharia Stancu, *Rădăcinile sînt amare*, I, p. 235)

La nivelul coordonării, se poate pune punct şi între propoziții legate prin conjuncții coordonatoare:

Se ridică şi tăcu. Îşi îmbrățişă fiul[.] Şi-i sărută, pentru întîia oară în viața ei, adînc, adînc de tot, buzele[.] Şi nu se miră că buzele fiului ei ardeau ca flăcările. *(Ibidem*, III, p. 395)

Aceste fapte de stil au fost semnalate, printre primii la noi, de G.I. Tohăneanu în două studii publicate în „Scrisul bănățean", 1959, nr. 1, p. 62—66 şi în nr. 11 şi 12, p. 78—83; 68—72, şi anume: *Tendințe noi în structura frazei artistice contemporane*, respectiv *Probleme de limbă şi stil în proza lui Zaharia Stancu*, de unde am luat cîteva din exemplele de mai sus.

6.1.6. Punctul poate marca finalul următoarelor tipuri de propoziții: enunțiative, optative, dubitative, imperative, exclamative, interogative indirecte.

6.1.6.1. propoziții enunțiative:

a) independente:

Omul sărac reprezintă un personaj tipic, cu un unghi de vedere specific vieții[.] (G. Călinescu, *Estetica basmului*, p. 276)

b) după fraze alcătuite din propoziții enunțiative care se găsesc în raport de coordonare:

Albaștri fluturi cresc omizi,
Cresc fructe florilor din jur,
Zăpada-i albă neatinsă,
Pămîntul cald este impur[.] (Ana Blandiana, *Poeme*, p. 34)

c) după fraze formate din propoziții enunțiative care se află în raport de subordonare:

Din punct de vedere morfologic, *verbul* se definește, înainte de toate, prin corelația pe care singur el, dintre toate „părțile de vorbire", o poate stabili cu categoria gramaticală a timpului[.] (Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, p. 11)

6.1.6.2. propoziții dubitative enunțiative:

Vor fi fost fericiți în țara lor[.] (Sadoveanu, N.P. 146, apud *Îndreptarul*, p. 43)

6.1.6.3. propoziții interogative indirecte:

Se gîndea mereu că oare ce poate să se fi ales de Safta[.] (Slavici, N.I 166, apud GA, II, p. 290)

6.1.6.4. propoziții optative sau fraze alcătuite din propoziții dependente de o optativă, cînd tonul nu e exclamativ:

Foicica macului, jelui-m-aș și n-am cui[.] (Teodorescu, P.P. 279, apud *Îndreptarul*, p. 43)

Minunat ar fi să nu mai fie în țara asta boieri, și să fie praznice pe la mănăstiri măcar în fiecare zi la cîte una[.] (Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*, p. 8)

6.1.6.5. propoziții imperative sau o frază dependentă de o imperativă, cînd e rostită pe un ton neutru, care îi atenuează caracterul imperativ:

Spune-ne povestea cu împăratul Măzărean[.] (Sadoveanu, O. VIII 398, apud *Îndreptarul*, p. 43)

— Dă pace băietului, moșule, zise un humulestean de-ai noștri, că-i feciorul lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din

sat, și ți-i găsi beleaua cu dînsul pentru asta[.] (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 57)

6.1.6.6. Punctul se pune după fraze alcătuite dintr-o propoziție exclamativă urmată de propoziții subordonate (întrucît pînă la sfîrșitul frazei tonul exclamativ se pierde):

Cîte osteneli și cîte avînturi frînte de la părinții țărani la urmașii poeți și artiști. Și totuși cîte încă, de la aceștia la noii Michelangelo, care erau ascunși în atîția eroi sfîșiați de obuze[.] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 154)

Uneori se pune punct și după propoziții exclamative independente:

Ce greu a fost, frații mei, eroismul în acest război[.] *(Ibidem*, p. 153)

În asemenea situații e preferabil însă semnul exclamării:

Doamne, cîtă literatură conținem[!] (Ana Blandiana, *Poeme*, p. 39)

6.2. **Ca semn ortografic,** *punctul poate fi întrebuințat sau nu în următoarele situații:*

6.2.1. *Reguli imperative:*

6.2.1.1. Se pune punct după următoarele tipuri de abrevieri:

— abrevierile formate din prima literă de la începutul cuvîntului:

Vorbim adesea despre „estetica" lui Jung, sau Bachelard, sau Tînianov, sau Eco, sau Barthes ș[.]a[.] (Ion Ianoși, *Estetica*, p. 13)

În legătură cu această regulă, Fulvia Ciobanu face următoarea observație: „Substantivele compuse din litere inițiale se pot scrie cu sau fără punct după fiecare inițială: C.F.R. sau CFR, C.E.C. sau CEC, I.T.B. sau ITB, O.N.T. sau ONT, O.N.U. sau ONU, A.C.T.H. sau ACTH... Este preferabilă însă scrierea cu punct după fiecare literă. Separarea literelor prin puncte este greșită atunci cînd avem de-a face cu compuse în alcătuirea cărora intră fragmente de cuvinte. Se scrie

ICECHIM... nu I.C.E.C.H.I.M...“ (Fulvia Ciobanu, Lidia Sfîrlea, *op. cit.*, p. 76), v. mai jos 6.2.2.4.

— abrevierile formate din prima silabă a cuvîntului, plus consoana sau grupul de consoane cu care începe silaba a doua:

Cîteva exemple de înlocuiri de cuvinte și forme gramaticale datorate conflictului omonimic sînt aduse în discuție de I. Coteanu și A. Bidu-Vrănceanu, op[.]cit[.], p. 84. (Marin Bucă și Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, p. 117)

6.2.2. *Reguli prohibitive:*

6.2.2.1. Nu se pune punct după titlurile de cărți, de opere literare, muzicale etc.

Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație [ ]

6.2.2.2. Nu se pune punct după formulele de adresare (din scrisori, cuvîntări etc.), întrucît substantivele din aceste formule sînt la cazul vocativ. Ca atare se folosește virgula sau semnul exclamării:

Iubite amice[,]

Astă-seară, avem pom de Crăciun. Ne-ai promis că vii să prînzești cu noi. Te rog nu uita.

Stasache“ (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 55)

6.2.2.3. Nu se pune punct la abrevierile formate din prima și ultimele litere ale unui cuvînt (de ex. *d-ta*).

6.2.2.4. Nu se pune punct la abrevieri ca *Tarom*, *Aprozar*, *Comaliment*, pentru că ele sînt asimilate substantivelor.

Un colectiv de la ICEMENERG în colaborare cu Institutul de cercetări și proiectări de echipamente pentru industria alimentară și frigorifică din Cluj-Napoca a pus la punct o asemenea instalație... („Flacăra“, XXVIII, 1979, nr. 1 (1230), p. 11)

6.2.2.5. Se scriu fără punct simbolurile și prescurtările din chimie, fizică, matematică *(O, H, cm, l, kg)*:

Pe un pămînt podzolic, petreștenii au obținut 4873 kg [ ] la hectarul de grîu, 4686 kg [ ] la hectarul de orz și 5410 kg [ ] la hectarul de porumb. („Scînteia“, XLVIII, 1979, nr. 11320, p. 1)

6.2.2.6. Se scriu fără punct simbolurile punctelor cardinale *(N V S E)*.

6.3. Se mai obișnuiește să se pună punct după litere sau cifre în enumerări:

Analizate în comparație cu cele dintîi, povestirile încorporate ne prilejuiesc următoarele observații: *a*[.] ele constituie îndeobște apariții singulare, iar cînd fac excepție de la această regulă sînt susceptibile de a fi fost influențate de o altă versiune; *b*[.] conținutul lor, în cele mai multe cazuri, dovedește nesiguranță, confuzii și denaturări în înregistrarea faptelor istorice; *c*[.] se mențin mai mult afirmații și comentarii generale; *d*[.] atitudinea subiectivă față de Țepeș, în oricare dintre sensuri, iese puternic în evidență, marcată adesea de o notă polemică. (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 60)

VII. PUNCTUL ȘI VIRGULA

7.0. „*Punctul și virgula* este semnul de punctuație care marchează o pauză mai mare decît cea redată prin virgulă și mai mică decît cea redată prin punct" *(Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, p. 63). În aceeași lucrare normativă se mai spune că „punctul și virgula, fiind mai mult un mijloc stilistic decît gramatical, folosirea lui e dictată de preferința celui care scrie textul" (p. 64).

În același mod e descrisă funcția acestui semn de punctuație și de către acad. Al. Graur: „Cînd fraza s-a isprăvit, dar urmează alta cu conținut destul de apropiat, se pune punct și virgulă [;] în loc de punct. Alegerea depinde pe de-a-ntregul de bunul plac al scriitorului, care de asemenea poate, în unele cazuri, să pună punct și virgulă în loc de virgulă sau invers" *(op. cit.*, p. 28).

Strict funcțional deci, punctul și virgula poate îndeplini fie rolul punctului, fie pe cel al virgulei. Cum s-a spus deja, folosirea lui în locul punctului sau al virgulei depinde de modul în care autorul își concepe și își structurează enunțul.

7.1. De obicei punctul și virgula se folosește în enunțurile lungi, în scopul unei organizări mai clare a unităților sintactice din cuprinsul lor; în felul acesta se despart prin punct și virgulă propoziții sau grupuri de propoziții „care formează unități relativ independente în cadrul unei fraze" (*Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, p. 63).

Astfel, arată Valette, pîinea nu pierde calorii la prăjit[;] mîinile înghețate nu trebuie frecate cu zăpadă[;] cîinii Saint-Bernard n-au purtat niciodată butoiașe cu rom la gît pentru revigorarea înzăpeziților din Alpi[;] vulturii nu pot răpi copiii mici[;] lebedele nu cîntă înainte de a muri[;] liliecii nu intră în părul oamenilor[;] șobolanii nu fug de pe vasul care se scufundă[;] rețeta mușchiului tartar nu provine din Asia, ci din fantezia lui Jules Verne[;] „Big-Ben"-ul din Londra este doar clopotul vestitului turn[;] Roma nu a fost construită pe opt, ci numai pe șapte coline[;] cartea cea mai mult tradusă în lume nu este Biblia, ci opera lui Lenin[;] scoicile, praful de corn de rinocer sau țelina nu au proprietăți afrodisiace[;] pictorul Henri Rousseau n-a fost niciodată vameș[;] Samba nu provine din Brazilia, ci din Africa etc., etc. („România literară", XI, 1978, nr. 36, p. 23)

7.2. Sînt situații în care folosirea punctului și a virgulei este obligatorie pentru a se evita o interpretare eronată a raporturilor sintactice dintre propoziții și, implicit, o înțelegere greșită a sensului frazei. *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, p. 63, dă ca exemplu următorul text din Negruzzi, I, 15:

Nici un pedestru nu era pe uliți, afară de fanaragii care strigau regulat raita[;] pentru că la 1827 septemvrie, nime nu s-ar fi riscat a merge pe jos singur pe uliți după ce înnopta.

Aici folosirea punctului și a virgulei e obligatorie pentru a indica faptul că subordonata cauzală depinde de *Nici un pedestru nu era pe uliți, afară de fanaragii*: dacă s-ar fi pus virgulă în loc de punct și virgulă, ar fi existat posibilitatea ca subordonata cauzală să fie raportată la predicatul atributivei (*strigau*), ceea ce ar fi schimbat înțelesul întregului text.

7.3. Punctul și virgula, îndeplinind fie funcții ale punctului, fie funcții ale virgulei, poate să apară atît între părți de propoziție, cît și între propoziții. Cum aceste situații sînt destul de numeroase, ne mărginim aici a indica doar cîteva:

7.3.1. între subiecte juxtapuse:

Mici resentimente[;] mici înduioșări[;] speranțe meschine[;] răzbunări pe măsură[;] răfuieli de furnici bătîndu-se pe un pai[;] o decadență a inimii... pînă ce totul începe iarăși să vorbească în doua, cel mult trei sentimente temeinice... (G. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 266)

7.3.2. între apoziții (de obicei dezvoltate):

Capitolele cărții fixează tipologii de familie: bătrînul Toma, figură matusalemică, dar și un fel de bătrîn Forsyte... autohton, rural, olimpian și simbolic pentru întregul clan. Visarion Adam, cel care reușea în viață, aspru, intransigent, atent cu sine însuși[;] Filip Adam, învinsul sentimental, fruct al erorii sociale. („Familia", seria a V-a, anul 14 (114), nr. 8 (156), p. 3)

7.3.3. între propoziții principale juxtapuse:

Vede ici un prunc[;] vede ici o fată[;] vede dincolo o nevastă. (Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*, p. 8—9)

7.3.4. între propoziții legate prin construcția conjuncțională corelativă **nu numai... ci (dar) și** (mult mai rar):

Aceste documente atestă nu numai munca depusă de Loga pe terenul învățămîntului românesc în Banat[;] ele sînt și un prețios izvor de informație privind o importantă perioadă a învățămîntului în Banat... (Aurel Cosma, *Prin Timișoara de altădată*, p. 21—22)

7.3.5. între propoziții coordonate adversativ (de obicei principale):

Evident, prima propoziție a acestui text exprimă poziția omului de știință Einstein[;] iar a doua propoziție e scrisă de filosoful Einstein. *(Ce este filosofia?* p. 15)

7.3.6. între propoziții coordonate conclusiv:

O luptă-i viața[;] deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor. (Coșbuc, F.T. 10, apud *Îndreptarul*, p. 65)

7.3.7. între propoziții subordonate atributive:

„Ceea ce se așează aici în evidență, este faptul că — inerție a materiei folosite — fiecare lucru al artei conține o energie,

că există o energie-limbaj, determinație a mesajului, că energia — în varii ipostaze — ajunge să fie motiv sau temă[;] că, în fine, epoca modernă, prin unele din cele mai semnificative tendințe — și expoziția etala exemplare actuale sau referințe istorice — a făcut explicit rolul factorului energetic în opera plastică". („Secolul 20", 1975, 4 (171), p. 124)

7.3.8. între propoziții subordonate completive directe:

De pildă el nu știe că filmul e un gen literar, așa cum e și romanul, sonetul, epopeea, teatrul, basmul etc.[;] că acolo unde e poveste, este și literatură[;] că vreme de milenii, literatura s-a practicat oral, fără „litere". („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 3)

7.3.9. între propoziții subordonate circumstanțiale condiționale:

Dacă există o artă unde „starea poetică", acea „asociație deschisă" a lui Truffau, acea poveste bis a consumatorului este deosebit de manifestă, explozivă, bogată și prelungită[;] dacă există o artă unde această mentală reacție în lanț, este special de evidentă, această artă e povestirea cinematografică. („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 21)

7.3.10. între o regentă și subordonata ei:

S-a născut acum un secol și jumătate, cu nici două luni înaintea lui Tolstoi[;] cu care se întîmplă să-l compare azi unii dornici să-l minimalizeze cu orice chip. („România literară", XI, 1978, nr. 29, p. 20)

— între o regentă și subordonata ei cauzală:

Pe baza acestei tradiții, poporul român are o mai largă întîlnire decît alții cu valorile spiritului[;] căci prin ea însăși tradiția înseamnă păstrarea *întru spirit* a ceea ce a fost bun în trecut. (Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, p. 11)

7.4. Punctul și virgula apare uneori și în dialog, după adverbe de negație sau afirmație ori după unele adverbe de mod:

Nu[;] nu te las, pentru că te iubesc. (Caragiale, O. VI 201, apud *Îndreptarul*, p. 65)

Bine[;] să stea gîdea și să nu-și ascută sabia. (Sadoveanu, D.P. 190, apud *Îndreptarul*, p. 65)

7.5. Delimitarea unei propoziții incidente prin virgulă și punct și virgulă nu e recomandabilă decît în cazuri deosebite, ca cel de sub 7.2., de exemplu.

Proşti, dar mulţi[,] răspunse Lăpuşneanul cu sînge rece[;] să omori o mulţime de oameni pentru un om, nu ar fi păcat? (Negruzzi, I 155, apud *Îndreptarul*, p. 65)

În asemenea situaţii este preferabil să se întrebuinţeze şi la începutul şi la sfîrşitul propoziţiei incidente acelaşi semn de punctuaţie: virgula sau linia de pauză.

VIII. DOUĂ PUNCTE

8.0. Acest semn de punctuaţie este înrudit cu punctul şi cu punctul şi virgula, marcînd şi el o pauză, dar una mai mică decît cea indicată prin punct. El „are rolul principal de a atrage atenţia asupra a ceea ce urmează, fie un citat, o însuşire, o explicaţie (o propoziţie cauzală), o concluzie, fie chiar un singur cuvînt care trebuie scos în relief" (Al. Graur, *op.cit.*, p. 28). De multe ori el anunţă vorbirea directă.

8.1. Două puncte se pun deci înaintea unei vorbiri directe:

8.1.1. după un verb de declaraţie:

Nicanor mi-a zis[:] Sevastiţa mi-a zis[:] Moise s-a dus la Ţeavălungă acasă şi l-a întrebat[:] Costică, unde este mormîntul lui Dunărinţu? Nu cunosc nimic, a răspuns Ţeavălungă. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 29)

8.1.2. după un verb de declaraţie subînţeles:

Iscodit în fel şi chip, ademenit cu averi şi ranguri, ameninţat cu moartea, oşteanul nu-şi trădează însă ţara şi domnul[:] „Vreau să mor pentru ţara mea, cu tot sufletul, decît s-o vînd şi să trădez pe domnul meu". (I. Stăvăruş, *Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş-Dracula*, p. 53)

sau:

Nicanor[:] În faţa bufetului din Pătîrlagele erau scoase nişte scaune vechi şi femeile stăteau pe ele şi beau bere la halbă şi bărbaţii în picioare sau pe butoaie sau chiar aşezaţi pe pod şi

pe marginea șanțului se umflau cu bere... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 53)

8.1.3. după un substantiv care anunță vorbirea directă:

În minutul acesta, strigătul[:] „Foc! dăm foc la mănăstire!..." repetat de mai multe sute de glasuri, făcu pe călugări să-și piardă cu totul mințile. (Odobescu, I 90, apud *Îndreptarul*, p. 66)

8.2. Uneori se pun două puncte după un verb care anunță reproducerea unor zgomote sau sunete (onomatopee):

Căpitanul Cozmuță s-a lăsat pe vine și, întorcînd spre undă cupa ispolului, a bătut o dată[:] clonc! ca și cum ar fi sărit o broască din cele mari în bulboană. (Sadoveanu, N.P. 182, apud *Îndreptarul*, p. 66)

8.3. De multe ori se folosesc două puncte înaintea citării unui text, a unui proverb, a unei zicale, a unui principiu etc.

Recunoaștem aici tenta dialecticii hegeliene, care și-a pus amprenta asupra poeziei lui Gellu Naum[:] „Căci lucrul nu este epuizat în *scopul* său, ci în dezvoltarea sa, nici rezultatul nu constituie întregul real, ci numai împreună cu devenirea lui..." (Georgeta Horodincă, *Studii literare*, p. 31)

sau:

Fărcaș ăsta fusese la nunta ei, la care cîntase tot timpul[:]

„De la mine pîn' la lelea
S-a făcut drumul ca pielea". (Aurel Dragoș Munteanu, *Singuri*, p. 11)

sau:

Vorba ceea[:] „Picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarță și pîntece de iapă se cer unui popă", și nu-i mai trebuie altăceva. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 102)

8.4. Înaintea unei enumerări:

În același timp, practica traducerii automate, cît și pătrunderea tot mai categorică a matematicii în știință care la început o ignorau, au impus modele matematice proprii unor domenii ca[:] teoria mulțimilor, logica simbolică, calculul probabilităților, statistica etc. (Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, p. 8)

În *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, p. 67, se precizează că atunci „cînd cuvintele sau pro-

poziţiile care anunţă enumerarea se aşază la sfîrşitul ei, se pun două puncte după enumerare":

Un mîntean negru cu găitane de fir, cioareci la fel, cu pajeri pe genunchi, o mantie scurtă pe umeri, cizme-nalte în picioare, cu pinteni de argint; la coapsă un paloş scurt şi drept şi în mînă cu o ţurcă de samur cu surguci[:] iată îmbrăcămintea sa. (Odobescu, I 112, apud *Îndreptarul*, p. 67)

Exemplul, cum arată şi acad. Al. Graur, *op. cit.*, p. 29, apare şi la Gh.I. Chelaru şi Crizante Popescu, *Semne de punctuaţiune şi semne ortografice în scrierea românească*, Bucureşti, 1933, p. 21, atestînd un procedeu de punctuaţie vechi sau foarte rar întrebuinţat. Oricum, în limba literară actuală procedeul nu mai e recomandabil, mai indicată fiind în aceste cazuri virgula (cf. şi acad. Al. Graur, *op. cit.*, p. 29: „În cazul acesta eu aş recomanda mai curînd virgulă").

8.5. Două puncte se întrebuinţează frecvent în cazul unei explicaţii. Din punct de vedere logic şi gramatical, aceste explicaţii pot fi părţi de propoziţie secundare sau propoziţii subordonate. În aceste cazuri, două puncte se substituie virgulei, folosirea lor justificîndu-se prin caracterul explicativ mai puternic pe care-l posedă.

8.5.1. părţi de propoziţie secundare, de obicei apoziţii:

Civilizaţia noastră, chiar la treapta spiritului, s-a desfăşurat de-a lungul timpurilor precumpănitor întru ceva: *întru natură*. (Constantin Noica, *Sentimentul românesc al fiinţei*, p. 10)

8.5.2. propoziţii subordonate:

— atributivă (de obicei apozitivă) cu elemente joncţionale:

S-a emis, de exemplu, ideea[:] să-i luăm pe moţi şi să-i colonizăm în cîmpiile fertile ale Banatului. (Geo Bogza, *Ţara de piatră*, p. 30)

sau **fără elemente joncţionale:**

E un eseu încîntător, un discurs de idei, care uzează însă de formule de introducere, mediane sau finale, ca acelea din basme[:] vede ideile ca pe nişte personaje în carne şi oase şi are ritmul epic al tuturor poveştilor. („România literară", XI, 1978, nr. 30, p. 9)

— **completive directe:**

Orice aventură presupune o mare doză de eşec şi mi-am zis[:] să-mi descopăr şi să trăiesc cel mai mare eşec al meu. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 9)

— **subiective (foarte rar):**

Evident[:] nu există nici o îndoială că libertatea, gustată încă în timpul copilăriei, i-a fost dragă lui Eminescu... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 38 (856), p. 1)

— **cauzale (rar):**

Un cal este un cal şi atît, i-a spus Don Iliuţă lui Nicanor, nu e suficient să-l vezi şi să vezi o lume idiotizată din curiozitate sau din credinţă sau din băşcălie în jurul lui[:] căci de rămîi doar la acest spectacol grozav sau grotesc nu rămîi decît la simplul adevăr că un cal este un cal şi atît... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 14)

8.5.3. Două puncte se pot pune şi între propoziţii principale. De regulă, este vorba de principale cauzale: folosirea acestui semn de punctuaţie în locul virgulei se justifică prin aceea că poate marca mai accentuat raportul de cauzalitate dintre cele două propoziţii:

Potcoava să nu scurme în pămînt[:]
tu nu-ţi poţi pierde vremea săpînd groapă. (Ştefan Aug. Doinaş, *Alfabet poetic*, p. 32)

Şi raportul adversativ e redat uneori prin două puncte:

Cînd fiarele cutează să te-nfrunte,
să nu le-ntrebi de unde vin, ce vor[:]
loveşte-le cu-o lacrimă în frunte. *(Ibidem*, p. 5)

Procedeul nu e însă recomandabil, mai ales atunci cînd e exprimată şi conjuncţia adversativă:

Basmul meu e cam copilăros[:] dar pare-mi-se că nu e tocmai fără de folos. (Odobescu, III 175, apud *Îndreptarul*, p. 68)

8.5.4. Se pot pune două puncte înaintea unei propoziţii care exprimă o concluzie sau o consecinţă:

Călăreţul cobora coasta în săltăturile roibului. Poarta ţarinii era deschisă[:] intră pe ea. (Sadoveanu, O. I 369, apud *Îndreptarul*, p. 67)

8.6. Se pot pune două puncte şi după cuvinte ca: **(de) exemplu, astfel, anume, iată:**

Cele două determinații... lămuresc un fapt semnificativ... **Anume** [:] toate marile sisteme conțin în formă elaborată, sau numai implicit, și o estetică, și în primul rînd și o morală. *(Ce este filosofia?*, p. 19)

sau:

Iată-l [:] preocupat și grav, depănîndu-și pașii mărunți spre redacție. (Vlahuță, O.A. 199, apud *Îndreptarul*, p. 67)

Alteori două puncte marchează lipsa acestor cuvinte care indică, de obicei, raportul apozitiv:

— la nivel de propoziție:

Era și tînără, se înjghebase rău, ca și istoria acestui popor, pe care îl iubise și îl iubea el, cu o dragoste neștiută și amară, cum ar fi trebuit să fie întreaga sa operă[:] amară și tragică... (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 6)

— la nivel de frază:

Pentru motive de comoditate pedagogică, învățarea scrierii și a citirii se face în ordine inversă decît cea în care a evoluat conștiința vorbitorilor[:] se începe cu sunetul și litera, după care se trece la cuvinte, apoi la propoziție și frază. (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 9)

8.7. Se pun două puncte în construcțiile în care verbul nu e exprimat. În asemenea situații se folosesc mai frecvent virgula sau linia de pauză (cf. I.1.3.2. și 3.1.3.):

Starea pe loc e o boală...
Ascunde-ți orice rană! Nu-i timp de șovăială...
Ciocan să-ți fie vrerea; răbdarea[:] nicovală!... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 29 (1126), p. 7)

8.8. „Semnul două puncte se mai poate întrebuința... în scopul tehnic de a despărți în două grupuri opuse elementele unei descrieri sau explicații, de exemplu într-un glosar sau într-un act de legitimație: *iobag* [:] *șerb*...; *părul* [:] *negru*...

În acest caz însă se mai poate pune și virgulă sau linioară și eventual distincția se poate face numai prin variația caracterelor" (Al. Graur, *op. cit.*, p. 29):

Cuvintele enumerate aici mai jos fac parte din cel mai vechi fond al limbii române... alb. *a*[:] rom. *a*; *i bardhë*[:] *barză*; *avull*[:] *abur*... (Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, p. 262)

IX. PUNCTELE DE SUSPENSIE

9.0. Punctele de suspensie indică o pauză mare în cursul vorbirii. Ele pot fi puse după orice parte de propoziție și oriunde în structura unei fraze, întrucît rațiunea folosirii lor acoperă realități obiective și subiective atît de diverse încît fluxul vorbirii poate fi întrerupt în oricare moment al său. De reținut este faptul că punctele de suspensie nu marchează sfîrșitul unei propoziții sau al unei fraze, ci indică doar întreruperea șirului vorbirii.

Apariția punctelor de suspensie duce și la schimbări de intonație. În acest sens, *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* precizează următoarele: „Comunicarea care e așezată înaintea pauzelor redate în scris prin punctele de suspensie are întotdeauna o intonație caracteristică: cînd pauza este neintenționată, intonația este descendentă, iar cînd pauza este intenționată, intonația comunicării este ascendentă" (p. 76).

9.1. Punctele de suspensie pot să apară deci:

9.1.1. după orice cuvînt al unei propoziții:

...Îmi pare c'auz o muzică[...] Ce strălucitoare armonie![...] un marș maiestuos![...] da![...] o paradă[...] ce de lume[...] armată [...] a! nu! e la teatru [...] nu! nu e armată[...] parcă e un stol de porumbei[...] iată doi[...] cum se sărută și se giugiulesc[...] Visez[...]? (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 95)

Punctele de suspensie se pun uneori imediat după o conjuncție (coordonatoare sau subordonatoare), marcînd întreruperea bruscă de către vorbitor a enunțului:

Ai făcut bine că i-ai tăiat; pentru că... (Negruzzi, I 153, apud *Îndreptarul*, p. 76)

9.1.2. între propoziții coordonate:

Zece ceasuri[...] Să mă culc[...] Las ferestrele deschise și lumînarea aprinsă și mă așez în pat[...] Mă doare capul... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 367)

sau:

Dacă nu mi s-or mai întoarce feciorii, ne-om duce și noi, eu și cu baba Cireașa, unde se duc toate[...] unde se duc ș-aceste frunze de frasin zburate de vînt... (Sadoveanu, N.P. 8, apud *Îndreptarul*, p. 76)

9.1.3. după propoziții interogative:

Mi s-a spus c-ai murit, iubito, mi s-a șoptit grav
Poate oamenii s-au mirat foarte cînd am răspuns:
— Atît de curînd?[...] și-am continuat să fumez
de-asupra unei partide pierdute de șah. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 9)

9.1.4. după propoziții exclamative:

„...Da, adăugase el, dacă văzuse că Ezechil rămîne într-un fel de suspensie, între mînie și suspiciune, are și el dreptatea lui![...] (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 16—17)

9.1.5. între fraze:

După aceea mă dau iar jos și pornesc răpede cu demîncarea la lingurari[...] Și oricît aș fi mers eu de tare, vreme trecuse la mijloc doar, cît am umblat horhăind cine știe pe unde și cît am bojbăit și mocoșit prin teiu, să prind pupăza, și lingurarilor, nici mai rămîne cuvînt, li se lungise urechile de foame așteptînd. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 53—54)

9.1.6. spre a delimita de restul frazei cuvintele sau propozițiile incidente:

Cîteodată[...] prea arare[...]
A tîrziu cînd arde lampa,
Inima din loc îmi sare,
Cînd aud că sună cleampa. (Eminescu, O. I 106, apud *Îndreptarul*, p. 77)

9.2. Întreruperea vorbirii poate să apară înaintea unei afirmații care provoacă surprinderea:

În aceeași ordine de idei pot cita altă glumă, de astă dată[...] serioasă. (Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, p. 10)

9.3. Întreruperea se poate datora intervenției neașteptate a unui interlocutor:

„E vorba de-o problemă mult mai mare, să nu-și piardă oamenii credința în[...]"

„În ce mama dracului? a urlat Costică". (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 40)

9.4. Întreruperea definitivă a vorbirii poate avea loc cînd vorbitorul nu vrea să-și exprime pînă la sfîrșit gîndul:

— Nu mă obișnuiesc încă defel cu gîndul că ea nu mai este, îi spun. Și numai cu cîteva zeci de ceasuri în urmă[...] (Ion Ariesanu, *Prietenul pe care-l caut pretutindeni*, p. 9)

9.5. În povestire sau în monolog, punctele de suspensie indică ritmul lent al vorbirii sau pauzele pe care le face autorul enunțului spre a-și căuta cuvintele cele mai potrivite:

— Era odată[...] începu bătrînul; era odată, măi băieți[...] o zînă[...] Ce vă spun eu e o poveste ca toate poveștile[...] Era o fată, frumoasă coz. (Sadoveanu, O. III 154, apud *Îndreptarul*, p. 78)

9.5.1. Pauzele marcate prin puncte de suspensie se pot datora și unor stări emotive:

„Da, chiar așa! adăuga el după cîte-o pauză scurtă, cu o zvîcnire străină și rea, de nemulțumire. Fiindcă eu[...] Am visat atîtea[...] Aș fi vrut[...] Și-aș fi putut[...]" (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 5)

9.5.2. sau unei vorbiri incoerente:

„Ce este gramatica română, este[...] ce este, este[...] este arata[...] nu *arata*, artea[...] artea[...] ce[...] ce[...] ce ne învață, învață[...] învață[...] ce ne învață; a vorbi[...] bi[...] bi[...] ce ne învață[...] ce este, este[...] este *arata*, uite dracu! nu arata, artea ce ne învață[...] ce este, este[...]" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 86)

9.5.3. În narațiuni se pun puncte de suspensie și înaintea unui întreg enunț sau a unui fragment de enunț, pentru a sugera scurgerea unei perioade mai mari de timp între faptele narate, reluarea unei idei nedezvoltate din cauza altor întîmplări expuse, comentarea celor spuse etc.

[...]Stăteam nemișcată ca să nu trezesc dezastru. Eram convinsă că pe fiecare din noi ne urmăresc aștrii, și că fiecare din noi avînd un astru care ne dirija, tot așa și noi aveam un spațiu care ne este destinat nouă... („România literară". XI, 1978, nr. 29, p. 14)

sau:

Afară vîntul răsucea și ridica mereu fețele de masă, undeva pe aleile parcului, drepte și curate — „[...]Prea drepte și prea curate..." — se jucau niște copii. (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 17)

9.6. În dialog, punctele de suspensie indică întîrzierea răspunsului pe care urmează să-l dea cel întrebat:

— Cănuță!
— Prezent!
— Cîți domni a avut Țara Românească?
— Mulți, domnule.
— Mulți, mulți, da cîți! neghiobule!
— [...]Cîți, domnule? (Caragiale, O. I 131, apud *Îndreptarul*, p. 78)

sau uimirea (mai exact, mimarea ei):

— Tocmai în clasa întîia, firește, zice negustorul. Mie, ce să-ți spui? mi-e frică al dracului. Mi se-ntîmplă cîteodată să am sume mari cu mine... bunioară ca acuma...
— ![...]
— Glumă e să mă arză odată cu o avere de om.
— [...]!!!
— Patruzeci de mii de franci!
— [...]!!! (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 272)

În acest din urmă caz, punctele de suspensie sînt însoțite, de cele mai multe ori, de semnul întrebării sau al exclamării.

Uneori punctele de suspensie marchează continuarea unui enunț întrerupt datorită intervenției unui interlocutor (cf. și 9.3.):

D. — Știe dumnealui!... să-i spui că nu s-a putut reuși cu afacerea știută nimic, fiindcă am vorbit cu persoana... Nu uita!
F. — Se poate să uit?
D. — [...]și zice că acuma e prea tîrziu, dacă n-a venit la vreme... (*Ibidem*, p. 75)

9.7. În citate, punctele de suspensie indică lipsa unor propoziții sau fraze. Punctele de suspensie pot apărea la începutul citatului eliptic:

„[...]Fiți toți joi la gară la-nălțimea patriotismului vostru, care nu s-a dezmințit niciodată, mai ales în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

Cetățeni!!

Săptămîna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!! Astfel se-ncheie proclamația adresată de cîteva zile de părintele orășelului Z... către administrații săi..." *(Ibidem*, p. 241)

în interiorul său:

„Autorii fac aici un comentariu ce trădează vizibil propaganda catolică, arătînd că după penitență Dracula „se botează la Offen și se căi mult[...] Și se spune că a făcut după aceea multe lucruri bune". (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad-Țepeș Draculea*, p. 34)

sau în finalul citatului:

Ceea ce, cuprins de mîhnire și revoltă, exprima și marele Eminescu în *Scrisoarea III:* „Cum nu vii tu, Țepeș-Doamne, ca punînd mîna pe ei[...]" *(Ibidem*, p. 55)

9.8. În construcțiile eliptice, punctele de suspensie țin uneori locul predicatului sau al verbului:

— Ei, flăcăule, de pe unde?[...] Ce vînturi?[...] Pe la noi... ai? (Delavrancea, H.T. 5, apud *Îndreptarul*, p. 79)

Iară noi? noi, epigonii?[...] simțiri reci, harfe zdrobite. (Eminescu, O. I 35, apud *Îndreptarul*, p. 79)

De obicei, pentru a marca lipsa predicatului sau a verbului copulativ se întrebuințează virgula (cf. I.1.3.2.) și, mai rar, linia de pauză (cf. 3.1.3.). Folosirea punctelor de suspensie în asemenea situații are un pronunțat caracter stilistic.

9.9. Cînd o dată, un nume de persoană ori de localitate nu e sigur sau autorul nu vrea să le scrie în întregime, se pun puncte de suspensie în locul părților care lipsesc:

într-o scrisoare din 184[...] zice corespondentul său. (Ibrăileanu, Sp. Cr. 83, apud *Îndreptarul*, p. 78)

Cînd coborî în gara aceea... al cărei nume începea cu S[...] sau cu Ș[...] privi în jur ca să descopere orașul... (Nicolae Breban, *Animale bolnave*, p. 7)

„Aflăm că tînărul doctor Mișu Z[...], care și-a susținut cu succes strălucit teza sa despre *Simptomele la diverse intoxicări violente*, și care a fost numit doctor de plasă, refuză categoric a primi acest post." (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 81)

9.9.1. Uneori, din motive de bună cuviință, nu se reproduce cuvîntul întreg, în locul literelor nescrise punîndu-se puncte de suspensie (doar *trei* iar nu atîtea cîte litere lipsesc!):

De ce nu-l sufăr eu pe Costică Țeavălungă care se ține de turul tău ca b[...] de pantaloni? (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 44)

9.9.2. Alteori se folosesc puncte de suspensie cînd un cuvînt e lăsat neterminat:

— Să nu-l scapi pe fereastră!... pentru Dumn[...] (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 71)

9.10. Se pun puncte de suspensie după titluri de poezii cînd acestea sînt identice cu primul vers al poeziei:

De cîte ori, iubito[...]
Și dacă[...] (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 95 și 152)

X. SEMNUL ÎNTREBĂRII

Semnul întrebării marchează intonația propozițiilor sau a frazelor interogative. De fapt el poate fi folosit și după anumite cuvinte sau grupuri de cuvinte, nu numai după propoziții sau fraze. Condiția este și pentru unele, și pentru altele ca ele să fie întrebări directe sau „echivalente" ale unor întrebări directe. Așadar, semnul întrebării se pune:

10.1. după cuvinte sau grupuri de cuvinte:

„Rector[?] Eu[?] Păi știi doar de cine depinde asta!" (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 23)

10.2. după propoziții interogative directe:

Da slănină nu-i în pod[?] unt nu-i[?] ouă nu-s[?] (Creangă, P. 9, apud *Îndreptarul*, p. 45)

Nu este recomandabilă folosirea semnului întrebării după propozițiile interogative indirecte, acestea „nefiind în general formulate cu gîndul de a primi un răspuns de la cel căruia i se adresează relatarea" (Al. Graur, *op. cit.*, p. 50). Așadar nu:

Se-ntreabă ce să facă[?] (Topîrceanu, P. 139, apud *Îndreptarul*, p. 45)

10.3. după fraze alcătuite din propoziții dependente de o propoziție interogativă directă care se află la începutul frazei:

Ne urîți și ne invidiați pentru că ne iubim sincer, pentru că nu suportați să ne vedeți fericiți[?] Vreți să distrugeți o dragoste curată[?] (Ion Băieșu, *La iarbă albastră*, p. 26)

10.4. după propoziții interogative retorice:

Crezut-au cei ce au murit în lupte în viața veșnică[?] Crezut-au ei în răsplata din viața aceasta[?] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 164)

În asemenea situații, folosirea punctului este nerecomandabilă:

Vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun[.] (Caragiale, O. I 277, apud *Îndreptarul*, p. 46)

10.5. la sfîrșitul construcțiilor interogative cu caracter dubitativ-deliberativ:

Cum adică? să nu pot eu înțelege: visez ori sînt treaz[?] (Caragiale, O. II 264, apud *Îndreptarul*, p. 46)

10.6. după o propoziție interogativă incidentă. Interogativa poate fi intercalată într-o propoziție enunțiativă sau între două propoziții enunțiative. Ea este izolată de restul frazei prin linia de pauză sau prin virgulă:

I-a rămas și un copil, o fetiță care — cum să spun[?] —, care e un fel de ghimpe între ei... un copil, vai! destul de rău crescut. (Sadoveanu, D.M. 4, apud *Îndreptarul*, p. 46)

Și cînd ajung la gazdă, ce să vezi[?] mai fiecare tovarăș al meu furluase cîte ceva... (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 94)

10.7. Semnul întrebării se folosește și în vorbirea indirectă liberă, adică atunci cînd se redau spusele cuiva fără a se folosi verbe de declarație și conjuncții:

Strigă pomojnicul: „Cine-i?" Hoții cei doi, fugi care-ncotro! rămîne mutul cu frate-său mort în circă. Acu, ce te faci la cercetare[?] Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se prefăce[?] (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 438)

10.8. Sînt cazuri în care comunicarea e interogativă și exclamativă în același timp; se pune atunci semnul întrebării însoțit de cel al exclamării:

— Pamfile, urlă fosta soție a mirelui, ai dat în mintea copiilor, te compromiți la bătrînețe[?!] (Ion Băieșu, *La iarbă albastră*, p. 24)

10.9. Cînd, într-o conversație, unul dintre interlocutori nu răspunde sau nu ia parte la conversație decît prin mimică, atunci replica sau atitudinea lui e redată numai prin semnul întrebării, dacă mimica e interogativă, sau numai prin semnul exclamării (cf. 11.7.) dacă mimica ține locul unei exclamări, ori atît prin semnul întrebării, cît și prin cel al exclamării dacă reacția interlocutorului are caracter interogativ și exclamativ în același timp (cf. și 11.7.1.):

— Domnule! zice al treilea... La cine credeți că m-am gîndit eu acuma, cînd ai întrebat dumneata întîi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?"

— [?]... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 21)

Mitică: Acum în urmă, cînd am fost la d-ta... Nu știu ce s-a întîmplat cu mine atunci...

Patroana: [?!]

Mitică: Nu știu... (Camil Petrescu, T. I 562, apud *Îndreptarul*, p. 47)

10.10. Semnul întrebării se poate pune și după titluri, dar numai atunci cînd titlul respectiv e o propoziție interogativă directă:

Ce este filosofia [?] (titlul unei culegeri de studii apărute la Editura științifică, București, 1970).

Cînd titlul e o propoziție interogativă directă, depinzînd de o regentă neexprimată, nu se pune nici un semn de punctuație (cf. și 6.2.2.1):

Cum am învățat românește (titlul unei povestiri de C. Negruzzi).

10.11. Se mai pune semnul întrebării, între paranteze rotunde, pentru a arăta că autorul are rezerve sau îndoieli față de o afirmație:

Ține, totodată, să-l liniștească, fals naiv[(?)], pe poet... („România literară", XI, 1978, nr. 43, p. 4)

XI. SEMNUL EXCLAMĂRII

11.0. Semnul exclamării marchează intonația propozițiilor și frazelor exclamative sau imperative. El se mai pune și după interjecții și vocative.

11.1. În cazul propozițiilor exclamative, semnul exclamării se pune atît după exclamative complete, cît și după cele eliptice de predicat; dacă propoziția are și un caracter interogativ, la sfîrșitul ei se pune și semnul exclamării, și semnul întrebării:

Ce ochi frumoși avea Margareta în seara aceea[!] (Vlahuță, M. 65, apud *Îndreptarul*, p. 48)

Irină, mare cumpănă[!] (Sadoveanu, O. I 152, apud *Îndreptarul*, p. 48)

În asemenea situații, folosirea punctului e greșită:

Vom merge pe urmă la teatru. E o piesă așa de frumoasă[.] (Vlahuță, M. 31, apud *Îndreptarul*, p. 48)

sau:

Era cu un domn ceva mai în vîrstă... Rudă sau prieten[!?] (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 357)

11.2. Semnul exclamării se poate pune și după cuvinte sau grupuri sintactice care redau o exclamare:

Au sosit... Nenorocire[!] Inspectorul trecuse pe la secție adineaori... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 459)

sau:

Licenţiat în drept[!] tînăr eminent[!] irezistibil orator[!] caracter mare[!] idei generoase... Desigur, mi-am zis eu, iată un cetăţean de mare viitor. (Caragiale, O.I 249, apud *Îndreptarul*, p. 48)

11.3. Şi în cazul propoziţiilor imperative semnul exclamării se poate pune după imperative complete sau după imperative eliptice de predicat:

— Haide! se răsteşte D. Turtureanu... şi toţi trei intră, împingînd pe fată-nainte. (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 453)

Un răcnet!... A-nnebunit cocoana!

— Repede, doamnă, semnalul de alarmă[!] *(Ibidem*, p. 71)

11.4. Se pune semnul exclamării după o frază care se termină cu o propoziţie cu caracter exclamativ sau imperativ (uneori propoziţia imperativă sau exclamativă poate să stea şi la începutul frazei):

Şi după ce jucam cît jucam, furam cîte-un sărutat de la cele copile sprinţare, şi pînă-n ziuă fiind ieşiti din sat, cam pe la prînzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecînd desculţi prin vad, în dreptul Baei, Moldova îngheţată pe la margini, şi la dus şi la întors, de ne degera măduva-n oase de frig[!] (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 111—112)

sau, cînd propoziţiile imperative ori exclamative stau la începutul frazei:

— Stai cuminte, Simina, o temperează Petru, ăsta nu-i un cadou potrivit pentru efuziuni sentimentale[!] (Ion Marin Almăjan, *Sentimentul puterii*, p. 121)

„Asta-mi place mie la voi, că aveţi un limbaj grozav[!]..." (Ion Lăncrănjan, *Fiul secetei*, p. 479)

Dacă propoziţia cu care se termină fraza are şi un sens interogativ, atunci se pune la sfîrşitul ei atît semnul exclamării, cît şi cel al întrebării:

„Nu ştiu dacă sînt importante toate lucrurile la care ajungem, nu ştiu dacă e bine să ajungem aşa de uşor la lucrurile mari, rămîne de văzut[!?]..." *(Ibidem*, p. 361)

11.5. Semnul exclamării se pune și după propozițiile incidente exclamative, acestea fiind închise de regulă între paranteze sau pauze:

Iar Caraiman... — apoi las pe el[!] — credeai că-i apucat de friguri. (Sadoveanu, O. I 73, apud *Îndreptarul*, p. 49)

sau:

Fără a fi identică cu atitudinea estetică (a nu se confunda atitudinea estetică cu estetismul[!]) atitudinea filosofică... se înrudește în străfundurile ei cu cea estetică... *(Ce este filosofia?* p. 18)

11.6. Se pune semnul exclamării după interjecții:

Aș[!] nu e rău, zice cocoana; pînă se-nvață cu omul... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 66)

sau:

Numai tăcerea, muzica din gînd,
ne-apropie de tine-ntr-o măsură,
dar vai[!] atît de-ncet și șchiopătînd... (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 35)

11.6.1. Cînd se repetă o interjecție și fiecare membru al repetiției este independent, adică după rostirea lui se face o mică pauză, se pune semnul exclamării după fiecare interjecție:

A[!] a[!] a[!] mi-a scos alta! Măsea nevinovată. (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 49)

11.6.2. Într-un șir de interjecții diferite se pune semnul exclamării după fiecare:

Și iar pac[!] paf[!] pînă la a din urmă, pe cînd cocoana se scutură la fiecare, parcă-ar arde-o cu un bici de foc. *(Ibidem*, p. 452)

sau:

— Că hîr[!] că mîr[!] nu se poate și nu se poate! *(Ibidem*, p. 62)

11.6.3. Atunci cînd prin repetarea interjecției se obține o construcție care formează o unitate, iar între membrele repetiției nu se fac pauze, se pune semnul exclamării numai după ultima interjecție. Între elementele construcției se pune virgulă sau cratimă, iar uneori nu se pune nici un semn de punctuație:

— Ei, ei[!] măi Zaharie, zic eu, coborîndu-ne la vale spre Păşcani; de-acum şi munţii i-am pierdut din vedere, şi înstrăinarea noastră este hotărîtă cine ştie pentru cîtă vreme! (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 119)

He-he-he[!], rîse jupîn Năstase, s-au trecut acele vremuri! (Sadoveanu, O. I 286, apud *Îndreptarul*, p. 49)

— Hahaha! să ştii, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen... Îmi cunosc eu norocul!... Hahaha[!] (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 458)

11.6.4. Dacă interjecţia face parte dintr-o locuţiune exclamativă, se pune semnul exclamării după întreaga construcţie:

— Vai de mine[!] boiarule, zice bătrîna... N-are Ţîca obiceiul... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 453)

11.6.5. Cînd interjecţia are şi sens exclamativ, şi sens interogativ se pune şi semnul întrebării:

Mioara surprinsă, încîntată, acesta fiind felul ei de receptivitate artistică, normal: A[!?] Dl. Tulpină? (Camil Petrescu, T. II 11, apud *Îndreptarul*, p. 50)

11.6.6. Dacă interjecţia e urmată de un substantiv se pune de obicei virgulă şi nu semnul exclamării:

O[,] mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 105)

11.6.7. În unele din situaţiile descrise pînă aici se poate pune şi virgulă (cf. I.1.1.7.3.).

Nu se pune în schimb nici un semn de punctuaţie după interjecţiile urmate de un vocativ cu care formează o unitate în rostire (cf. I.1.1.7.3.).

Ei [ ] Cătălin, acu-i acu
Ca să-ţi încerci norocul. (Mihai Eminescu, *Poezii*, p. 137)

11.7. Se pune semnul exclamării după substantive în vocativ:

Iese dandana mare, ascultă-mă pe mine, soro[!] (Marin Sorescu, *Trei dinţi din faţă*, p. 50)

După vocative se pune şi virgulă (cf.I.1.1.7.2.).

În vocativ poate fi un singur substantiv (ori un echivalent) sau un substantiv însoţit de determinări.

În acest din urmă caz semnul exclamării se pune după ultimul determinant al substantivului în vocativ:

Înalță-te tu, clopot ars de brume[!]
Un dangăt vast în care dorm eroi
cu vulturi să zvîcnească peste lume,
să cînte-n flori ca un extatic roi. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 36)

Se poate pune semnul exclamării și după vocative care reprezintă titlul unui apel, manifest, discurs sau scrisoare:

Domnilor[!]... Onorabili cetățeni[!]... Fraților[!]... (plînsul îl înecă). Iertați-mă, frații, dacă sînt mișcat. (Caragiale, O. VI 141, apud *Îndreptarul*, p. 50)

11.8. Cînd, în cursul unei conversații, unul din interlocutori recurge la mimică pentru a-și exprima surpriza, admirația, nedumerirea se folosește pentru redarea acestei atitudini semnul exclamării:

— Dar ce e mai frumos, e că n-am sfanț, monșer!...
— [!!]... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 28)

Cînd replica redată prin mimică (și gesturi) are, în același timp, caracter exclamativ și interogativ, se folosește și semnul întrebării (cf. și 10.9.):

— Firește că nu este el de vină, zice d. Anghelache. El este o victimă a neglijenții altora!
— [!?] (*Ibidem*, p. 44)

11.9. Creșterea gradată a intensității vocii este marcată prin sporirea numărului semnelor de exclamare:

— Ce, nene Anghelache? ce, nene Anghelache?... Țal[!] Țal[!!] Țal[!!!] (*Ibidem*, p. 46)

11.10. Cînd autorul își exprimă îndoiala sau ironia față de cele afirmate în propoziție, se pune, în paranteze, semnul exclamării. El ține, în asemenea cazuri, locul cuvîntului latinesc **sic** „chiar așa".

Se poate pune un singur semn de exclamare sau mai multe:

Am scris lui Barbu în franțuzește [(!)] ca să-l felicit pentru discursul său. (Caragiale, O. VII 114, apud *Îndreptarul*, p. 52)

După ce mulțimea ovaționează în acordurile muzicii, după ce se rostesc discursurile... clanul (Trahanache, Zoe, Tipătescu, Farfuridi, Brînzovenescu, Cetățeanul turmentat [(!!!)], Cațavencu, Agamiță Dandanache) se retrage treptat în casa prefectului... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 9 (1106), p. 9)

Uneori se pune atît semnul exclamării, cît și cel al întrebării:

„...unele lucruri nușI[!?] justifică scrierea" („Convorbiri literare", 1978, nr. 2 (98), p. 3)

Dealtfel și după *sic* se pune semnul exclamării, din aceleași motive arătate mai sus:

Deși abordează în repetate rînduri problema raportului dintre textul slavon și cel românesc al *Legendei duminicii*, Maria Zdrenghea nu face referințe nici aici și nici în lucrarea *Problèmes soulevés par les premières* [(sic!)] *traductions roumaines du slavon au XVIe siècle...* la studiul Margaretei Ștefănescu... (Mirela Teodorescu și Ion Gheție, *Studiu filologic* la *Manuscrisul de la Ieud*, p. 16)

11.11. Se mai pune semnul exclamării după adverbele de afirmație și negație, cînd ele sînt echivalente ale unei propoziții exclamative:

„A, da[!]... Cred că ai dreptate..." (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 18)

— Mă scuzați că v-am deranjat somnul... Nenea Anghelache n-a venit?

— Nu[!] (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 49)

XII. SEMNELE CITĂRII (GHILIMELELE)

12.0. Cu ajutorul semnelor citării (sau al ghilimelelor) se reproduce întocmai un enunț spus sau scris de cineva.

În punctuația românească se folosesc două tipuri de ghilimele: [„..."] și [«...»], acestea din urmă numite și ghilimele franceze.

12.1. Semnele citării se pun la începutul și la sfîrșitul unei citări, marcînd vorbirea directă sau limitele fragmentului citat:

[„]Nu-i obligatoriu ca un om de știință bun, cum se spune că aș fi, să fie și un judecător perfect. Eu îmi cunosc destul de puțin colegii. Am stat deoparte, nu-mi place spiritul *gregar*["]. (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 23)

Și iar acel [„]S-a-nțeles!?["] scurt și ascuțit ca și fața sa pămîntie... (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 7)

Uneori ghilimelele înlocuiesc linia de dialog:

[„]Ce faci?["]

M-am întors și am zărit fața plictisită a soției mele.

[„]Nimic.["]

[„]Ce dracu te-ai sculat cu noaptea în cap?["]

[„]Am treabă["], i-am răspuns. (Romulus Guga, *Viața postmortem*, p. 5)

În asemenea cazuri, folosirea și a semnelor citării, și a liniei de dialog este o greșeală (cf. și 2.0.).

12.2. Cînd reproducerea vorbirii directe merge în continuarea cuvintelor care o anunță, ea este precedată de două puncte și începe cu majusculă:

Cît ai bate din palme Cleopatra s-a-mbrăcat, s-a rujat și, furioasă, mi-a spus din prag: [„]Prost ești tu, dar nu recunoști! Unde-i prostul ăla care să-și dea seama că e prost![“] (Laurențiu Cerneț, *Amintiri inventate*, p. 155)

La fel se procedează și în cazul citării unui text:

Alternanța modalităților de adresare... este un procedeu cultivat cu stăruință de prozator:

[„]— Doamne, *cumnățică-hăi*, cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată, luîndu-se după gurile cele rău![“] (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 111)

12.3. Cînd cuvintele care arată cui îi aparține vorbirea directă stau după aceasta, semnele citării se pun imediat după ce se termină vorbirea directă; pentru a separa vorbirea directă de cuvintele explicative amintite se pune după ghilimelele de închidere virgula sau pauza:

„Te iubesc ca pe un fluture rătăcit în arena abajurului[“][,] îi spusese ea odată... (Mircea Horia Simionescu. *Nesfîrșitele primejdii*, p. 197)

12.4. Dacă cuvintele care arată cui îi aparține vorbirea directă se află în mijlocul acesteia, atunci ele se despart prin virgule sau pauze. În acest caz nu se pun semnele citării înainte și după intercalare:

„Trebuia să te ridici[ ], a mai zis Gurban, [ ] măcar tu, fiindcă sînt convins că n-ai copiat." (Simion Dima, *Mielul negru*, p. 87)

12.5. Semnele citării se pun înaintea și după reproducerea unui text (cf. și 12.1.); la fel se pun între ghilimele cuvinte sau grupuri de cuvinte citate ori cuvintele care se folosesc cu un sens special față de cel obișnuit (aici încadrîndu-se și termenii de specialitate):

Aceasta înseamnă că în cadrul limbii trebuie să distingem, alături de un sistem funcțional, și un sistem al realizărilor sociale [„]normale["], căci, afirmă același lingvist, [„]limba, în sensul larg al termenului, nu este numai sistem funcțional, ci în aceeași măsură realizare normală["]. (Ștefan Munteanu și Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*, p. 18)

La fel se procedează și cînd se reproduc fragmente de vorbire directă care nu alcătuiesc o propoziție:

Onisifor Suciu refuză invitația lui Boicu de a-l întîlni pentru o explicație [„]obiectivă și cinstită["]... (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 41)

12.6. Se pun între semnele citării cuvintele sau grupurile de cuvinte citate ironic sau care redau atitudinea rezervată ori dezaprobatoare a autorului față de realitățile pe care le desemnează respectivele cuvinte:

Esteticienii contemporani sînt supuși asaltului din două direcții opuse, una exclusiv [„]artistică["] și alta excesiv [„]științifică["]. (Ion Ianoși, *Estetica*, p. 11)

12.7. Se pot pune între semnele citării cuvintele asupra cărora vorbitorul vrea să insiste, să atragă atenția în mod deosebit sau să le dea o mai mare importanță decît au în realitate:

Brînzovenescu: — Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră? Adică [„]noi["], partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi? (Caragiale, O. VI 101, apud *Îndreptarul*, p. 70)

12.8. Se obișnuiește să se pună între semnele citării titlurile operelor literare, de artă sau de știință, ale publicațiilor, numele instituțiilor, firmelor etc., atunci cînd aceste titluri sînt reproduse într-o frază:

[„]Albastrele ploi ale verii["] este o carte delectabilă în generala-i înfățișare. („Convorbiri literare", 1978, nr. 12 (108), p. 13)

Drogheria mea, [„]La panaceul universal["], ajunsese mai cunoscută decît berăria Gambrinus, iar cîștigul net atingea o cifră mulțumitoare. (Laurențiu Cerneț, *Amintiri inventate*, p. 149)

12.9. În lucrările de lingvistică se obișnuiește ca sensul unui cuvînt să se dea între ghilimele:

Relația dintre cele două numere s-ar fi redus deci la opoziția dintre un nominativ **pare* [„]părinte["], un acuzativ **parente* și un plural **parenți*. (I. Coteanu, *Morfologia numelui în proto-română*, p. 51)

12.10. Se mai pun uneori între ghilimele cuvinte sau construcții străine, de obicei intraductibile, sau întrebuințate fără a fi traduse:

Maiorescu... gîndea *axiologic* [„]avant la lettre["]... (Eugen Todoran, *Maiorescu*, p. 105)

12.11. Ghilimelele franceze [«...»] se folosesc de regulă atunci cînd în interiorul unui citat intervine alt citat. Aceste citate pot fi reduse la un cuvînt sau pot fi propoziții sau fraze întregi:

Todorov își limitează însă cîmpul de investigare, desemnat destul de vag prin [„]anumite fapte care în zilele noastre sînt numite cel mai des [«]simbolice[»]["], fără a apela la o definiție oarecare a noțiunii de simbol. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 13)

[„][«]Tu astăzi ai predicat că păcatele nu se iartă și să se dea înapoi bunurile luate pe nedrept[»]. Popa răspunse: [«]Da[»]. Dracula îl întrebă atunci: [«]Pentru ce mănînci tu pîinea mea pe care eu am frînt-o?[»]["]. Rămas fără replică, fățarnicul este urcat în țeapă. (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 38)

Alteori ghilimelele franceze se folosesc în locul celorlalte semne ale citării, fără a fi vorba de citat în citat. Procedeul nu e recomandabil:

Apoi, a continuat el: [«]Apele să se despartă, cerurile să se facă, să se nască Pămîntul[»]. („Secolul 20", 1978, nr. 2—3 (205—206), p. 5)

Orice idee de reînnoire, de [«]reluare a începutului[»], de [«]restaurare[»], oricît de diferite am presupune că sînt planurile în care se manifestă, este reductibilă la noțiunea de [«]naștere[»] și aceasta, la rîndul ei, la aceea de [«]creație cosmică[»]. *(Ibidem*, p. 7)

XIII. PARANTEZELE

13.0. În punctuația limbii române se folosesc, de regulă, două tipuri de paranteze: *parantezele rotunde* [()] și *parantezele drepte* [ ]. Dintre ele, cel mai frecvent întrebuințate sînt parantezele rotunde.

Parantezele marchează, în general, un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. Este vorba de un adaos explicativ, de o precizare, de un amănunt, menite a îmbogăți înțelesul propoziției sau al frazei de care sînt legate. Parantezele îndeplinesc astfel unele din funcțiile virgulei sau ale liniei de pauză. În ultima vreme se observă o tendință tot mai accentuată de extindere a funcțiilor parantezelor, ele ajungînd să fie întrebuințate și în situații de coordonare sau de subordonare, aidoma virgulei.

13.1. Parantezele închid fie un cuvînt (sau mai multe), fie o propoziție, fie o frază:

Poezia ar fi adesea, somnia [(]visul[)] care trezește. („Contemporanul", 1978, nr. 32 (1657), p. 12)

Sînt considerate ca forme literare: bocanc [(]nu bocancă[)], *berbec* [(]nu *berbece*[)], *colind* [(]nu *colindă*[)], *poem* [(]nu *poemă*[)], *sistem* [(]nu *sistemă*[)]... *(Limba română corectă*, p. 13)

Cititorul are de făcut în același timp o muncă întreită: să recunoască literele din care se compune cuvîntul scris, să transpună rezultatul, fie cu voce tare, fie în gînd, în limbajul sonor [(]deoarece, cu toată răspîndirea actuală a scrierii, limbajul

sonor primează asupra celui scris[)], și în sfîrșit să substituie în minte cuvîntului sonor conceptul corespunzător. (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 7)

Dinaintea lui se înfățișă, apoi, cu toate că murise mai înainte [(]„În literatură nu există moarte, se gîndise el, există *acțiune*, dar moarte nu există..."[)], Ironim, țăranul care sfîrșise fulgerat... (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 31)

Pot fi puse între paranteze și construcțiile infinitivale, gerunziale sau participiale:

Dealtfel nu-mi face nici o plăcere să-mi recitesc nici propriile manuscrise [(]lăsîndu-le astfel pline de greșeli atribuite ulterior cu dezinvoltură corectorului[)] și nu știam ce să fac ca să scap de manuscrisul amenințător. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 6)

Uneori explicația din paranteză este titlul sau subtitlul unei lucrări:

Din durerile lumii (Nuvele) (Vlahuță, O.A. 93, apud *Îndreptarul*, p. 74).

13.2. Din punct de vedere sintactic, cuvintele sau propozițiile puse între paranteze se află atît în raporturi de coordonare, cît și în raporturi de subordonare față de termenii regenți (aflați în afara parantezelor). Dăm aici doar cîteva exemple:

— atribute adjectivale:

Este încă o dovadă a lărgimii de vederi și a „imparțialității" autorului, precum și a faptului că forța unei personalități vine din capacitatea de înțelegere [(]intelectuală și afectivă[)] a unui repertoriu amplu de virtualități... („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 19)

— atribute substantivale prepoziționale (simple sau însoțite la rîndul lor de alte determinări):

Răsuflă ușurat cînd se simți izbit în față de mirosul [(]de pădure tropicală plină de fructe mari, răscoapte, și de mirodenii pulverizate de căldură[)] al romului dres cu scorțișoară și zahăr. (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 26)

— apoziții simple:

Tata [(]bunicul[)] era pe covor și-l aștepta, Marghit rîdea cu hohote, Cristi urla... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 8)

sau **dezvoltate:**

Perspectiva este sincronică... şi autoarea îşi limitează investigaţia la epoca actuală [(]ultima jumătate de veac[)] care se delimitează în timp prin contribuţia saussuriană. („Convorbiri literare", 1978, nr. 12 (108), p. 10)

— complemente de relaţie:

În fond, atitudinea complexă faţă de viitor (ştiinţifică, etico-filozofică, sociologică, antropologică şi politică) echivalează adesea cu formularea unei alternative mai mult sau mai puţin viabile [(]sub raportul întemeierii ştiinţifice, raţionale[)] la stările de criză ale civilizaţiei timpului nostru. („Contemporanul", 1978, nr. 34 (1659), p. 4)

— complemente circumstanţiale de excepţie:

Legătura cu această importantă personalitate a lumii artelor i-a fost facilitată [(]în afară de întîmplarea fastă care şi-a jucat şi în această problemă rolul[)] de schimbarea profundă petrecută în căutările sale artistice după vizita făcută în atelierul său de Tiberiu Baciu şi de Marcu. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 74)

— părţi de propoziţie în raport de coordonare copulativă:

Optînd pentru ştiinţă, a reuşit cu timpul să-şi înfrîngă timiditatea temperamentală în domeniul specialităţii stricte [(]precum şi în viaţa civică[)], dar mai puţin sau chiar deloc în domeniul emoţiei estetice... („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 19)

sau **în raport de coordonare conclusivă:**

Punîndu-şi sus-amintitele întrebări, filosofia ne apare nu numai ca imagine de ansamblu a existenţei luate ca totalitate, ci şi ca *reacţie axiologică a omului concret*, a conştiinţei umane integrale [(]deci şi afective[)] în faţa acestei totalităţi... *(Ce este filosofia?*, p. 15)

— propoziţii subordonate atributive:

În limba română există un grup destul de bogat de adjective invariabile [(]care nu-şi modifică forma după gen, număr şi caz[)]. *(Limba română corectă*, p. 26)

— propoziţii subordonate circumstanţiale de timp:

Palomares avea însă darul de a face neobservată această pătimaşă foame de avar..., îi ajuta pe artiştii nevoiaşi sau organiza campania de publicitate a expoziţiilor de lansare a noilor sale descoperiri [(]după ce cumpărase, desigur, partea cea mai valoroasă a lucrărilor, recuperînd fără greş investiţiile[)] (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 78)

— **propoziții subordonate circumstanțiale de cauză:**

Și asta se exercită asupra unei imaginații traumatizate de mult, prin ale cărei falii, fose, hăuri continentale, naiba mai știe [(]fiindcă aici anticarul îl încredința pe tînărul său prieten că era vorba de un întreg continent[)] războiesc miasme, forme apocaliptice, rebusul subconștientului nostru... (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 136)

— **propoziții subordonate circumstanțiale concesive:**

...o visa în fiecare noapte, moartă [(]deși Maria era încă vie[)], avea o vină tragică ce nu-l lăsa în pace, nici în somn. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 92)

13.3. Se pun între paranteze și unele cuvinte, construcții sau propoziții incidente. Acestea exprimă, de obicei, atitudinea vorbitorului față de cele spuse înainte:

Și-n adevăr, Neculai Isac, căpitan de mazîli de la Bălăbănești [(]ce nume! ce titlu! ce gintă![)], face parte din spița acelora care în vremuri legendare se băteau cu tătarii și cu leșii. (Ibrăileanu, S. 15, apud *Îndreptarul*, p. 74)

Alteori incidențele de acest fel redau, într-o narațiune, vorbirea directă:

Țeavălungă nu-și mai amintea: a tresărit aici, căci aceste vorbe ale lui Sava fuseseră spuse deodată cu [(]„va să zică nu crezi în cai care vorbesc"[)] ale lui Moise. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 31)

sau chiar cuvintele care indică vorbirea directă:

Moise, i-am zis eu lui Moise [(]spune Nicanor că i-a povestit Don Iliuță[)], ție nu ți-e frică de prostia mea... *(Ibidem*, p. 16)

13.4. În piesele de teatru se dau în paranteze rotunde indicațiile scenice:

FLOR [(]*dezamăgit*[)]: Nici tu nu mă cunoști... [(]*Revenind*[)]: Și dacă m-ai vedea în luptă cu propriul meu părinte?...

MIRCEA: Te voi opri.

FLOR [(]*surprins*[)]: Mă oprești? (Victor Papilian, *Teatru*, p. 79)

Asemenea indicații se pot da și în scrieri care aparțin altor genuri literare:

[(]Către Bubico[)]: Craiule!...

[(]Către mine[)]: Mizerabila de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, cînd l-a dus afară de dimineaţă — că nu ştii ce curat e! — Zic: „Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papadopolina, că-l rupe Bismarck...“ dulăul ofiţerului, care şade cu chirie la ea. [(]Tuşeşte cu mult înţeles[)]. (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 68)

13.5. Parantezele rotunde se mai folosesc şi în alte situaţii:

— pentru a se indica autorul, lucrarea din care se citează sau spre a se indica datele privind locul, editura şi anul apariţiei unor lucrări:

Ca „Prometheu înlănţuit“, războiul cel mare poate zice despre sine: „Am pus capăt groazei pe care aşteptarea morţii o inspiră muritorilor. Am făcut să locuiască în sufletul lor speranţele oarbe“ [(]Eschil[)]. (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 154)

Dincolo de toate aceste considerente, mai generale, publicarea — în limba română — a *Teoriei romanului* reprezintă continuarea şi întregirea seriei inaugurate de volumul *Specificul literaturii şi al esteticului* [(]E.P.L. 1969[)], serie ce cuprinde cîteva din piesele fundamentale ale operei lukácsiene... („Tribuna“, XXII, 1978, nr. 39 (1136), p. 2)

— între paranteze se pune şi pagina textului din care s-a citat:

Deşi lucrarea se autoprezintă ca „o serie de lecturi“ [(]p. 5[)], trebuie precizat că nu este vorba de o prezentare exhaustivă a autorilor citaţi... („Convorbiri literare“, 1978, nr. 12 (108), p. 10)

— după cifre sau litere, în enumerări (situaţii în care se mai foloseşte şi punctul, cf. şi 6.3.):

În ceea ce priveşte *acţiunea* — ca mod *de a construi, de a crea viitorul*, se pun două probleme mai importante: a[)] *participarea democratică* a oamenilor la făurirea propriului lor viitor; un viitor al oamenilor şi pentru oameni nu poate fi decît opera oamenilor, produsul complex al unei creativităţi istorice conştiente; b[)] *organizarea şi conducerea activităţii conştiente* în vederea construirii viitorului optim. („Contemporanul“, 1978, nr. 34 (1659), p. 4)

13.6. Toate cele spuse pînă aici se referă la parantezele rotunde. Parantezele drepte au o întrebuinţare

mai restrînsă. De obicei ele se folosesc pentru a se indica un adaos făcut de cineva într-un text:

...autoarea ne avertizează de la început: „ea [cartea] se sfîrşeşte acolo unde trebuie să înceapă o semiologie a literaturii" (p. 5)... („Convorbiri literare", 1978, nr. 12 (108), p. 10)

Parantezele drepte se folosesc şi spre a indica omisiuni dintr-un text citat. În interiorul parantezelor se pun puncte de suspensie (cf. şi 9.7.):

Vor fi preoţii jertfei ori vor fi preoţii hranei?[...] Diamantul rămîne vecinic închis în zgura care-l acopere, dacă întîmplarea nu îl descopere şi nu îl trezeşte la noua lui viaţă; tot întîmplarea descoperă şi pe om. (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 152)

În această din urmă situaţie se folosesc şi parantezele rotunde:

Din călătoriile neîncetate, prozatorul „a recoltat pentru literatură, deci pentru eternitate, peisaje şi tipuri caracteristice, care [(]...[)] alcătuiesc cel mai autentic patrimoniu poetic al neamului nostru". („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 6)

13.7. Se folosesc parantezele drepte atunci cînd trebuie să închidă un alt enunţ pus la rîndul lui între paranteze rotunde:

„Da, vreau să spun că Horia a fugit în străinătate şi e viu. [(„Asta n-o să-l bucure pe Moise, a zis Don Iliuţă. Dar nu poate să fie aşa, e mort")... Nu eşti decît ce-a spus Sevastiţa, un castravete nesărat, nemurat, ca un cîine spînzurat"]. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 72—73)

13.8. Se închid între paranteze drepte semnele de punctuaţie asupra cărora vrem să atragem atenţia. Este procedeul folosit şi în lucrarea noastră.

13.9. Se mai foloseşte uneori şi un alt tip de paranteze, anume parantezele unghiulare [<...>]:

Vorbind despre „Răscoala" ca despre „un roman perfect încheiat, de o grandoare epică în stare să marcheze definitiv o epocă literară", Mihail Sebastian observa „contrastul cu adevărat mare, dintre aceşti eroi izolaţi şi epopeea din centru a răscoalei [<...>]", considerînd „interesant de văzut cum d-l

Rebreanu își jalonează drumul spre centrul operei...". („Orizont", XXIX, 1978, nr. 40 (551), p. 3)

Uneori, cu funcția parantezelor sînt folosite barele:

Astfel „în destule cazuri, terorismul se bucură de impunitate și deci după principiile actuale ale dreptului penal internațional [/]...[/] ne aflăm în prezența unei situații paradoxale...". (Ion Bodunescu, *Flagelul terorismului internațional*, p. 9)

XIV. FOLOSIREA COMBINATĂ A SEMNELOR DE PUNCTUAȚIE

14.1. *Virgula și alte semne de punctuație:*

14.1.1. Atunci cînd după un vocativ urmează enunțuri care trebuie delimitate de acesta prin alte semne de punctuație, nu se mai pune virgula la sfîrșitul respectivului vocativ:

„Să fie clar[,] Moise[:] tu nu puteai, ar fi fost o trădare: îl iubeai pe Guguștiuc". (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 60).

14.1.2. Propozițiile incidente de orice fel se despart prin virgule. Sînt considerate propoziții incidente și intervențiile autorului după pasajele în vorbire directă. Ca atare, indiferent de semnul de punctuație (mai puțin punctul) cu care se încheie vorbirea directă (de obicei semnul exclamării sau al întrebării) se pune virgulă înainte de propoziția care redă intervenția autorului:

— Și?[,] întrebă plictisit Canta, dornic de ceva mai senzațional. (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 195)

Există însă și tendința de a nu pune virgula după semnul exclamării sau al întrebării din vorbirea directă. Această oscilație se poate întîlni chiar la același autor și în aceeași operă:

„Ce? [ ] întrebă ea supărată. Ce ți-a venit?! Doar nu-i fi gelos?" (*Ibidem*, p. 217)

sau:

„Taci![ ] strîngea din dinți spre el Chiril, taci!" (C. Țoiu *Galeria cu viță sălbatică*, p. 10)

În asemenea situații se poate pune și linia de pauză (cf. și 3.2.3.).

14.1.3. Cînd vorbirea directă este marcată prin ghilimele, semnul întrebării sau al exclamării se pune în interiorul semnelor citării, iar virgula care desparte intervenția autorului de vorbirea directă, după ghilimele:

„Da' cine-l caută, mă rog?"[,] articulă oarecum ironic. (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 115)

și nu:

„Da ce te-ai oprit? Continuă, te rog[,]" spuse Cristian, nesigur, oarecum rușinat, gîndindu-se că absența sa a fost mai lungă decît o sesizase. (Augustin Buzura, *Orgolii*, p. 7)

14.1.4. Se mai pune virgulă după semnul întrebării sau al exclamării în fraze cu propoziții juxtapuse, dintre care unele sînt interogative sau exclamative (acestea putînd fi și propoziții incidente):

— Știu eu?[,] rezolvarea ar sta poate și în mărirea numărului de reviste, în depășirea unui perimetru și mereu același. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 29 (847), p. 7)

Faptul că unele elemente ale unor asemenea propoziții sînt marcate prin ghilimele, nu împiedică folosirea virgulei:

Nu putem spune „iată-l!"[,] nu-l putem scoate la lumină în mreaja unor citate. („România literară", XI, 1978, nr. 43, p. 8)

14.1.5. Anumite dificultăți apar atunci cînd se folosește și virgula, și linia de pauză. În general, întrebuințarea liniei de pauză face de prisos folosirea virgulei și invers, întrucît cele două semne de punctuație au de multe ori aceeași funcție. Atunci însă cînd virgula îndeplinește o altă funcție decît aceea a liniei de pauză, folosirea împreună a celor două semne de punctuație este justificată.

În textul care urmează virgula are rolul de a închide atributiva „... *care completează această animalitate...*“, iar linia de pauză pe acela de a marca mai pregnant caracterul „incident“ al respectivei atributive izolate.

O viață animalică, avînd pe deasupra și disciplina, care completează această animalitate [, —] iar ca ornament o vagă idee de glorie, de onoare, de nemurire. (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 155)

Mai trebuie precizat că în asemenea situații virgula se pune înaintea liniei de pauză.

Virgula se poate pune însă și după linia de pauză, și anume atunci cînd ea marchează raporturi sintactice ce se reiau după încheierea construcțiilor sau propozițiilor incidente.

În textul următor, succesiunea subiectelor a fost întreruptă de o determinare atributivă izolată, dar succesiunea în cauză continuă și după „incidența“ respectivă. Virgula care urmează după linia de pauză este o materializare a regulei conform căreia „se pune virgulă între părți de propoziție de același fel cînd nu sînt legate prin *și* copulativ ori prin *sau*“ (*Îndreptar*, p. 53).

Au fost recepții — foarte amicale —[,] întîlniri cu oficialități deferente și ospitaliere, vizite în mari întreprinderi, reuniuni de inițiativă sindicală, excursii agreabile. („România literară“, XI, 1978, nr. 25, p. 24)

Uneori, în concretizarea aceleași reguli, dar la nivel de frază, pot fi întîlnite exemple în care virgula se pune înaintea delimitării prin linia de pauză a propoziției incidente:

„Îl mistuia dorul de țară[,] — ne spune același George Nan din Windsor — căuta să și-l potolească ascultîndu-l cu deosebire pe Folescu...“ („Tribuna“, XXII, 1978, nr. 25 (1122), p. 8)

La fel de justificată este și virgula din textul următor, întrucît marchează raportul sintactic de cauzalitate ce apare după epuizarea propoziției incidente „*...a izbucnit el în plîns cu vaiere...*“:

Pocăiți-vă și vegheați în post și rugăciuni — a izbucnit el în plîns cu vaiere —[,] căci nu vor răsări trei sute de zile... și

lighioanele Balaurului vor împărți dreptate. (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 104)

Alteori se face abuz nejustificat de virgule, ca în textul de mai jos:

Ce părea moale în lumina ochilor era contrazis de linia nasului, drept, puternic[,] — asta-i și atrăsese la școală porecla de Nazone[,] — un nas bun pentru o față mai energică și pentru o fire, oricum, mai hotărîtă. (C. Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, p. 160)

Aici, una din virgule este inutilă, și anume prima, întrucît raportul apozitiv apare mai clar marcat prin punerea virgulei imediat înaintea apoziției „...*un nas bun*...". Ca atare și a doua virgulă e greșit pusă în interiorul incidenței cuprinse între liniile de pauză; locul ei era după linia de pauză: „...*porecla de Nazone* —, *un nas bun*...".

Apar și construcții evident greșite, în care virgula nu marchează nimic:

Cei din neamul Draculea, spune Arminius, aparțineau unei ilustre și nobile stirpe și că — dacă am da crezare contemporanilor —[,] unii dintre ei, de-a lungul generațiilor ce s-au succedat, au avut raporturi cu Diavolul. (I. Stăvăruș, *Legende medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 72)

14.1.6. După punctul de la prescurtarea **etc.** se poate pune virgulă, dacă situația o cere:

...după antipoezie, antiroman, antimemorii **etc.**[,] iată și *antieleganța*, *anticostumele*, *antipantofii*, *anticoafura*... (A.E. Baconsky, *Remember*, II, p. 118)

În schimb nu se pune înaintea lui **etc.**, cum greșit se procedează în textul de mai jos:

În ritualul osirian, modelarea unui om cu ajutorul unor ingrediente diverse (pulbere de diamant, făină de smochine, aromate[,] **etc.**) are un rol asupra căruia sîntem încă insuficient de informați... („Secolul 20", 1978, nr. 2—3 (205—206), p. 9)

Cînd apar mai mulți **etc.** unul după altul (de obicei doi) se pune virgulă între ei, deoarece avem a face cu repetarea unor părți de propoziție de același fel:

S-au făcut toate cercetările de rigoare, pentru descoperirea adevăraților criminali? Nu cumva este o manevră a unor politicieni interesați? **etc.**[,] **etc.** (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 280)

14.2. *Punctul și alte semne de punctuație:*

14.2.1. Cînd după o propoziție sau frază urmează, între paranteze, o propoziție sau o frază independentă, punctul care marchează sfîrșitul respectivei propoziții sau fraze se pune înaintea parantezei de închidere:

Secolul XIX pare (și este pînă la un punct) dominat de acești conservatori culturali și de urmașii lor din marea perioadă clasică. (Ceea ce, în paranteză fie zis, explică de ce impunerea romanului în conștiința estetică fiind relativ timpurie, pe la 1860, trebuie să așteptăm treizeci de ani după romanul lui Filimon ca să apară *Viața la țară*. Perioada clasică întrerupe, oarecum, gloria romanului, reinstaurînd speciile nobile anterioare. E un fel de Restaurație și aceasta[.]) Dar romanul nu le datorează nimic. („România literară", XI, 1978, nr. 32, p. 8)

și nu:

„Socotim, astfel că povestirile românești despre Țepeș sînt cele mai vechi și cel puțin o parte a celor din versiunile străine au plecat de la acestea. (Este o problemă asupra căreia vom mai reveni)[.] Transmise din generație în generație, povestirile au suferit inerente modificări..." (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, p. 51)

Dacă enunțul se încheie cu propoziția sau fraza independentă dintre paranteze și dacă respectiva propoziție sau frază nu are caracter exclamativ sau interogativ (e adică enunțiativă propriu-zisă), atunci punctul care indică sfîrșitul lor poate marca și încheierea întregului enunț, fără a mai fi nevoie de încă un punct după paranteza de închidere:

„Dragă Iordan, avem nevoie la Facultate de un cazac!" (În vorbirea populară, acest cuvînt și-a pierdut semnificația proprie, căpătînd una metaforică, egală, aproximativ, cu aceea de „om curajos, viteaz, care știe să lupte"[.])[ ]

Politică universitară am făcut mai ales ca membru al Senatului. (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 251—252)

14.2.2. În situația în care propoziția sau fraza independentă cuprinsă între paranteze are caracter exclamativ sau interogativ, semnul exclamării sau al întrebării se pune înaintea parantezei de închidere:

Mai de mirare este că-i vorba de destin
În universul fără sens deplin,

Așa cum este astăzi conceput,
Fără sfîrșit și fără început
(Priceapă cine poate ce nu-i de priceput;
Cum însă-n loc știința nu rămîne,
Care-o mai fi concepția de mîne[?]) („România literară", XI, 1978, nr. 43, p. 5)

Dacă enunțul continuă, semnul de punctuație dinaintea parantezei de închidere (semnul exclamării, al întrebării, punctele de suspensie, punctul) marchează și finalul propoziției sau frazei dintre paranteze, fără a mai fi nevoie să se pună punct după închiderea parantezelor:

Madridul era un oraș foarte agreabil în toate privințele. (Este și acum[!]) Avea toate avantajele unei metropole adevărate și extrem de puține dintre dezavantajele ei. (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 163)

14.2.3. În cazurile descrise pînă aici, înaintea parantezei de deschidere se pune punct, întrucît el marchează sfîrșitul propoziției sau al frazei care precedă propoziția sau fraza *independentă* dintre paranteze. Lipsa punctului în asemenea situații este deci o greșeală:

Natura morală e, ca și peisajul, generală, deformată de reflecții puțin originale asupra fizionomiei etnice [ ] („Ca să ajungem la ținta noastră, adică la definiția defectelor morale ale nației în chestiune, cată să observăm mai întîi fizicul ei, căci toate calitățile și defectele morale își au sorgintea lor din calitățile și defectele fizice"). („Convorbiri literare" 1978, nr. 9 (105), p. 6)

Evident, același rol îl poate juca și semnul exclamării sau al întrebării.

14.2.4. Dacă între paranteze sînt puse propoziții sau fraze incluse într-o altă propoziție sau frază, *de care pot fi legate ori nu prin anumite raporturi de coordonare sau subordonare*, atunci punctul se pune după paranteza de închidere, întrucît el marchează sfîrșitul propoziției sau frazei în care s-a produs includerea:

Printr-o imagine geometrizantă, E. Lovinescu și G. Călinescu sînt așezați adesea sub semnul unor dominante (în sensul didactic al cuvîntului, căci ne referim la studiile competente, excluzînd din discuție caricatura unui Lovinescu străin de reali-

tatea românească — inepție de tristă notorietate în deceniul IV, reluată apoi în deceniul VI și vehiculată de unii și azi)[.] (Ileana Vrancea, *Între Aristarc și bietul Ioanide*, p. 14—15)

sau:

Erau resfirați, la intrarea sa, prin salonul vast (dimensiunile salonului au fost prima surpriză izbitoare, căci știa că Iordan s-a instalat foarte convenabil în capitală, dar nu-și închipuise că a reușit să obțină un astfel de palat)[.] (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 119)

În asemenea situații pot să apară înaintea parantezei de închidere diferite semne de punctuație (semnul exclamării, al întrebării, puncte de suspensie) fără ca succesiunea propozițiilor frazei în care s-a produs intercalarea să fie întreruptă:

Studenții reacționau fie pentru, bătînd din picioare (nu... aplaudau fiindcă mîinile erau ocupate cu luarea notelor[!]), fie contra (hîrșiind picioarele de parchet). (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 54)

Se evită punerea punctului înaintea parantezei de închidere (chiar dacă între paranteze apar propoziții sau fraze independente) cînd se intenționează continuarea frazei în care apare intercalarea:

Am trimis imediat două telegrame, cu același text, aproape („Studenții legionari mă împiedică de la îndeplinirea obligației legale de a ține examenele. Rog luați măsuri"[ ]), una „conducătorului", cealaltă ministrului Educației Naționale... *(Ibidem*, p. 307)

Regula generală de sub 14.2.4. este valabilă și cînd între paranteze apare un singur cuvînt sau un fragment de propoziție:

Cealaltă acțiune, pur țărănească, de nuanță chiaburească... a fost inițiată de Ion Mihalache, învățător la Topoloveni (în fostul județ Muscel), care, cum am arătat în volumul precedent al acestor *Memorii*, a devenit cunoscut prin discursul curajos ținut la moartea lui Spiru Haret (decembrie 1912)[.] *(Ibidem*, p. 16)

14.2.5. Situațiile descrise în legătură cu parantezele se repetă, aproape în întregime, și în cazul semnelor citării (ghilimelelor). Ca atare, dacă între ghilimele este cuprinsă o propoziție sau o frază independentă (de obicei este vorba de citate sau de reproducerea

vorbirii directe), punctul se pune înaintea ghilimelelor de închidere (cf. și observația finală de la 14.2.7.):

„Rapsod al dezmoșteniților legați de brazdă — scria Perpessicius... — d. Aron Cotruș este în același timp și rapsodul propriului său suflet[.]" („Tribuna", XXII, 1978, nr. 27 (1124), p. 9)

14.2.6. La fel se procedează și atunci cînd propoziția sau fraza independentă cuprinsă între ghilimele are caracter interogativ sau exclamativ sau dacă e și interogativă, și exclamativă:

„Spune așa, domnule! Că abia așteptam să te cunosc!... Ai făcut praf Bucureștiul, domnule, cu articolul despre Boicu[!]" (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 115)

sau:

„Păi nu tot vorbești dumneata de *Caloian*, n-ai spus că ești chiar dumneata *Caloianul*[?!]" (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 26)

Nu este necesară deci folosirea punctului după închiderea ghilimelelor, întrucît semnele respective de punctuație (semnul întrebării sau al exclamării) pot marca ele însele sfîrșitul frazei.

Nu se pune punct nici cînd enunțul continuă după propoziția sau fraza dintre ghilimele:

Unul dintre cei de față, mi se pare polițist legionar, a răspuns: „Vai de mine, doamnă! Cum era să-l omorîm?!" [ ] N-au sesizat semnificația spuselor soției mele, care i-a acuzat, pe legionari, deci și pe cei de față, de moartea lui Andrei. (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 304)

și nu:

„E mai bine, i-am șoptit pictorului, și zîmbetul lui împăcat mă îndemnase să-l întreb, mai mult prin gesturi decît prin vorbe, ce se întîmplase, de unde această cauză? N-ar fi mai bine să rămînă singură?" [.] Mă gîndisem ca prezența mea să nu-i provoace o nouă izbucnire... („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 13)

Aceeași regulă este valabilă și atunci cînd propoziția sau fraza pusă între ghilimele coincide cu sfîrșitul unui enunț (după care urmează, grafic, alineat):

Aștepta, mi-a spus, o mașină să-l ducă acasă. „Cum am să ies eu în stradă îmbrăcat așa? Să mă ia lumea drept cioclu?!"[

Deoarece ne găsim la capitolul „Știință"..., mă opresc la cîteva fapte mai interesante... (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 324)

14.2.7. Cînd propoziția sau fraza dintre ghilimele e inclusă într-o altă propoziție sau frază, *de care se leagă ori nu printr-unul din raporturile de coordonare sau de subordonare*, atunci punctul se pune după ghilimelele de închidere, întrucît marchează încheierea propoziției sau frazei în care s-a operat includerea:

Știam la ce se referă cu acest „nu se mai poate trăi nici așa"[.] (Ion Arieșanu, *Prietenul pe care-l caut pretutindeni*, p. 136)

Această regulă este valabilă și atunci cînd propoziția sau fraza inclusă are caracter imperativ sau interogativ: semnul întrebării sau al exclamării se pune înaintea ghilimelelor de închidere, iar după aceste ghilimele se pune punctul care încheie fraza în care s-a efectuat includerea:

De aceea, după cum se știe, este foarte greu pentru un străin să învețe englezește, căci una se scrie și alta se pronunță. Sau, după cum spunea un umorist francez: „ciudată limbă! se scrie *cauciuc* și se citește *gutaperca*!"[.] (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 10—11)

Se aplică aceleași reguli și în cazul în care este pus între ghilimele un singur cuvînt sau un fragment de propoziție:

Erau propuși, de obicei, trei specialiști în ordinea preferinței bazate pe capacitatea lor reală. Căci se putea întîmpla ca primul, eventual chiar al doilea, să refuze „chemarea"[.] (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 37)

Am putea întreba și mai mult: știe el totdeauna care cuvinte sînt neologisme și care nu? În sfîrșit, ce înseamnă „scrise în alte limbi adesea cu *s*"[?] (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 150)

În cazurile speciale în care după ghilimele urmează anumite indicații tehnice (de obicei trimiteri bibliografice, cuprinse între paranteze sau arătate prin cifre), punctul se pune după semnele de punctuație care marchează respectivele indicații.

În *Dănilă Prepeleac*, de pildă, molipsit de furia lui Scaraoschi, diavolul „pornește c-o falcă-n cer și cu una-n pămînt, și

într-o clipă și ajunge la pusnicul Dănilă" (DP, 44)[.] (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 118)

Între gînditorii de limbă engleză, un punct de vedere mai nuanțat a dezvoltat Bertrand Russell, care... se întreabă ce rămîne pentru teoria cunoașterii și răspunde că „există două cercetări diferite, amîndouă importante și care au fiecare dreptul de a purta numele de teoria cunoașterii"[.] (Ștefan Georgescu, *Epistemologie*, p. 11)

Observația făcută sub 14.2.5. în legătură cu punctul de la cuvintele prescurtate este valabilă și în cazul ghilimelelor.

Regulile de sub 14.2.5. și 14.2.7. sînt astfel formulate de acad. Al. Graur, *op. cit.*, p. 68: „Dacă ghilimelele încep în mijlocul frazei, atunci e natural ca punctul să se pună după ghilimelele de închidere". Și, mai departe, pentru situațiile descrise sub 14.2.5.: „Dacă însă întreaga frază este un citat, și deci înaintea ei se deschid ghilimelele, atunci e normal ca punctul să fie pus înainte de închiderea ghilimelelor".

14.3. *Punctele de suspensie și alte semne de punctuație.*

14.3.1. Cînd punctele de suspensie marchează suprimarea unor părți dintr-un citat, ele se pun de obicei între paranteze (rotunde, dar mai obișnuit drepte). Dacă această suprimare se produce la sfîrșitul unei fraze, după care textul continuă, semnele de punctuație indică și sfîrșitul frazei respective, făcînd de prisos folosirea după paranteze și a punctului:

În sfîrșit, mitologia asociază frecvent în triadă aceleași personaje. Între ei se împart cele trei giuvaeruri divine făurite de piticii păcăliți de Loki: inelul magic revine lui Odin, Thor primește ciocanul care va fi arma sa în luptă și Freyr mistrețul cu părul de aur (...)[ ] În general, ei... domină, acaparează chiar aproape toată materia mitologică. („Secolul 20", 1978, nr. 2—3 (205—206), p. 97)

și nu:

„De exemplu, într-o serie de limbi nu există încă un număr *trei*, ci există trei reni, trei pești etc., în concordanță cu obiectul numerației (...)[.] Caracterul neobișnuit de concret al limbii

este bine ilustrat de cele 33 de cuvinte ale tribului african Ewe..." (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 21)

Această regulă este valabilă și cînd punctele de suspensie care indică suprimarea unor părți din text se află la sfîrșitul enunțului (este vorba de sfîrșitul unei lucrări sau numai al unui paragraf din enunț, după care se continuă cu alineat):

Așa cum dezvoltarea politică și socială și înșiruirea evenimentelor istorice în general nu ne sînt impuse de Parcele torcătoare, ci depind în mare parte de faptele noastre, la fel și viitorul nostru biologic, nefiind altceva decît istorie la scară mare, nu trebuie considerat ca un destin inalterabil (...)[.]

În ce privește comportamentul concret... voi menționa doar o problemă generală... („Contemporanul", 1979, nr. 1 (1678), p. 4)

și nu:

Este posibil ca o specie să fi căpătat o „șmecherie" similară, ale cărei imagini seamănă cu ale noastre așa cum imaginile noastre seamănă cu cele ale unui melc (...)[.] *(Ibidem)*

sau:

În cazul omului există cîteva argumente care sînt împotriva evoluției lui ulterioare, schimbările ereditare spontane — numite în prezent mutații — din care, după teoria lui Darwin, sînt selectate automat schimbările „profitabile", sînt de regulă niște „pași" evolutivi mărunți, oferind un avantaj minim dacă nu chiar nul. (...)[.] *(Ibidem)*

În cazul în care suprimarea unor părți dintr-un text survine la sfîrșitul unei fraze, dar nu afectează acea frază, ci frazele care urmează, se marchează prin punct sfîrșitul frazei respective, după care se pun, între paranteze, punctele de suspensie. După paranteze nu se mai pune un alt punct:

Ne-am indigna să vedem obuze de aur și grenate presărate cu pietre scumpe. Ci cît mai tare trebuie să blestemăm că în noroiul șanțurilor infame au murit geniile vremii noastre[.](...)[.] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 155)

sau:

Acest dar îl capătă și este exprimat simbolic printr-o mutilare, se pare voluntară: are un singur ochi, celălalt fiind dat drept plată cu ocazia sorbirii din izvorul de miere al întregii cunoaș-

teri[.](...)[ ] În general, este marele magician. („Secolul 20", 1978, nr. 2—3 (205—206), p. 101—102)

14.3.2. Punctele de suspensie marchează, pe lîngă suprimările din texte, și întreruperea vorbirii sau a enunțului. Dealtfel aceasta e funcția lor de bază (cf. 9.0.). Probleme de punctuație se ivesc atunci cînd ele fac parte dintr-un citat (inclusiv vorbire directă), cînd sînt deci cuprinse între ghilimele și se află la sfîrșitul citatului respectiv.

Dacă citatul cuprinde o propoziție sau o frază independentă, atunci punctele de suspensie se pun înaintea ghilimelelor de închidere. Întrucît punctele de suspensie pot prelua și funcția punctului, după ghilimele nu se mai pune punct:

Gilliéron și-a început lecția în felul următor: „La capătul acestei mese se află un domn care a scris despre mine că, în dragostea mea de părinte al geografiei lingvistice, am exagerat meritele ei [...]" [ ] Pe măsură ce avansa în expunere, ridica tonul și părea din ce în ce mai mînios. (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 78)

Regula este valabilă și la redarea, în text continuu, a vorbirii directe:

„Da, i-a apropiat și i-a unit temperamentul lor cam emfatic și cam teatral, nu în sensul rău al cuvîntului însă[...]"[ ] „Dimpotrivă, în sensul bun... Și-apoi[...]"[ ] „Asta nici nu contează[...]" [ ] „Contează privirea celor doi bărbați, uitătura lor, care era albă uneori, albă și mare, crescîndă [...]" [ ] „Iar alteori era neagră și fulgerătoare[...]"[ ] (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 11)

Folosirea punctului este deci inutilă:

„Nu m-am gîndit la asta, zise ea încercînd să se ridice: E tîrziu?" „Are vreo importanță?" „De fapt nu văd de ce ar avea..." [.] „Mă duc să-l trezesc", încercai eu să mă ridic, însă zîmbetul ei chinuit, maliții mă fixă locului. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 13)

În schimb, cînd citatul începe în mijlocul propoziției sau al frazei, după ghilimelele de închidere se pune și punct pentru a marca încheierea propoziției sau a frazei în care s-a introdus citatul (în acest caz cuvintele, propozițiile sau frazele cuprinse între ghilimele pot

fi independente (incidente) sau pot fi legate de propoziția ori fraza în care au fost incluse prin raporturi sintactice de coordonare sau de subordonare):

Anatole France, cu spiritul său caustic, afirma ironic că o astfel de metafizică este de admirat în aceea «că ia lumii tot ceea ce aceasta are și-i dă ceea ce nu are», «treabă minunată fără îndoială și joc mai frumos, incomparabil mai strălucit decît tablele și șahul, dar, la urma urmei, de aceeași natură...»[.] („Secolul 20", 1978, nr. 4 (207), p. 2)

Regula enunțată aici este valabilă și pentru semnul exclamării sau al întrebării, ele îndeplinind rolul punctului:

Folosesc oare mișcării literare falsele probleme create prin afirmații ca „...din moment ce nu l-am tradus (romanul n.n.) acum zece ani, nu mai merita să fie tradus acum..."[?]

sau:

Trebuie să spunem răspicat că nu folosesc nimănui falsele probleme create prin afirmații ca „din moment ce nu l-am tradus (romanul n.n.) acum zece ani, nu mai merita să fie tradus acum..."[!]

Uneori aceste semne de punctuație pot indica și atitudinea autorului față de citatul pus între ghilimele:

„Autorii, cărora imaginația nu le lipsește, adaugă în continuare că „Dracula și fratele său și-au lepădat credința lor și au făgăduit și jurat să treacă la creștinism..."[(!)] Narațiunea următoare (II) relatează despre înscăunarea lui Vlad Țepeș..." (I. Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula*, p. 34)

14.3.3. Aceleași situații pot să apară și în cazul parantezelor: dacă punctele de suspensie fac parte dintr-o propoziție sau frază independentă care e cuprinsă între paranteze, atunci punctele de suspensie se pun înaintea parantezei de închidere; după aceasta nu mai e necesar a se pune și punct. Cînd însă unitățile sintactice dintre paranteze sînt incluse într-o altă propoziție sau frază, atunci după paranteza de închidere se pune și punct, pentru a marca sfîrșitul propoziției sau al frazei în care s-a operat intercalarea (în acest caz cuvintele, propozițiile sau frazele cuprinse între paranteze pot fi independente (incidente) sau pot fi

legate de propoziția ori fraza în care au fost incluse prin raporturi sintactice de coordonare sau subordonare).

(În legătură cu acest tip de programare supraîncărcat, ar fi meditat totuși dacă la *Contemporanul* și chiar la alte reviste n-ar trebui introdusă o descongestionare a operațiilor, rezervîndu-se „cronicii literare" discutarea scrierilor mai semnificative. E o sugestie...)[ ] (Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, p. 85)

respectiv:

Limbajul însă păstrează aceeași stare specifică sau, cum excelent scrie Cornel Regman, „întîrzie mîngîietor asupra cuvintelor" (cf. *Cică niște cronicari...*)[.] (Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, p. 174)

sau:

...amîndoi par a subscrie la cosmologia lui Xenofan din Colofon („...Soarele nu răsare mereu în același loc / și nici nu răsare același soare /, ci tot altul după noroc / mai mic sau mai mare...") [.] (Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, p. 93)

Atunci cînd punctele de suspensie de la sfîrșitul unei propoziții sau fraze în care s-a efectuat o includere nu se referă la unitatea sintactică inclusă, ci la propoziție sau frază în ansamblul ei, punctele de suspensie se pun după paranteza de închidere:

În schimb aceeași combinație de litere, de exemplu *ch*, are diverse valori, fie *ci*, ca în românescul *porci*... fie *ș*..., fie *k (ache*, „durere", citește *eik)*[...] (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 10)

14.3.4. De multe ori, în vorbirea directă, punctele de suspensie apar împreună cu semnul exclamării sau al întrebării. Este vorba, evident, de propoziții sau fraze exclamative ori interogative (ca și de substantive în vocativ):

D. — Ei, aș[!...] Teribil e de ramolită[!...] Mînă înainte birjar! (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 77)

Cînd punctele de suspensie urmează după semnul exclamării sau al întrebării, intonația este descendentă. Pot fi întîlnite însă și situații inverse, cînd intonația este ascendentă; în atare cazuri punctele de suspensie se pun înaintea semnului exclamării sau al întrebării:

Se-nnoptase și era o lună[...!] (Laurențiu Cerneț, *Amintiri inventate*, p. 9)

Şi ce era speranţa lor[...?] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 192)

14.4. Unele dificultăţi de ortografiere apar la întîlnirea cratimei cu celelalte semne de punctuaţie. Situaţiile acestea apar cu precădere în versuri şi se referă cu deosebire la marcarea prin virgulă a unor pauze de vorbire sau a unor raporturi sintactice ce intervin concomitent cu elidarea unor sunete ale cuvintelor neaccentuate (dar şi accentuate) din propoziţie (nu întotdeauna este însă vorba de o eliziune, cf. 4.2.1.3.1.). Se marchează, în atare cazuri, atît pauza, cît şi eliziunea (ori simpla ataşare a unui cuvînt neaccentuat de unul accentuat) prin semnele ortografice şi de punctuaţie corespunzătoare:

„...în pămînt, în piatră[,-]n văzduh
trăieşte pe-aici războinicu-i duh..." („Tribuna", XXII, 1978, nr. 27 (1124), p. 9)

O oglindă
le prinde razele şi printr-o pînză subţire[,-]nrourată, de paianjen, se-ncheagă ca un bulgăr de lapte. („România literară", XI, 1978, nr. 30, p. 15)

De fiecare pană ce, veştedă[,-]l dezbracă
tot mai ades şi cade sunînd ca o pafta,
s-ar ruşina cu lacrimi, ca de-o trădare, dacă
nu s-ar deprinde-n arta regească de-a uita. (Ştefan Aug. Doinaş, *Alfabet poetic*, p. 11)

Şi iată[:-]n sala turnului reci stane,
bărbaţi cu săbii suple, taciturni. *(Ibidem*, p. 61)

14.5. Punctele de suspensie se pot pune şi imediat după semnul de dialog atunci cînd se citează o replică din care lipseşte partea de dinaintea fragmentului reprodus:

„— [...]Pe semne te mănîncă spinarea, cum văd eu, măi ţîcă". (G.I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, p. 113)

14.6. Am precizat, la discutarea semnelor citării, că atunci cînd vorbirea directă este marcată prin linia de dialog, folosirea, în plus, şi a ghilimelelor nu este

recomandată (cf. 12.1.). Cînd însă se citează fragmente cuprinzînd vorbirea directă, atunci se impune și folosirea ghilimelelor, numai că ele trebuie puse înaintea liniei de dialog.

Se poate reproduce astfel numai o replică:

[„]— Dar din dar se face raiul. Na-vă! Dumnezeu mi-a dat, eu dau, și Dumnezeu iar mi-a da, că are de unde["]. *(Ibidem*, p. 110)

sau un întreg dialog:

[„]— Văleu, cumătră, talpele mele! Mă rog, scoate-mă, că-mi arde inima-n mine!

— Ba nu, cumetre; c-așa mi-a ars și mie inima după iezișorii mei...

— Cumătră, mă pîrlesc, ard de tot, mor, nu mă lăsa!

— Arzi, cumătre, mori, că nici viu nu ești bun! ...

— Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură["]. *(Ibidem*, p. 112)

Ghilimelele de închidere se pun deci la sfîrșitul replicii sau la sfîrșitul fragmentului de dialog.

EXERCIȚII

I. Explicați semnele ortografice și de punctuație din textele care urmează, indicînd, unde e cazul, și abaterile de la normele cunoscute:

1. În cele trei părți ale lucrării, care se referă la atom, la legătura chimică și la combinațiile coordinative, am încercat să prezentăm deductiv o introducere în chimia anorganică modernă. (C. Drăgulescu și Emil Petrovici, *Introducere în chimia anorganică modernă*, p. 4)

2. În acest sens cuvîntul nu are nimic peiorativ sau minimalizant și, în ce mă privește, nu am nimic împotrivă de a fi considerat „manierist" pentru că eu nu scriu în maniera nimănui, nici măcar în maniera lui... Mihai Ursachi. („Luceafărul", 1980, nr. 7 (929), p. 3)

3. SLABUL: Dă-mi mîna! Îmi pari liber de orice prejudecăți. Ei, dragul meu. Cu ce te pot servi? Nu trebuie să-mi ceri nici bani, nici putere. *(Ibidem*, p. 8)

4. „După ce trece și hora, și nunta, și botezul, țăranul nu mai are timp să fie frumos, se ia cu viața, cu treburile, cu vai de capul lui, mai vin și niște copii, fuior, unul după altul, și le e foame și dracu mai știe ce le e, și dacă-ți mai moare și-un bou, s-a ales praful de viața ta." (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 6)

5. Eu, sclav al perspectivei, privind de jos spre ceruri,
îl văd între Săgeată și-ntre Săgetător. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 40)

6. Credem, prin urmare, că îndemnul la prudență nu trebuie să conducă la scepticism. (Ion Biberi, *Poezia, mod de existență*, p. 19)

7. Acopere-te, iris, cît timp agonizează! (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 41)

8. Se simțea nespus de istovit, golit de orice gînd, de orice sentiment. Dar ridică mîna:

— Nu, te rog, nu. Nu publicați nimic. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 59)

9. — Măi femeie — deschise el vorba... — uite că vine și martie, o să se ia și zăpada asta... (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 51)

10. După o opinie foarte răspîndită, culegerea de articole sau de studii critice trebuie să fie ori destul de cuprinzătoare pentru a trece drept o imagine de ansamblu asupra literaturii contemporane, ori destul de bine calculată ca selecție pentru a trece drept o sinteză reprezentativă. (Georgeta Horodincă, *Studii literare*, p. 5)

11. — Bine, Lena, se enervează Radu, de ce nu înțelegi că nu pot să cer protecție eu, primul-secretar al regiunii, că nu-i drept să pretind să mi se facă favoruri? Eu reprezint ideea de dreptate, de cinste. (Ion Marin Almăjan, *Sentimentul puterii*, p. 71)

12. — Ce faci, mă, nu vorbești cu oamenii, tu n-auzi că te caută Craina și cu Ciclop? (Dinu Săraru, *Niște țărani*, p. 75)

13. Dar fondatorii acestei discipline, cu tot talentul lor, nu au reușit să elaboreze o concepție unitară asupra sensului[...] (Ivan Evseev, *Semantica verbului*, p. 8)

14. Era foarte exigent, dar drept în aprecierea elevilor, detesta învățatul pe de rost și vorbăria. (Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, p. 17)

15. Tulburarea asta răvășitoare, a primăverilor prin care trecuse, venea de departe și din adîncuri... (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 40)

16. Neprimind el cuvîntul, însemna că nu e văzut bine de oficiali, nu e în grații. (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 84)

17. Cei doi foști colegi, Horia și Moise au vrut fiecare să cîștige, nu mă îndoiesc, dar fiecare a folosit arme diferite pentru a învinge[...] *(Ibidem*, p. 81)

18. Teoria relativității, Einstein o expusese lumii, obiceiurile lui de pescuit erau un semn de intimitate. (Alexandru Ivasiuc, *Iluminări*, p. 5)

19. Dăduse a lehamite din mînă:

— Asta am vrut, asta am. (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 59)

20. Însă, dacă aceasta înseamnă „existențialism", atunci ar trebui, făcînd o regretabilă confuzie de noțiuni, să spunem că toți marii filosofi au fost și continuă să fie „existențialiști"! *(Ce este filosofia?*, p. 19)

21. Nevoii de zbor îi corespunde nevoia de lărgime, ridicării verticale, alergarea prin „sălbăticia de pustiuri" a stepei. (Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, p. 10)

22. Apelînd la o gamă largă de argumente de ordin istoric, logic și faptic, autorul respinge rînd pe rînd tendințele de a identifica cibernetica fie cu matematica (teoria matematică a informației și a programării), fie cu teoria și tehnica ordinatoarelor electronice, fie cu logica booleană, fie cu o altă disciplină particulară. (Șt. Odobleja, *Psihologia consonantistă și cibernetica*, p. 8)

23. Toate trenurile care transportă... oameni sînt de... persoane *(personale)*, deci și *acceleratul*, și *rapidul*, și *pulmanul*, și *simplonul*. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 12 (626), p. 6)

24. Părinte, Sevastița le-a spus babelor c-a zis Mișu să se roage, și rugăciunea a avut putere și moșu trage stînd în picioare la romuri de e cui... (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 87)

25. Realizările culturii chineze sau indiene în domeniul artei, poeziei și filozofiei, arată că inteligența popoarelor respective nu are nimic inferior față de aceea a europeanului. (Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 15)

26. Exemplare mi se par, și în această privință, „cronichetele" semnate de Teodor Bulza, în revista noastră. („Orizont", XXXI, 1980, nr. 12 (626), p. 6)

27. Astfel — în ciuda rezultatelor nu îndeajuns de concludente — în *Frații Huțulea* firul narativ nu mai curge într-un șuvoi firesc[...] (Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, p. 333)

28. Oamenii tropăie pe lîngă focuri — de frig, de nerăbdare, de bucurie? (Mihai Stoian, *Procesul unui proces*, p. 14)

29. Mă duc, scot din rezervorul mașinii niște benzină, le pun pe o farfurie, ei — nimic. (Ion Băiești, *La iarbă albastră*, p. 15)

30. Sînt însă emuli bimilenari ai lui Socrate, care, neglijînd corecția — adusă prin veacuri de gîndire — poziției socratice în legătură cu noțiunile, își exprimă îndoieli față de teze sau direcții certe de creație[...] (Cristofor I. Simionescu, *Gînduri*, p. 24)

31. O, nu prin adevăr vei fi crezut,
ci numai prin-ce-singur-ai-văzut! („România literară", XI, 1978, nr. 42, p. 5)

32. Hai, și dacă-i cunoaște-o care-i a mea adevărată, ie-ț-o și duceți-vă de pe capul meu, că mi-ați scos peri albi de cînd ați venit. (Ion Creangă, *Povestea lui Harap Alb*, p. 135)

33. Remarcabilă, în această povestire, este știința urmăririi simple și dinamice a episoadelor-secvență în succesiunea lor ametitor-tragică[...] (Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, p. 339)

34. Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei, cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica

unei cete de turci... (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 22)

35. Este adevărat că pictura post-cubistă a rupt legătura cu lumea? („Secolul 20", 1978, nr. 1 (204), p. 5)

36. Iată de ce este lesne de înțeles consternarea care m-a cuprins la identificarea tropicalilor copaci, sporindu-mi îndată și reticența față de *trouvaille*-urile răsfățatului autor al „Romanțelor pentru mai tîrziu". (Anghel Dumbrăveanu, *Chemarea mărilor*, p. 100)

37. Încolonați în rînduri strînse, de cîte patru, cete-cete de 150-200 de oameni străbat cîntînd piața orașului, cu steagul în frunte[...] (Mihai Stoian, *Procesul unui proces*, p. 17)

38. — „Și cerul?" întreb.
— „Un nor în mijlocul pămîntului."
— „Și stelele?"
— „Fenomene, înșelătoare, de refracție a luminii."

(Aurel Baranga, *Jurnal de atelier*, p. 46)

39. Așa-numita „autodictare" este transcrierea, de obicei integrală, a unui material memorat; iar „dictarea liberă" este reproducerea, condiționată ortografic, a unui text cunoscut[...] (G. Beldescu, *Ortografia în școală*, p. 112)

40. Iar cînd o să-i trezești, tîrziu, din vis
chemîndu-i de sub frunzele opace,
pe stema țării lor să vadă scris:
învață să te lupți, dacă vrei pace! (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 32—33)

41. La un moment dat, o limbă care fusese folosită numai în vorbire ajunge să fie scrisă: sau cei care o vorbesc au inventat un sistem de semne, sau, caz general în perioada mai nouă, scrierea reprezintă o imitație după sistemul de notare al altor limbi. (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 8)

42. La 1 decembrie 1859, Engels îi scria lui Marx: „...Darwin, pe care tocmai acum îl citesc, este grozav. Teologia încă nu fusese învinsă dintr-un anumit punct de vedere: acest lucru s-a petrecut acum". („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 2)

43. Astrofizicienii au surprins mesaje ale... infinitului, care arată cum iau naștere și cum mor aștrii. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 1)

44 ...Murise femeia care își molcomise copilul, cîntînd... În alt timp murise, într-un timp nedefinit, depărtat... Pe o vreme secetoasă, prelungită într-o lumină greoaie... Cu asta ar fi trebuit să se termine romanul... Sau cu începutul colectivizării... (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 31)

45. Și în Pătîrlagele cînd am ajuns și am întrebat într-o doară: „Unde e calul?" — mi s-a răspuns: „E pe malul Dunării." (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 9)

46. Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, țăranul de la munte, strămutat la cîmp, și pruncul, dezlipit de la sînul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, p. 111)

47. — Știi, nici prea-prea, nici foarte-foarte. Ăl din urmă, Costică, a fost mai greu: i l-a scos cu fiarele...

— !!...

— Acu a venit doctorul, da a zis că poate pentru ca să n-aibă trebuință de clește...

— !!... (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 19)

48. — An-ghe-la-che!... șoptește aiurit impiegatul, pe cînd ceilalți tac zdrobiți. *(Ibidem*, p. 80)

49. — Mor! mor!... ah! Mișule, fii fericit!... Scăpați-mă! Scăpați-mă!... sînt încă tînără! Nu! nu! nu vreau să mor! *(Ibidem)*

50. Din formele de-aseară n-a rămas întreagă și curată vai! nici una. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 64)

51. Iubire! Ce săracă ar fi viața fără tine! Ce searbădă literatura, arta, muzica! (Ion Băieșu, *La iarbă albastră*, p. 22)

52. O, Doamne! cîți sunt mai nenorociți decît ea! nici nu-mi vine să mă gîndesc. (I.L. Caragiale, *Opere alese*, I, p. 620)

53. „...Nu sînt eu nepot de *Caloian?*" „Ba da!" (Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, I, p. 26)

54. Trebuie să mai adaug că, în ce privește fraza și propoziția, ne vom izbi aproape exclusiv de probleme ale semnelor ortografice (în primul rînd de punctuație), care sînt comune în linii mari mai tuturor limbilor civilizate[...] (Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, p. 6)

55. Doamna Smaranda Robescu îl găsise în cele din urmă pe Colonel la telefonul știut (trebuie spus că magazinul mixt de antichități era, de fapt, *o cutie poștală* a partidului comunist, unul din multele locuri unde, într-o relativă securitate, aveau loc scurte întruniri ale *tehnicului* din București), și întîlnirea cu Armand fusese fixată puțin după ora nouă[...] (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 36)

56. Se plimbă un timp prin biroul larg, dînd cu piciorul în vrafurile de cărți ce-i stăteau în cale, dar (în timp ce Băncilă se grăbi să adune cărțile risipite și să le așeze în ordine) în realitate era bucuros că brutalitatea cu care Suciu a calificat noua orientare a ziarului a tras un semnal de alarmă[...] (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 37)

57. Ne țineam zilele c-un sfert de pîine unsă c-un fel de marmeladă despre care și azi sînt convins că era captură de război, cu lecturi interzise (!) din Platon, Tucidide și cîțiva autori americani celebri[...] („România literară", XI, 1978, nr. 39, p. 15)

58. Întrebuințarea articolului (hotărît, nehotărît, posesiv sau demonstrativ), precum și a cazurilor, este un aspect larg dezbătut și tratat nu numai în lucrările de strictă specialitate, ci și în lucrările destinate marelui public. *(Limba română corectă*, p. 27)

59. Dacă nu v-aș cunoaște — se plecă el mult spre Marcu —, nu m-aș mira să aflu că-i comunistă, stimate domnule ambasador! (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 202)

60. Numai un plutonier asudat, cu chipiul dat pe ceafă, cu carabina cu țeava-n jos pe umăr, răcni:
— Care vorbești, măi, în marș?! *(Ibidem*, p. 7)

61. [...] „În acest sens, Traian Bratu a fost un mare nedreptățit. Și *trebuia* să fie nedreptățit un om ca dînsul! Căci era sincer, cu prețul popularității, la care ținem atîta, chiar cînd nu sîntem politicieni propriu-ziși." (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, p. 336)

62. În tragedia luptei fără speranță, acolo s-a petrecut schimbarea la față a marelui martir — țăranul-ostaș. [...] (Vasile Pârvan, *Memoriale*, p. 164)

63. Tăișul, ca un fulger plin de game,-i
înfășurat în melodia lui. (Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet poetic*, p. 62)

64. — ...Familia inginer doctor Predoleanu! — urmă fără pauză reporterul. Ce oameni minunați! (Mircea Horia Simionescu, *Nesfîrșitele primejdii*, p. 26)

65. — Nevastă-sa ar trebui s-o cheme pe *aia* și să-i pună francamente problema: „Ascultă, madam, ori eu, ori tu! Capela asta nu ne încape pe amîndouă... Alege!" sau: „Dă-te la o parte! Pensia lui o s-o mănînce odraslele mele, nu tu!... Adio și n-am cuvinte!" *(Ibidem*, p. 28)

II. Identificați și explicați greșelile de punctuație din textele care urmează:

66. O conferință în aula Universității[...], articole la centenarul nașterii poetului sau la alte date comemorative, marchează periodic, ritmic, devoțiunea filologului pentru creatorul de geniu. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 6)

67. Această ipoteză, deși va trebui confirmată de viitoare descoperiri își întemeiază valabilitatea printr-un concurs de împrejurări de ordin geografic, arheologic și istorico-politic. („Contemporanul", 1978, nr. 43 (1668), p. 6)

68. Cartea aceasta face parte dintre acele făpturi pe care le-am cunoscut, care ne-au fost aproape, și despre care chiar Proust spune că „pentru a ne povesti prietenia cu ele, ne obligă să ne situăm succesiv în toate și în cele mai diferite peisaje ale vieții noastre". („România literară", XI, 1978, nr. 9, p. 20)

69. Impulsurile obscure îl solicită fără a-l putea reține iar dispoziția sa fundamentală seamănă cu transele dinaintea călătoriilor care urmăresc o revelație decisivă. („Familia", seria a V-a, anul 14 (114), 1978, nr. 7 (155), p. 3).

70. Mai mult, însă, decît aceste zvîcniri ale nostalgiei rămîne semnificativă viziunea unui univers trăind sub specia miracolului... *(Ibidem)*

71. Revenind la Univers, s-a ajuns la concluzia că el ar tinde, deci, spre această stare de entropie maximă. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 2)

72. Estetica detronează retorica pentru că frumosul capătă existență autonomă, nemaifiind reductibil la categoriile învecinate: adevăr, util, bun, etc. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 13)

73. Studiul simbolului nu este proiectat pe un fundal mai larg, sau conexat cu o teorie a cunoașterii ci se reduce mai curînd la examenul teoriilor despre figuri, motivație, limbaj poetic așa încît funcția simbolică se

confundă în viziunea lui Todorov cu funcția retorică a limbajului. *(Ibidem)*

74. O astfel de limită, o întîlnim, mai tîrziu, în alte forme și la Newton. („Magazin", 1978, nr. 1091, p. 1)

75. Alain Guillermou vine să susțină, apartenența lui Eminescu la fondul de orgoliu al spiritualității românești. („Tribuna", XXII, 1978, nr. 39 (1136), p. 10)

76. Limba română, s-a introdus definitiv, ca limbă de predare, cu începere de la 16 decembrie 1918[...] („Familia", seria a V-a, an 14(114), 1978, nr. 9(157), p. 5)

77. Întrecerile din Noua Zeelandă vor reuni mai multe echipaje consacrate precum și numeroase formații alcătuite din tinere speranțe ale canotajului[...] („Magazin", XXII, 1978, nr. 1099, p. 8)

78. La întrebarea dvs., vă răspundem cu imaginea acestui excavator uriaș care are 220 m lungime și 84 m lățime, este condus de 5 oameni și poate extrage 20000 mc. pe zi. („Lumea", 1979, nr. 2, p. 31)

79. „Eu"-l narator nu este numai cel care se desfășoară și nici doar un „bărbat implicat în istorie", ci un om fermecător de nerod, atît în epoca de piatră cît și în vremea noastră... („Tribuna", XXII, 1978, nr. 33 (1130), p. 10)

80. Totuși, dacă sînt avantajoase, ele pot fi accentuate prin ceea ce el numește selecție organică, ele pregătesc calea pe care pot fi captate mutațiile adevărate de îndată ce acestea se îndreaptă în direcția „dorită" (...). („Contemporanul", 1979, nr. 1 (1678), p. 4)

III. Indicați varianta corectă:

81. a. Cînd Valéry spune că îl interesează în mod deosebit mecanismul poetic al versului el este gata să-l explice cu o claritate, cu o preciziune care fac din teoria

sa o bază fundamentală nu numai a artei lirice, dar chiar și a artei îndeobște.

b. Cînd Valéry spune că îl interesează în mod deosebit mecanismul poetic al versului, el este gata să-l explice cu o claritate, cu o precizie care fac din teoria sa o bază fundamentală nu numai a artei lirice dar chiar și a artei îndeobște.

c. Cînd Valéry spune că îl interesează în mod deosebit mecanismul poetic al versului, el este gata să-l explice cu o claritate, cu o preciziune care fac din teoria sa o bază fundamentală nu numai a artei lirice, dar chiar și a artei îndeobște. („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 20)

82. a. Pe scurt clima a avut și are oscilații ample, ce se măsoară în milioane de ani[...]

b. Pe scurt clima a avut, și are oscilații ample, ce se măsoară în milioane de ani[...]

c. Pe scurt, clima a avut și are oscilații ample, ce se măsoară în milioane de ani[...] („Magazin", XXII, 1978, nr. 1092, p. 5)

83. a. „Am sfîrșit-o cam de mult, domnișoară, zic la toamnă o fi anul de cînd am gătat și cu armata..."

b. „Am sfîrșit-o cam de mult, domnișoară, zic, la toamnă o fi anul de cînd am gătat și cu armata..."

c. „Am sfîrșit-o cam de mult domnișoară zic, la toamnă o fi anul de cînd am gătat și cu armata..." („Tribuna", XXII, 1978, nr. 38 (1135), p. 5)

84. a. Primul pas în dezlegarea acestei enigme l-a făcut, cu șase decenii în urmă, Einstein.

b. Primul pas în dezlegarea acestei enigme l-a făcut, cu șase decenii în urmă Einstein.

c. Primul pas în dezlegarea acestei enigme l-a făcut cu șase decenii în urmă Einstein. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1099, p. 6)

85. a. Ori intrați ori stați dincolo singuri, liniștiți, că n-o să dăm peste voi numai de dragul lui Bighaus, țipă Carmen din obișnuința de a se auzi prima[...]

b. Ori intrați, ori stați dincolo singuri, liniștiți, că n-o să dăm peste voi numai de dragul lui Bighaus țipă Carmen din obișnuința de a se auzi prima[...]

c. Ori intrați, ori stați dincolo singuri, liniștiți, că n-o să dăm peste voi numai de dragul lui Bighaus, țipă Carmen din obișnuința de a se auzi prima[...] („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 14)

86. a. Nu putem deci considera ca juste, în condițiile noastre, tehnologiile în producția animalieră care nu reduc consumul de cereale și furaje.

b. Nu putem, deci considera ca juste, în condițiile noastre, tehnologiile în producția animalieră care nu reduc consumul de cereale și furaje.

c. Nu putem, deci, considera ca juste, în condițiile noastre, tehnologiile în producția animalieră care nu reduc consumul de cereale și furaje. („Lumea", 1978, nr. 38, p. 15)

87. a. Rămîne de văzut, însă, dacă prin natura sa cursul magistral este făcut să-și apropie în mod util aceste mijloace ori dimpotrivă să le privească în chip refractar, cu îndoieli și poate cu un aer pedant de superioritate.

b. Rămîne de văzut însă dacă prin natura sa cursul magistral este făcut să-și apropie în mod util aceste mijloace, ori dimpotrivă să le privească în chip refractar, cu îndoieli și poate cu un aer pedant de superioritate.

c. Rămîne de văzut însă dacă prin natura sa cursul magistral este făcut să-și apropie în mod util aceste mijloace ori dimpotrivă să le privească în chip refractar, cu îndoieli și poate cu un aer pedant de superioritate. („Contemporanul", 1978, nr. 37 (1662), p. 2)

88. a. Arta — această energie — putea să fie, așadar, argumentul princeps al expoziției.

b. Arta această energie — putea să fie, așadar, argumentul princeps al expoziției.

c. Arta, această energie, putea să fie, așadar, argumentul princeps al expoziției. („Secolul 20", 1975, 4(171), p. 123)

89. a. Dar rolul care i s-a încredințat spre interpretare poetului a fost o abstracțiune — chiar geniul.

b. Dar rolul care i s-a încredințat spre interpretare poetului a fost o abstracțiune, chiar geniul.

c. Dar rolul care i s-a încredințat spre interpretare poetului a fost o abstracțiune: chiar geniul. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 38 (856), p. 1)

90.a. Dar socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din — librărie.

b. Dar socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din... librărie.

c. Dar socoteala de-acasă, nu se potrivește cu cea din... librărie. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 14)

91. a. Poezia (ca proces de creație și receptare) e o continuă exigență [...]

b. Poezia — ca proces de creație și receptare — e o continuă exigență [...]

c. Poezia, ca proces de creație și receptare, e o continuă exigență[...] („Contemporanul", 1978, nr. 32 (1657), p. 12)

92. a. Oxidul de azot a declanșat perturbații în masa de ozon, care — după opinia echipei americane — formează pavăza naturală a biosferei împotriva radiațiilor cosmice nocive.

b. Oxidul de azot a declanșat perturbații în masa de ozon, care, după opinia echipei americane, formează pavăza naturală a biosferei împotriva radiațiilor cosmice nocive.

c. Oxidul de azot a declanşat perturbaţii în masa de ozon, care, după opinia echipei americane formează pavăza naturală a biosferei împotriva radiaţiilor cosmice nocive. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1090, p. 1)

93. a. Memoriile lui („artistice, istorice şi critice") ocolesc sistematic natura ce nu poartă în sine amintirea unui eveniment semnificativ.

b. Memoriile lui — „artistice, istorice şi critice" — ocolesc sistematic natura ce nu poartă în sine amintirea unui eveniment semnificativ.

c. Memoriile lui, „artistice, istorice şi critice", ocolesc sistematic natura ce nu poartă în sine amintirea unui eveniment semnificativ. („Convorbiri literare", 1978, nr. 9 (105), p. 6)

94. a. „Creştinii îl numesc Dracula dar nu ştiu pe ce raţiune — se întreba Cantemir —, căci acest cuvînt nu e uzitat în limba moldovenească."

b. „Creştinii îl numesc Dracula, dar nu ştiu pe ce raţiune — se întreba Cantemir — căci acest cuvînt nu e uzitat în limba moldovenească."

c. „Creştinii îl numesc Dracula, dar nu ştiu pe ce raţiune — se întreba Cantemir —, căci acest cuvînt nu e uzitat în limba moldovenească." (I. Stăvăruş, *Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş-Draculea*, p. 80)

95. a. Nu fi gelos, pe aceia dintre prietenii tăi, al căror pîntece nu se mai umflă, nici se desumflă.

b. Nu fi gelos pe aceia dintre prietenii tăi, al căror pîntece nu se mai umflă nici se desumflă.

c. Nu fi gelos pe aceia dintre prietenii tăi, al căror pîntece nu se mai umflă, nici se desumflă. („Luceafărul", 1980, nr. 9 (931), p. 8)

96. a. Începu să se convingă (fără să-şi dea nici el prea bine seama de progresiunile lente ale schimbării sale) că e un artist important, că a găsit o modalitate semnificativă de a da glas spiritului unei perioade istorice [...]

b. Începu să se convingă, fără să-și dea nici el prea bine seama de progresiunile lente ale schimbării sale, că e un artist important, că a găsit o modalitate semnificativă de a da glas spiritului unei perioade istorice [...]

c. Începu să se convingă — fără să-și dea nici el prea bine seama de progresiunile lente ale schimbării sale — că e un artist important, că a găsit o modalitate semnificativă de a da glas spiritului unei perioade istorice[...] (Fr. Păcurariu, *Ultima călătorie a lui Ulise*, p. 57)

97. a. Tipografii români din Arad au înființat corul Gutenberg care a participat la viața culturală din oraș.

b. Tipografii români din Arad au înființat corul „Gutenberg" care a participat la viața culturală din oraș.

c. Tipografii români din Arad au înființat corul „Gutenberg", care a participat la viața culturală din oraș. (Vasile Popeangă, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului*, p. 182)

98. a. Își ridică fruntea și-l privi cu atenție: Articolul dumitale a avut mare succes. El satisface o nevoie foarte acută a opiniei publice. Păcat că nu va avea nici o consecință!

b. Își ridică fruntea și-l privi cu atenție: — „Articolul dumitale a avut mare succes. El satisface o nevoie foarte acută a opiniei publice. Păcat că nu va avea nici o consecință!"

c. Își ridică fruntea și-l privi cu atenție: „Articolul dumitale a avut mare succes. El satisface o nevoie foarte acută a opiniei publice. Păcat că nu va avea nici o consecință!" (Fr. Păcurariu, *Timpul și furtunile*, p. 117)

99. a. — Tată! Tată! Tată, Michi umblă singur! Neținut!

b. — Tată; Tată; Tată, Michi umblă singur! Neținut!

c. — Tată, tată, tată, Michi umblă singur! Neținut! (D.R. Popescu, *O bere pentru calul meu*, p. 7)

100. a. Atît sensul cît și noțiunea se formează pe baza reflectării trăsăturilor constitutive ale lucrurilor, fenomenelor etc., care există în afara conștiinței noastre.

b. Atît sensul, cît și noțiunea se formează pe baza reflectării trăsăturilor constitutive ale lucrurilor, fenomenelor, etc. care există în afara conștiinței noastre.

c. Atît sensul, cît și noțiunea se formează pe baza reflectării trăsăturilor constitutive ale lucrurilor, fenomenelor etc., care există în afara conștiinței noastre. (Marin Bucă și Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, p. 17)

IV. Marcați semnele ortografice și de punctuație în textele următoare:

101. Poveștile descîntecele totemurile frescele statuile teoriile sînt interesante nu pentru *asemănarea* lor cu realitatea ci pentru *însemnătatea* lor cognitivă și emoțională. („Familia", seria a V-a, anul 14(114), 1978, nr. 8 (156), p. 7)

102. Poetul lucrează în materii delicate fragile imponderabile transparente. („România literară", XI, 1978, nr. 37, p. 9)

103. Ştie nu numai limba indiană dar și engleza face calcule algebrice se comportă civilizat și dorește să devină... avocat. („Magazin", XXII, 1978, nr. 1093, p. 6)

104. Gide care e foarte francez deci complice la această estetică națională și-a dat într-o zi adeziunea cînd întrebat care e cel mai mare poet al Franței a spus: „Hélas, Hugo!" („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 21)

105. O să-i vorbească foarte politicos o să-l roage pe Armand secretarul său s-o întîmpine de la uşă să-i vorbească cu amabilitate... (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 6)

106. Ca să nu-şi trezească servitorii atît de devreme era ora şase fără un sfert trecuse în micul oficiu din spatele cabinetului său... *(Ibidem*, p. 5)

107. Sateliţii fiind situaţi în afara atmosferei au avut acces la lungimi de undă mai mari sau mai mici decît acelea ale luminii. („Lumea", 1978, nr. 39, p. 28)

108. Stufos sufocat de evenimente deficitar din punct de vedere al construcţiei romaneşti şi tributar unei viziuni parcă programatic sumbre romanul cuprinde totuşi cîteva secvenţe remarcabile şi memorabile... („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 41 (859), p. 3)

109. Cum se integrează omul în univers cum devine mădular în corpul Patriei cum îşi însenineză şi eliberează fiinţa lăuntrică este mai de preţ decît babiloanele ce le-ar putea lăsa în urma sa. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 43 (861), p. 1)

110. Şi tu bebeluşule ai dormit bine? (Eugen Barbu, *Incognito*, I, p. 13)

111. „Cunoscînd capacitatea spontană de manifestare a poporului nostru anonimul autor de geniu al atîtor capodopere credem că istorioarele sînt din aceeaşi vreme cu faptele înseşi..." (I. Stăvăruş, *Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş-Draculea*, p. 51)

112. Cu alte cuvinte deşi e neîndoios că în poezia lui Montale se regăsesc stileme imagini teme ş a m d pascoliene crepusculare sau dannunziene nu înseamnă că ele i-au parvenit toate pe cale personală şi privată... („România literară", XI, 1978, nr. 30, p. 19)

113. Bogăţia cea mare nu stă în cantitatea de sensuri dicţionăreşti ci în volumul de gînduri sugerate în avalanşa torenţială de asociaţii de idei comparaţii

deducții schimbări de opinii previziuni ghiciri amintiri calcule... („România literară", XI, 1978, nr. 38, p. 20)

114. Această meritorie piesă s-a jucat vai de puține ori la București... („România literară", XI, 1978, nr. 30, p. 8)

115. Milogii și neputincioșii nu găsesc îndurare în lumea *desculților* ci numai dispreț batjocură și scîrbă. (Georgeta Horodincă, *Studii literare*, p. 15)

116. — Nemernicilor izbucni Pamfil nemaiputîndu-și abține furia care clocotea în el ca lava într-un vulcan. (Ion Băieșu, *La iarbă albastră*, p. 26)

117. Și tot nu din întîmplare am vorbit despre puterea exemplului scopului tinereții școlii tradiției tehnicii despre forța mîinii și a cuvîntului. (Cristofor I. Simionescu, *Gînduri*, p. 6)

118. Despre acesta se afirmă fie că provine din *legislator* fie că e un derivat de la *legislație* (ca în DEX și în DN, s.v.) însă nimic nu ne împiedică să vedem în el o formație inversă cu origine multiplă... („România literară", XIII, 1980, nr. 9, p. 9)

119. În ciuda acestui fapt și în ciuda caracterului instabil al omului a ironiei lui distructive Iorga îi acordă... o înaltă apreciere. („Luceafărul", XXI, 1978, nr. 43 (861), p. 7)

120. Cîndva într-un viitor al comunismului deplin triumfător omenirea va privi cu recunoștință la acest ev ca la vîrsta ce a despicat timpul în două. („Contemporanul", 1978, nr. 43 (1668), p. 4)

REZOLVAREA EXERCIȚIILOR*

I.

1. I.3.1.2.2. (lucrări[,] care... coordinative[,] am încercat); I.1.1.1. (la atom[,] la legătura); 6.1.2. și 6.1.6.1. (modernă[.]).

2. I.3.1.2.8. și I.3.2.12. (și[,] în ce mă privește[,] nu am); 12.5 ([„]manierist["]); I.1.1.1. (în maniera nimănui[,] nici măcar); 9.2. (lui[...] Mihai Ursachi); 6.1.2. și 6.1.6.1. (Ursachi[.]).

3. 8.1.2. (SLABU[:]); 4.2.1.3. (Dă[-]mi); 11.1 (mîna[!]); 6.1.1. și 6.1.6.1. (prejudecăți[.]); 6.1.1. și 6.1.6.5. (putere[.]); 6.1.1. și 6.1.6.6. (meu[.]); I.1.1.7.3. și I.1.1.7.2. (Ei[,] dragul meu); 10.2. (servi[?]); 4.2.1.1. (să[-]mi); I.1.1.2. (nici bani[,] nici putere).

4. 12.1. („După... viața ta.["]); I.1.2.1. (și hora[,] și nunta[,] și botezul); I.3.3.2. (După ce... botezul[,] țăranul); I.2.1.1. (țăranul... frumos[,] se ia... lui[,] mai vin); I.1.1.1. (cu viața[,] cu treburile[,] cu vai de capul lui); I.1.3.1.3. pct. d. (copii[,] fuior[,] unul după altul); I.1.1.1. (fuior[,] unul după altul); I.2.2.1. (le e foame [ ] și dracu mai știe); I.2.1.3. (e[,] și dacă); I.3.1.2.8. și I.3.3.7. (și[ ] *dacă*-ți mai moare și-un bou[,] s-a ales praful); 4.2.1.1. (dacă[-]ți; și[-]un bou; s[-]a ales); 6.1.2. și 6.1.6.1. (viața ta[.]); 14.2.5. („După ce... viața ta[."]).

---

* Prima cifră arabă coincide cu numărul capitolului teoretic, cu excepția trimiterilor la capitolul I, unde, înaintea cifrelor arabe, s-a pus cifra romană I. Semnele ortografice și de punctuație cuprinse între cuvinte culese cu cursive reprezintă abateri de la regulile de punctuație. Marcarea unui semn de punctuație acolo unde el nu apare în textul propus spre rezolvare indică tot o abatere de la regulile scrierii corecte.

Textele din secțiunea exercițiilor, chiar nepuse între ghilimele, trebuie înțelese ca citate cărora, în afara ghilimelelor, li se aplică toate celelalte reguli de punctuație referitoare la citat (în special omiterea unor părți din text). Acolo unde sînt marcate semnele citării înseamnă că ele existau și în textul de unde a fost extras exemplul.

5. I.1.1. 6. pct. b (eu[,] sclav al perspectivei[,]); I.1.3.1.3. pct. a (al perspectivei[,] privind... spre ceruri[,]); 4.2.1.1. (și[-]ntre); 6.1.1. și 6.1.6.1. (Săgetător[.]).

6. I.1.1.5. ([,] prin urmare[,]); 6.1.2. și 6.1.6.1. (scepticism[.]).

7. 4.2.1.5. (Acopere[-]te); I.1.1.7.2. ([,] iris[,]); 11.4. (agonizează[!]).

8. I.1.1.1. (istovit[,] golit de orice gînd[,] de orice sentiment); 6.1.1. și 6.1.6.1. (sentiment[.]); 8.1.2. (ridică mîna[:]); 2.0. ([—] Nu); I.1.1.7.1. (— Nu[,]); I.3.1.2.8. ([,] te rog[,]); 6.1.1. și 6.1.6.5. [nu[.]; nimic[.]).

9. 2.0. ([—] Măi femeie); I.1.1.7.3. (Măi [ ] femeie); 3.2.3. ([—] deschise el vorba [—]); 9.7. (vorba[...]; asta[...]); I.2.1.1. (martie[,] o să se ia); 14.3.1. (asta[...]).

10. I.1.3.1.4. (răspîndită[,] culegerea); I.1.1.4. (ori destul de cuprinzătoare...[,] ori destul de bine); 6.1.2. și 6.1.6.1. (reprezentativă[.]).

11. 2.0. ([—] Bine); I.1.1.7.1. și I.1.1.7.2. (— Bine[,] Lena[,] se enervează Radu); I.1.1.6. pct. b. (eu[,] primul-secretar al regiunii[,]); 4.2.2. (primul[-]secretar); I.3.1.1. (că nu pot... al regiunii[,] că nu-i drept); 4.2.1.1. (nu[-]i drept); 10.3. (de ce... să mi se facă favoruri[?]); I.1.1.1. (de dreptate[,] de cinste); 6.1.1. (de cinste[.]).

12. 2.0. ([—] Ce faci); I.1.1.7.3. (—Ce faci[,] mă[,]); I.2.1.1. (nu vorbești cu oamenii[,] tu n-auzi); 4.2.1.2. (n[-]auzi); 10.3. (tu n-auzi... Ciclop[?]).

13. I.1.3.1.3. pct. a. (fondatorii acestei discipline[,] cu tot talentul lor[,] nu au reușit); 9.7. și 14.3.1. (sensului[...]).

14. I.1.1.3. (exigent[,] dar drept); I.1.1.1. (Era foarte exigent... în aprecierea elevilor[,] detesta); 6.1.2. și 6.1.6.1. (vorbăria[.]).

15. I.1.1.6. pct. c. (Tulburarea asta răvășitoare[,] a primăverilor... trecuse[,]); 9.5.1. și 14.3.1. (din adîncuri[...]).

16. I.1.1.9. (Neprimind el cuvîntul[,]); I.2.1.1. (că nu e văzut bine de oficiali[,] nu e în grații); 6.1.2. și 6.1.6.1. (grații[.]).

17. I.1.1.6. pct. b. (colegi[,] Horia și *Moise*[,] au vrut); I.3.1.2.8. ([,] nu mă îndoiesc[.]); I.3.1.2.8. și I.2.1.3. (au vrut fiecare...[,] dar fiecare); 9.7., 13.6. și 14.3.1. (a învinge[...]).

18. I.1.3.1.1. (Teoria relativității[,] Einstein); I.2.1.1. (Teoria... o expusese lumii[,] obiceiurile... semn de intimitate); 6.1.2. și 6.1.6.1. (intimitate[.]).

19. 8.1.2. (din mînă[:]); 2.0. ([—] Asta am vrut); I.3.1.1. (— Asta am vrut[,] asta am); 6.1.2. și 6.1.6.1. (am[.]).

20. I.3.1.2.8. (Însă[,] dacă aceasta înseamnă „existențialism"[,] atunci); 12.0. și 12.5 ([„]existențialism["]; [„]existențialiști["]);

I.1.1.9. ([,] făcînd o regretabilă confuzie de noţiuni[,]); 11.4. („existenţialişti"[!]).

21. I.2.1.1. (Nevoii de zbor...[,] ridicării verticale); I.1.3.2. (verticale[,] alergarea); 12.5. ([„]sălbăticia de pustiuri["]); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (a stepei[.]).

22. I.1.1.9. (Apelînd... faptic[,]); I.1.1.1. (istoric[,] logic); 13.1. şi 13.2. (matematica [(]teoria matematică a informaţiei şi a programării[)]); I.1.1.4. (fie cu matematica...[,] fie cu teoria...[,] fie cu logica...[,] fie cu o altă disciplină); 6.1.1. şi 6.1.6.1. (particulară[.]).

23. 9.2. (transportă[...] oameni sau de[...] persoane). 13.1. şi 13.2. ([(]personale[)]). I.1.1.5. ([,] deci); I.1.2.1. (şi acceleratul[,] şi rapidul[,] şi personalul[,] şi simplonul); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (simplonul[.]).

24. I.1.1.7.2. (Părinte[,]); 4.2.1.1. (le[-]a spus; c[-]a zis); I.2.1.3. (să se roage[,] şi rugăciunea a avut putere); 9.4., 9.5.1. şi 14.3.1. (de e cui[...]).

25. I.1.1.1. (domeniul artei[,] poeziei; domeniul artei, poeziei şi *filozofiei*[,] *arată);* 6.1.2. şi 6.1.6.1. (a europeanului[.]).

26. I.1.3.1.3. pct. b şi I.1.1.8. ([,] şi în această privinţă[,]); 12.5. ([„]cronichetele["]); I.1.3.1.3. pct. c. ([,] în revista noastră); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (noastră[.]).

27. 3.2.4. (Astfel [—] în ciuda rezultatelor... concludente [—]); 4.2.1.1. (într[-]un); 9.7., 13.6 şi 14.3.1. (firesc[...]).

28. 3.2.7. ([—] de frig); I.1.1.1. (de frig[,] de nerăbdare[,] de bucurie); 10.2. (de bucurie[?]).

29. I.2.1.1. (Mă duc[,] scot...benzină[,] le pun pe o farfurie[,] ei — nimic); 3.1.3. (ei [—] nimic); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (nimic[.])

30. I.3.1.2.1. (ai lui Socrate[,] care... îşi exprimă... direcţii certe de creaţie...); I.1.1.9. (care[,] neglijînd... în legătură cu noţiunile[,]); 3.2.4. (corecţia [—] adusă prin veacuri de gîndire [—]); 9.7., 13.6. şi 14.3.1. (creaţie[...]).

31. I.1.1.7.3. (O[,] nu); I.2.1.3. (vei fi crezut[,] ci numai); 4.2.2.1. (prin[-]ce[-]singur[-]ai[-]văzut); 11.0. şi 11.4. (O, nu prin adevăr... ai-văzut[!]).

32. I.1.1.7.3. (Hai[,] şi dacă); 4.2.1.1. (mi[-]aţi); 4.2.1.3. (dacă[-]i cunoaşte[-]o care[-]i); 4.2.1.6. şi 4.2.1.3.1. (ie[-]ţ[-]o); 4.2.1.5. (duceţi[-]vă); I.3.3.7. (dacă-i cunoaşte-o... adevărată[,] ie-ţ-o); I.3.3.3. (capul meu[,] că mi-aţi scos peri albi); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (aţi venit[.]).

33. I.1.2.6. (Remarcabilă[,] în această povestire[,] este); 4.2.2. (a episoadelor[-]secvenţă; ameţitor[-]tragică); 9.7., 13.6. şi 14.3.1. (tragică[...]).

34. I.1.1.7.2. ([,]Smărandă[,]); I.1.3.1.4. (în vremea zaverei[,] cu mă-ta... [,] de frica unei cete); I.1.1.1. (cu mă-ta[,] cu tine); 4.2.1.5. (mă[-]ta; frate[-]tău); 9.7. şi 14.3.1. (turci[...]).

35. 4.2.3. (post[-]cubistă); 10.3. (Este adevărat... cu lumea[?]).

36. 4.2.1.1. (m[-]a cuprins); I.1.1.9. (copaci[,] sporindu-mi); 4.2.1.3. (sporindu[-]mi); 4.2.5. (trouvaille[-]urile); 12.8. ([„]Romanţelor pentru mai tîrziu["]). 6.1.2. şi 6.1.6.1. (tîrziu"[.]).

37. I.1.1.6. pct. c. (rînduri strînse[,] de cîte patru[,]); 4.1.1. (cete[-]cete); 4.1.3. (150[-]200 de oameni); I.1.1.1. (străbat cîntînd piaţa oraşului[,] cu steagul); 9.7., 13.6. şi 14.3.1 (în frunte[...]).

38. 2.0.; 12.1. şi 14.6. ([—„]Şi cerul?["]; [—„]Un nor în mijlocul pămîntului.["]; [—„]Şi stelele?["]; [—„]Fenomene... a luminii["]); 10.1.; 14.2.5. şi 14.2.6. („Şi cerul[?"]; „Şi stelele[?]; „Un nor în mijlocul pămîntului[."]; „Fenomene... a luminii[."]); 14.1.2. (—„Şi cerul?" [ ] întreb); 6.1.1. şi 6.1.6.1. (întreb[.]; pămîntului[.]; a luminii[.]).

39. 4.2.2. (Aşa[-]numita); 12.5. ([„]autodictare["]; [„]dictarea liberă["]); I.1.1.6. pct. a. (transcrierea[,] de obicei integrală[,] a unui material; reproducerea[,] condiţionată ortografic[,] a unui text); 7.0.; 7.3. şi 7.3.5. (Aşa-numita... material memorat[;] iar „dictarea liberă"); 9.7., 13.6. şi 14.3.1. (cunoscut[...]).

40. 4.2.1.1. (să[-]i); I.1.3.1.4. (să-i trezeşti[,] tîrziu[,] din vis); 4.2.1.3. (chemîndu[-]i); I.3.3.2. (cînd o să-i trezeşti... frunzele opace[,] pe stema ţării). 8.3. (să vadă scris[:]); I.3.3.7. (să te lupţi[,] dacă); 11.4. (învaţă... pace[!]).

41. I.1.3.1.4. (La un moment dat[,] o limbă); 8.5. (ajunge să fie scrisă[:]); I.2.1.4. (sau... un sistem de semne[,] sau... sistemul de notare al altor limbi); I.1.3.1.4. (sau[,] caz general în perioada mai nouă[,] scrierea); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (al altor limbi[.]).

42. I.1.3.1.4. (La 1 decembrie 1859[,] Engels); 8.3. (îi scria lui Marx[:]); 12.1. ([„]...Darwin... acum["]); 9.7. („[...]Darwin); I.3.1.2.1. (Darwin[,] pe care tocmai acum îl citesc[,] este grozav). 6.1.2. şi 6.1.6.1. (este grozav[.]); 4.2.1.4. (dintr[-]un); 8.5. şi 8.5.3. (punct de vedere[:] acest lucru); 4.2.1.1. (s[-]a petrecut); 6.1.2.; 6.1.6.1. şi 14.2.7. (acum"[.]).

43. 9.2. (mesaje ale [...] infinitului); I.3.1.2.1. (mesaje ale... infinitului[,] care arată); 6.1.2. şi 6.1.6.1. (aştrii[.]).

44. 9.5.3. ([...]Murise); 9.4. şi 14.3.2. (cîntînd[...]; depărtat [...]; lumină greoaie[...]; romanul[...]; 9.4. şi 14.3.1. (colectivizării[...]); I.1.3.1.3. pct. c. (îşi molcomise copilul[,] cîntînd); I.1.1.1. într-un timp nedefinit[,] depărtat; secetoasă[,] prelungită); I.1.1.6. pct. b. (În alt timp murise[,] într-un timp nedefinit); 4.2.1.4. (într[-]un; într[-]o).

45. 4.2.1.4. (într[-]o); 8.1.1. (am întrebat într-o doară[:]; și mi s-a răspuns[:]); 12.1.; 14.2.5. și 14.2.6. ([„]Unde e calul[?"]; [„]E pe malul Dunării[."]); 10.2. („Unde e calul[?]"); 3.2.1. și 3.2.2. („Unde e calul?" [—] mi s-a răspuns); 4.2.1.1. (mi s[-]a răspuns).

46. I.2.1.1. (Cum nu se dă scos ursul din bîrlog[,] țăranul... la cîmp); I.2.1.3. (țăranul... la cîmp[,] și pruncul... sînul mamei sale); I.1.3.2. (țăranul de la munte[,] strămutat la cîmp; pruncul[,] dezlipit de la sînul mamei sale); I.3.3.5. (Cum nu se dă scos ursul..., țăranul..., și pruncul, dezlipit de la sînul mamei sale[,] așa nu mă dau eu dus); I.3.2.7. (în toamna anului 1855[,] cînd veni vremea); I.1.3.1.3. pct. c. (să plec la Socola[,] după stăruința mamei); 6.1.2. și 6.1.6.1. (mamei[.]).

47. 2.0. ([—] Știi; [—]!!; [—] Acu; [—]!!); I.2.1.1. (— Știi[,] nici prea-prea); I.1.1.2. (nici prea-prea[,] nici foarte-foarte); 4.1.1. (prea[-]prea; foarte[-]foarte); 6.1.2. și 6.1.6.1. (foarte[.]); I.1.1.7.2. ([,] Costică[,]). 8.5. și 8.5.3. (a fost mai greu[:] i l-a scos); 4.2.1.1. (l[-]a scos); 9.4. (cu fiarele[...]; de clește[...]); 9.6. și 11.8. (— [!!...]); I.2.1.3. (a venit doctorul[,] da a zis); 4.2.1.2. (să n[-]aibă).

48. 2.0. ([—] An-ghe-la-che); 4.2.7. (An[-]ghe[-]la[-]che); 11.7. și 14.3.4. (An-ghe-la-che[!...]); I.3.1.2.4. (șoptește aiurit impegatul[,] pe cînd); 6.1.2. și 6.1.6.1. (zdrobiți[.]).

49. 2.0. ([—] Mor); 11.1. și 11.11. (Mor[!] mor[!]; sunt încă tînără[!]; Nu[!] nu[!] nu vreau să mor[!]); 11.3. (fii fericit[!]; Scăpați-mă[!] Scăpați-mă[!]; 11.6. (ah[!]); 14.3.4. (mor[!...]; Scăpați-mă[!...]; I.1.1.7.2. (Mișule[,]); 4.2.1.5. (Scăpați[-]mă).

50. 4.2.1.2. (de[-]aseară); 4.2.1.1. (n[-]a rămas); 11.6. (vai[!]); 6.1.1. și 6.1.6.1. (nici una[.]).

51. 11.7. (Iubire[!]); 11.1. (Ce săracă... fără tine[!]; Ce searbădă... muzica[!]); I.1.1.1. (literatura[,] arta[,] muzica).

52. I.1.1.7.3. (O[,] Doamne); 11.7. (Doamne[!]); 11.1. (cîți sunt mai nenoriciți decît ea[!]). 4.2.1.1. (nu[-]mi vine); 6.1.2. și 6.1.6.1. (să mă gîndesc[.]).

53. 12.1. ([„]...Nu sînt eu nepot de Caloian?![“]; [„]Ba da![“]); 9.5.3. („[...]Nu sînt); 10.8. și 14.2.6. (Caloian[?!"]); 11.1. și 14.2.6. „Ba da[!"]).

54. I.3.1.2.8. și I.3.2.12. (că[,] în ce privește fraza și propoziția[,] ne vom izbi); 13.1. și 13.2. ([(]în primul rînd de punctuație[)]); I.3.1.2.1. ([,] care sînt comune); 9.7., 13.6. și 14.3.1. (civilizate[...]).

55. 13.1. ([(]trebuie spus... din București[)]); I.1.1.8. și I.1.2.6. (era[,] de fapt[,] o cutie poștală); I.1.1.6. pct. b. (o cutie poștală a partidului comunist[,] unul din multele locuri unde... aveau loc scurte întruniri ale tehnicului din București); I.1.3.1.4.

(unde[,] într-o relativă securitate[,] aveau loc); I.2.1.3. (la telefonul știut...[,] și întîlnirea... fusese fixată): 9.7., 13.6. și 14.3.1. (ora nouă[...]).

56. I.1.1.9. (prin biroul larg[,] dînd cu piciorul... stăteau în cale[,]); 4.2.1.1. (ce[-]i); I.2.1.3. și I.1.1.9. (ce-i stăteau în cale[,] dar... în realitate era bucuros); 13.1. și 13.2. ([(]în timp ce... să le așeze în ordine[)]); 9.7., 13.6. și 14.3.1. (alarmă[...]).

57. 4.2.1.1. (c[-]un sfert; c[-]un fel); I.1.1.1. (c-un sfert de pîine...[,] cu lecturi; lecturi interzise din Platon[,] Tucidide); 11.10. (lecturi interzise[(!)]); 9.7., 13.6. și 14.3.1. (celebri[...]).

58. 13.1. și 13.2. (articolului [(]hotărît... demonstrativ[)]); I.1.1.1. (hotărît[,] nehotărît[,] posesiv); I.1.1.2. ([,] precum și); I.1.1.2. (nu numai în lucrările...[,] ci și în lucrările); 6.1.1. și 6.1.6.1. (public[.]).

59. 4.2.1.1. (v[-]aș cunoaște; m[-]aș mira; că[-] i comunistă); 3.2.1. și 3.2.2. ([—] se plecă el mult spre Marcu [—]); I.3.3.7. și 14.1.5. (Dacă nu v-aș cunoaște... Marcu [—,] nu m-aș mira); I.1.1.7.2. și 11.7. ([,] stimate domnule ambasador[!]).

60. I.1.1.1. (cu chipiul dat pe ceafă[,] cu carabina); I.1.1.6. pct. c. (asudat[,] cu chipiul... pe umăr[,] răcni); 8.1.1. (răcni[:]); 2.0. ([—] Care vorbești); I.1.1.7.3. ([,] măi[,]); 10.8. (în marș[?!]).

61. 13.6. ([...]); 12.1. ([„]În acest sens... propriu-zișI[“]); I.1.3.1.4. (În acest sens[,]); 6.1.1. și 6.1.6.1. (nedreptățit[.]); 11.4. (Și trebuia... ca dînsul[!]); I.1.3.1.3. pct. c. (era sincer[,] cu prețul popularității[,]); I.3.1.2.1. (popularității[,] la care ținem atîta[,]); I.3.1.2.5. ([,]chiar cînd); 4.2.2. (propriu[-]zișI); 14.2.5. (propriu-zișI[“]).

62. I.1.3.1.4. (În tragedia luptei fără speranță[,] acolo s-a petrecut); 4.2.1.1. (s[-]a petrecut); 3.1.2. (martir[—]țăranul-ostaș); 4.2.2. (țăranul[-]ostaș); 6.1.1. și 14.3.1. (țăranul -ostaș[.] [...]).

63. I.1.1.6. pct. c. (Tăișul[,] ca un fulger plin de game[,]-i înfășurat); 4.2.1.3. (plin de game, [-]i înfășurat); 14.4. (plin de game[,-]i înfășurat); 6.1.1. și 6.1.6.1. (lui[.]).

64. 2.0. ([—]...Familia); 9.6. și 14.5. ([— ...]Familia); 11.2. (Familia inginer doctor Predoleanu[!]); 3.2.2. și 3.2.3. (Predoleanu! [—] urmă); 6.1.2. și 6.1.6.1. (reporterul[.]); 11.1. (Ce oameni minunați[!]).

65. 2.0. ([—] Nevastă-sa); 4.2.1.5. (Nevastă[-]sa; Dă[-]te); 4.2.1.1. (s[-]o cheme; să[-]i pună; o s[-]o mănînce; n[-]am cuvinte); 8.1.3. (să-i pună... problema[:]; sau[:]); 12.1. ([„]Ascultă... Alege![“]; [„]Dă-te la o parte... n-am cuvinte![“]); I.1.1.7.2. ([,] madam[,]); I.1.1.4. (ori eu[,] ori tu); 11.3. (Ascultă, madam, ori eu, ori tu[!]; Alege[!]; Dă-te la o parte[!]; Pensia lui... nu tu[!]);

11.1. şi 11.2. Adio şi n-am cuvinte[!]); 9.4. şi 9.5.1. (pe amîndouă [...]; nu tu![...]); 14.3.4. (nu tu[!...]); I.1.1.1. (odraslele mele[,] nu tu); 14.2.6. (n-am cuvinte[!"]).

II

66. I.1.1.1. şi I.1.2.5. O conferinţă..., articole... date comemorative[,] marchează).

67. I.3.1.2.8. şi I.3.1.2.5. ([,] deşi va trebui confirmată de viitoare descoperiri [ ]).

68. I.2.2.1. (care ne-au fost aproape[,] şi despre care chiar Proust spune).

69. I.2.1.3. (Impulsurile obscure îl solicită...[ ] iar dispoziţia sa fundamentală seamănă cu transele).

70. I.1.1.3. (Mai mult[,] însă[,] decît aceste zvîcniri).

71. I.1.1.5. (el ar tinde[,] deci[,] spre această stare).

72. 14.1.6. (adevăr, util, bun[,] etc.).

73. I.1.1.4. (Studiul simbolului nu este proiectat...[,] sau conexat); I.1.1.3. (Studiul simbolului nu este proiectat... [ ] ci se reduce).

74. I.1.3.1.1. (O astfel de limită[,] o întîlnim).

75. I.1.2.3.2. (vine să susţină[,] apartenenţa).

76. I.1.2.5. (Limba română[,] s-a introdus).

77. I.1.1.2. (vor reuni mai multe echipaje consacrate [] precum şi numeroase formaţii).

78. 6.2.2.5. (20000 mc[.]).

79. I.1.1.2. (atît în epoca de piatră [ ] cît şi în vremea noastră).

80. 14.3.1. în direcţia dorită (...)[.]).

III

81. *c* (I.3.3.2.; I.3.1.2.8. I.1.1.1.; I.1.1.2.; 6.1.2. şi 6.1.6.1.).

82. *c.* (I.1.1.8.; I.3.1.2.1.; I.2.2.1.; 9.7. şi 14.3.1.; 13.6.).

83. *b* (12.1; 4.2.1.3.; I.1.1.7.2.; I.1.1.8.; 14.3.1.).

84. *a* şi *c* (I.1.3.1.3. pct. b.; I. 1.3.1.4.; 6.1.1. şi 6.1.6.1.).

85. *c.* (I.2.1.4.; I.1.1.1.; I.3.3.3.; I.1.1.8.; 9.7. şi 14.3.1.; 13.6).

86. *a.* (I.1.1.5.; I.1.3.1.4.; 6.1.2. şi 6.1.6.1.).

87. *c* (I.1.1.3.; 4.2.1.1.; I.2.2.1.; I.1.1.1.; I.1.2.1.; 6.1.2.; şi 6.1.6.1.).

88. *a* şi *c* (3.1.2. şi I.1.1.6. pct. b.; I.1.1.5.; 6.1.1. şi 6.1.6.1.).

89. *a, b, c* (4.2.1.1.; 3.1.2.; I.1.1.6. pct. b; 8.5.1.; 6.1.2. şi 6.1.6.1.).

90. *b* (4.2.1.2.; 9.2.; 6.1.1. și 6.1.6.1.).
91. *a*, *b*, *c* (13.1. și 13.2.; 3.1.2.; I.1.1.6. pct. c.; 9.7.; 13.6. și 14.3.1.).
92. *a* și *b* (I.3.1.2.1.; 3.1.1.; I.1.3.1.3.; 6.1.2. și 6.1.6.1.).
93. *a*, *b*, *c* (13.1. și 13.2.; 3.1.2.; I.1.1.6. pct. a.; 12.5.; 6.1.2. și 6.1.6.1.).
94. *c* (12.5.; I.2.1.3.; 3.2.1.; I.3.3.3.; 6.1.2.; 6.1.6.1. și 14.2.5.).
95. *c* (I.3.1.2.1.; I.2.1.2.; 6.1.2. și 6.1.6.1.).
96. *a*, *b*, *c* (13.1. și 13.2.; I.3.3.5. și I.3.1.2.8.; 3.2.4.; I.2.1.1.; 9.7., 13.6 și 14.3.1.).
97. *c* (12.8.; I.3.1.2.1.; 6.1.2. și 6.1.6.1.).
98. *c* (I.2.2.1.; 4.2.1.1.; 8.1.2.; 12.1. și 12.2.; 6.1.1. și 6.1.6.1.; 11.0. și 11.1.; 14.2.6.).
99. *a* și *c* (2.0.; 11.0; 11.7; 11.1.; 11.2; I.1.1.7.2.).
100. *c* (I.1.1.2.; I.1.1.1.; 14.1.6.; 6.1.2. și 6.1.6.1.).

IV

101. I.1.1.1.; I.1.1.3. (Poveștile[,] descîntecele[,] totemurile[,] frescele[,] statuile[,] teoriile; nu pentru...[,] ci pentru).

102. I.1.1.1. (materii delicate[,] fragile[,] imponderabile[,] transparente).

103. I.1.1.2.; I.2.1.1.; I.2.2.1. (Știe nu numai limba indiană, dar și engleza[,] face calcule[,] se comportă).

104. I.3.1.2.1.; I.1.1.5.; I.1.1.9. (Gide[,] care e foarte francez [,] deci complice la această estetică națională[,] și-a dat; cînd[,] întrebat care e cel mai mare poet al Franței[,] a spus).

105. I.2.1.1.; I.1.1.6. pct. b. (O să-i vorbească...[,] o să-l roage pe Armand[,] secretarul său[,] s-o întîmpine la ușă[,] să-i vorbească).

106. I.3.3.4. și I.3.1.2.8. (Ca să nu-și trezească servitorii atît de devreme[,] era ora șase fără un sfert[,] trecuse în micul oficiu).

107. I.1.1.9.; I.1.1.4. (Sateliții[,] fiind situați în afara atmosferei[,] au avut acces).

108. I.1.1.1.; I.1.2.1. și I.1.3.1.4. (Stufos[,] sufocat de evenimente[,] deficitar...[ ] și tributar unei viziuni parcă programatic sumbre[,] romanul cuprinde).

109. I.2.1.1.; I.2.2.1. (Cum se integrează...[,] cum devine...[,] cum își însenînează [ ] și eliberează ființa).

110. I.1.1.7.2. (tu[,] bebelușule[,]).

111. I.1.1.6. pct. b.; 3.1.2. Cf. și 13.1. și 13.2. (a poporului nostru [—] anonimul autor de geniu al atîtor capodopere [—] credem. Sau: [,] anonimul autor de geniu al atîtor capodopere[,]).

112. I.3.1.2.5.; I.1.1.1.; 6.2.1.1.; I.1.1.4. ([,] deşi e neîndoios ...se regăsesc stileme[,] imagini[,] teme ş[.]a[.]m[.]d[.] pascoliene [,] crepusculare [ ] sau dannunziene[,] nu înseamnă).

113. I.1.1.3.; I.1.1.1. (nu stă în cantitatea[,] ci în volumul de gînduri sugerate[,] în avalanşa... de idei[,] comparaţii[,] deducţii[,] schimbări de opinii[,] previziuni[,] ghicitori[,] amintiri[,] calcule).

114. 11.6. (vai[!]).

115. I.1.2.1.; I.1.1.3. (I.2.1.3.); I.1.1.1. (Milogii [ ] şi neputincioşii nu găsesc îndurare...[,] ci numai dispreţ[,] batjocură [ ] şi scîrbă).

116. I.3.1.2.8. şi 3.2.2. (Nemernicilor[,] izbucni Pamfil[,]. Sau: Nemernicilor [—] izbucni Pamfil [—]).

117. I.1.1.1. (puterea exemplului[,] scopului[,] tinereţii[,] şcolii [,] tradiţiei[,] tehnicii[,] despre forţa).

118. I.2.1.4. (fie că provine din legislator[,] fie că); I.2.1.3. ([,] însă nimic).

119. I.1.2.1.; I.1.3.1.4.; I.1.1.1. (În ciuda acestui fapt [ ] şi în ciuda caracterului...[,] a ironiei...[,] Iorga îi acordă).

120. I.1.1.1.; I.1.3.1.4. (Cîndva[,] într-un viitor al comunismului deplin triumfător[,] omenirea).

BIBLIOGRAFIA TEXTELOR*

Agârbiceanu, Ion, *Opere*, vol. VI, București, 1971.
Agârbiceanu, Ion, *Din pragul marei treceri*, Cluj-Napoca, 1978.
* * * *Agendă medicală*, București, 1974.
Alecsandri, Vasile, *Poezii*, București, 1965.
Almăjan, Ion Marin, *Sentimentul puterii*, București, 1976.
Arieșanu, Ion, *Prietenul pe care-l caut pretutindeni*, București, 1965.
Baconsky, A.E., *Remember. Fals jurnal de călătorie*, vol. II, București, 1977.
Baconsky, A.E., *Corabia lui Sebastian*, București, 1978.
Bacovia, G., *Opere*, București, 1978.
Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976.
Banciu, Paul Eugen, *Casa Ursei Mari*, Cluj-Napoca, 1978.
Banuș, Maria, *Sub camuflaj. Jurnal 1943—1944*, București, 1978.
Baranga, Aurel, *Jurnal de atelier*, București, 1978.
Barbu, Eugen, *Incognito*, vol. I, București, 1975.
Băieșu, Ion, *La iarbă albastră*, Timișoara, 1973
Bălăiță, George, *Ucenicul neascultător*, București, 1977.
Beldescu, G., *Ortografia în școală*, București, 1973.
Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, București, 1965.
Biberi, Ion, *Poezia, mod de existență*, București, 1968.
Birou, Virgil, *Lume fără cer*, Timișoara, 1973.
Blaga, Lucian, *Ceasornicul de nisip*, Cluj, 1973.
Blaga, Lucian, *Opere*, vol. I, *Poezii*, București, 1974.
Blaga, Lucian, *Elanul insulei*, Cluj-Napoca, 1977.
Blaga, Lucian, *Poemele luminii*, București, 1978.

* Titlurile din paranteze reprezintă prescurtările folosite în textul nostru, ale lucrărilor respective.

Blandiana, Ana, *Poeme*, Prefață de Al. Philippide, București, 1978.
Bodunescu, Ion, *Flagelul terorismului internațional*, București, 1978.
Bogza, Geo, *Țara de piatră*, București, 1964.
Bogza, Geo, *Orion*, București, 1978.
Botta, Emil, *Un dor fără sațiu*, București, 1978.
Breban, Nicolae, *Animale bolnave*, București, 1968.
Bucă, Marin, Evseev, Ivan, *Probleme de semasiologie. Cuvînt înainte* de G. Ivănescu, Timișoara, 1976.
Budai-Deleanu, I., *Opere.*, vol. I. *Țiganiada*, ediție critică de Florea Fugariu, București, 1974.
Bulgăr, Gh., *Limba română. Sintaxă și stilistică*, București, 1968.
Bulza, Teodor, *Iulie*, Timișoara, 1979.
Buzura, Augustin, *Orgolii*, Cluj-Napoca, 1977.
Caragiale, I.L., *Opere alese*, vol. I, București, 1972.
Caragiale, Mateiu, *Craii de Curtea Veche*, București, 1965.
Carpov, Maria, *Introducere la semiologia literaturii*, București, 1978.
Călinescu, G., *Scrinul negru*, București, 1960.
Călinescu, G., *Estetica basmului*, București, 1965.
* * * *Ce este filosofia? Confruntări de opinii*, București, 1970.
Cerneț, Laurențiu, *Amintiri inventate*, București, 1978.
Ciobanu, Fulvia, Sfîrlea, Lidia, *Cum scriem. Cum pronunțăm corect*, București, 1970.
Ciobanu, Nicolae, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967.
Ciocârlie, Livius, *Realism și devenire poetică*, Timișoara, 1974.
Constantinescu-Dobridor, Gh., *Morfologia limbii române*, București, 1974.
* * * „Contemporanul". Săptămînal al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, anul 1978, nr. 29 (1654), 32(1657), 34(1659), 35(1660), 37 (1662), 43(1668); 1979, nr. 1 (1678).
* * * „Convorbiri literare". Revistă literară editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, anul 1978, nr. 2(98), 9(105), 12(108).
Cosma, Aurel, *Prin Timișoara de altădată*, Timișoara, 1977.
Coșbuc, G., *Versuri*, București, 1961.
Coteanu, I., *Morfologia numelui în protoromână*, București, 1969.
Creangă, Ion, *Opere*, vol. I, București, 1961.
Creangă, Ion, *Amintiri din copilărie*, București, 1978.
Deac, Mircea, *Impresionismul în cultura românească*, București, 1976.

Delavrancea, B.Șt., *Nuvele și povestiri*, București, 1960.
Diaconu, Mircea, *Șugubina*, București, 1977.
Dima, Simion, *Mielul negru*, Cluj-Napoca, 1975.
Dima, Valentina, *În căutarea Penelopei*, București, 1978.
Doinaș, Ștefan Aug., *Lampa lui Diogene*, București, 1970.
Doinaș, Ștefan Aug., *Alfabet poetic*, București, 1978.
Drăgulescu, Coriolan, Petrovici, Emil, *Introducere în chimia anorganică modernă*, Timișoara, 1973.
Dron, Virgiliu și Constantinescu, S. Gh., *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale*, București, 1969.
Dumbrăveanu, Anghel, *Chemarea mărilor*, Cluj-Napoca, 1976.
Dumitriu, Anton, *Istoria logicii*, București, 1969.
Duțu, Alexandru, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII (1700—1821)*, București, 1968.
Emanuel, Paul, *Solilocvii*, București, 1978.
Eminescu, Mihai, *Poezii*. Ediție îngrijită de Perpessicius, București, 1975.
* * * *Euristică și structură în știință*, București, 1978.
Evseev, Ivan, *Semantica verbului*, Timișoara, 1974.
* * * „Familia". Revistă lunară de cultură editată de Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Bihor, seria a V-a, anul 14(114), 1978, nr. 7(155), 8(156), 9(157).
* * * „Flacăra". Săptămînal editat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, anul XXVIII, 1979, nr. 1(1230).
Florescu, Vasile, *Retorica și neoretorica*, București, 1973.
* * * *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. II. *Prefixele*, București, 1978.
Fulga, Laurențiu, *Fascinația*, București, 1977.
Georgescu, Ștefan, *Epistemologie*, București, 1978.
Goga, Octavian, *Cîntece fără țară. Poezii*, vol. 2, București, 1965.
* * * *Gramatica limbii române*, vol. I, II, București 1963 (GA I, II).
Graur, Al., *Mic tratat de ortografie*, București, 1974.
Guga, Romulus, *Viața postmortem*, București, 1972.
Guțu Romalo, Valeria, *Corectitudine și greșeală*, București, 1972.
Hogaș, C., *Pe drumuri de munte*, ediția a II-a, București, 1958.
Horodincă, Georgeta, *Studii literare*, București, 1978.
Ianoși, Ion, *Estetica*, București, 1978.
Iordan, Iorgu, *Alexandru I. Philippide*, București, 1969.
Iordan, Iorgu, *Memorii*, vol. II, București, 1977.
Irimia, Dumitru, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, Iași, 1976.
Ivasiuc, Al., *Interval*, București, 1968.
Ivasiuc, Al., *Păsările*, București, 1970.

Ivasiuc, Al., *Iluminări*, Bucureşti, 1975.
* * * *Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*, ediţia a III-a, Bucureşti, 1971 *(Îndreptarul)*.
Lăncrănjan, Ion, *Caloianul*, vol. I., Bucureşti, 1975.
Lăncrănjan, Ion, *Fiul secetei*, Bucureşti, 1979.
* * * *Limba română corectă*, Bucureşti, 1973.
* * * „Luceafărul". Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, anul XXI, 1978, nr. 6(824), 29(847), 33(851), 34(852), 38(856), 39(857), 41(859), 43(861); XXIII, 1980, nr. 5(927), 6(928), 7(929), 9(931).
* * * „Lumea". Săptămînal de politică externă, anul 1978, nr. 30, 39, 45; 1979, nr. 2.
Macedonski, Al., *Versuri*, Bucureşti, 1975.
* * * „Magazin". Revistă săptămînală editată de Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, anul XXII, 1978, nr. 1088, 1090, 1091, 1092, 1093, 1097, 1099.
Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Bucureşti, 1968.
* * * *Manuscrisul de la Ieud*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977.
Marino, Adrian, *Critica ideilor literare*, Cluj-Napoca, 1974.
Miclău, Paul, *Semiotica lingvistică*, Timişoara, 1977.
Minulescu, Ion, *Scrieri*, vol. I, *Versuri*, Bucureşti, 1966.
Mioc, Simion, *Opera lui Ion Vinea*, Bucureşti, 1972.
Munteanu, Aurel Dragoş, *Singuri*, Bucureşti, 1968.
Munteanu, Ştefan, *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, 1972.
Munteanu, Ştefan, Ţâra, Vasile D., *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, 1978.
Neagu, Fănuş, *Vară buimacă*, Bucureşti, 1977.
Niculescu, Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, vol. II. *Contribuţii socioculturale*, Bucureşti, 1978.
Noica, Constantin, *Sentimentul românesc al fiinţei*, Bucureşti, 1978.
Odobleja, Ştefan, *Psihologia consonantistă şi cibernetica*, Craiova, 1978.
* * * „Orizont". Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România şi Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş, anul XXIX, 1978, nr. 10, 11, 40; XXXI, 1980, nr. 5, 6, 9, 12.
Papilian, Victor, *Teatru*, Cluj-Napoca, 1975.
Păcurariu, Francisc, *Ultima călătorie a lui Ulise*, Cluj-Napoca, 1976.

Păcurariu, Francisc, *Timpul și furtunile*, București, 1978.
Pătruț, I., *Studii de limbă română și slavistică*, Cluj, 1974.
Pârvan, Vasile, *Memoriale*, Cluj, 1973.
Petrescu, Ioana Em., *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, București, 1978.
Philippide, Alexandru, *Scrieri*, vol. I, *Versuri în vuietul vremii*, București, 1976.
Poantă, Petru, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973.
Popeangă, Vasile, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867—1918)*, Timișoara, 1978.
Popescu, D.R., *O bere pentru calul meu*, Craiova, 1974.
Popescu, Ștefania, *Gramatica practică a limbii române cu o culegere de exerciții*, București, 1971.
Preda, Marin, *Intrusul*, București, 1968.
Preda, Marin, *Risipitorii*, ediția a II-a, revăzută, definitivă, București, 1969.
Preda, Marin, *Marele singuratic*, București, 1972.
Preda, Marin, *Viața ca o pradă*, București, 1977.
Rebreanu, Liviu, *Opere alese*, vol. I, II, București, 1959.
Regman, Cornel, *Cică niște cronicari...*, București, 1970.
* * * „România literară". Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, anul XI, 1978, nr. 9, 10, 25, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 42, 43; XIII, 1980, nr. 5, 6, 7, 9, 12.
Rosetti, Al., *Istoria limbii române*, București, 1968.
Russu, I.I., *Limba traco-dacilor*, București, 1959.
Sadoveanu, Mihail, *Opere*, vol. XIII, București, 1958.
Sadoveanu, Mihail, *Frații Jderi*, București, 1978.
Sala, Marius, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, București, 1970.
Săraru, Dinu, *Niște țărani*, București, 1975.
* * * „Scînteia". Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, anul XLVIII, 1979, nr. 11320.
* * * „Secolul 20". Revistă de literatură universală editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, anul 1975, nr. 4(171); 1978, nr. 1(204), 2—3 (205—206), 4(207).
Simion, Eugen, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian*, București, 1977.
Simionescu, Cristofor I., *Gînduri*, Iași, 1978.
Simionescu, Mircea Horia, *Nesfîrșitele primejdii*, București, 1978.
Sîrbu, Richard, *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, 1977.
Sorescu, Marin, *Trei dinți din față*, București, 1977.
Stanca, Radu, *Poezii*, București, 1973.

Stancu, Zaharia, *Rădăcinile sînt amare*, vol. I, Bucureşti, 1958.
Stancu, Zaharia, *Desculţ*, Bucureşti, 1959.
Stănescu, Nichita, *Epica Magna*, Iaşi, 1978.
Stăvăruş, Ion, *Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş-Draculea*, Bucureşti, 1978.
Stoian, Mihai, *Procesul unui proces*, Bucureşti, 1977.
Şerban, Vasile *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediţia a II-a, revizuită şi completată, Bucureşti, 1970.
Şerban, Vasile, Evseev, Ivan, *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, 1978.
Teodoreanu, Ionel, *La Medeleni*, vol. I, Bucureşti, 1967.
Titel, Sorin, *Pasărea şi umbra*, Bucureşti, 1977.
Todoran, Eugen, *Maiorescu*, Bucureşti, 1977.
Tohăneanu, G.I., *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Bucureşti, 1969.
* * * „Tribuna". Săptămînal de cultură editat de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, anul XXII, 1978, nr. 9(1106), 10(1107), 25(1122), 26(1123), 27(1124), 29(1126), 33(1130), 37(1134), 38(1135), 39(1136), 41(1138).
Ţoiu, Constantin, *Galeria cu viţă sălbatică*, Bucureşti, 1976.
Vasiliu, Emanuel, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Bucureşti, 1978.
Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, vol. I, Bucureşti, 1966.
Vrancea, Ileana, *Între Aristarc şi bietul Ioanide*, Bucureşti, 1978.
Zaciu, Mircea, *Alte lecturi şi alte zile*, Bucureşti, 1978.

BIBLIOGRAFIE TEORETICĂ*

Avram, Mioara, *Școala și cerințele actuale ale predării ortografiei și ortoepiei*, în vol. *Aspecte ale evoluției limbii și literaturii române. Latina în formația profesorului de limba română. Cursuri de vară, Piatra Neamț, 1977*, București, 1977, p. 151—168.

Avram, Mioara, *Compromiterea parantezei*, în „Limba română", XXVIII, 1979, nr. 1, p. 95—98.

Avram, Mioara, *Un nou semn de punctuație*, în „Limba română", XXVIII, 1979, nr. 2, p. 193—198.

Avram, Mioara, *Punctuația și implicațiile ei în limbă și în comunicare*, în „Limbă și literatură", 1980, vol.I, p. 11—26.

Beldescu, G., *Semnele ortografice din punct de vedere lingvistic și didactic*, în „Limbă și literatură", XVII, 1968, p. 235—251.

Beldescu, G., *Ortografia în școală*, București, 1973.

Beldescu, G., *Ortografia, punctuația și cunoștințele lingvistice în practica predării*, în „Limbă și literatură", 1976, nr. 2, p. 367—373.

Beldescu, G., *Analiza mesajelor în educația ortografică*, în „Revista de pedagogie", XXV, 1976, nr. 12, p. 26—29.

Beldescu, G., *Semnele de punctuație și semnele ortografice*, în „Limba și literatura română". Revistă trimestrială pentru elevi, VI, 1978, nr. 4, p. 11—15.

Biciulescu, Marin, *Predarea gramaticii în școală. Ortografia și punctuația în școala elementară*, în „Limba română", XIV, 1965, nr. 3, p. 345—349.

Bulgăr, Gh., *Limba română. Sintaxă și stilistică*, București, 1968, p. 147—149.

Ciobanu, Fulvia, *Scrierea cuvintelor compuse*, București, 1958.

* Indicațiile din paranteze reprezintă prescurtările lucrărilor respective.

Ciobanu, Fulvia, *Unele funcții ale cratimei*, în „Limba română" XXVI, 1977, nr. 2, p. 159—162.
Crașoveanu, Dumitru, *Despre silabă și despărțirea în silabe*, în „Drapelul roșu", 1963, nr. 5618.
Curcăneanu, Victor, *Regulile punctuației și ale majusculelor în descrierea bibliografică tradițională*, [I] în „Revista bibliotecilor", XXVI, 1973, nr. 2, p. 100—104; [II] nr. 3, p. 162—165.
Diaconescu, Ion, *Gramatica și scrierea corectă*, în „Limbă și literatură română". Revistă trimestrială pentru elevi, IV, 1978, nr. 1, p. 14—16.
Florică, Ion, *Cu privire la folosirea punctuației*, în „Școala Mehedințiului", III, 1978, p. 21—22.
* * * *Gramatica limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. al II-lea, București, 1963, p. 483—504 (GA II).
Graur, Al., *Limba corectă*, București, 1963.
Graur, Al., *Virgula*, în „România literară", V, 1972, nr. 13, p. 13.
Graur, Al., *Despărțirea în silabe*, în „România literară", V, 1972, nr. 17, p. 9.
Graur, Al., *Mic tratat de ortografie*, București, 1974.
Graur, Al., *Scrierea numelor de locuri în românește*, în *Lucrările simpozionului de toponimie, București, iunie 1972*, București, 1975, p. 5—9.
Hristea, Theodor, *Despre unele reguli de punctuație*, în „România literară", XIII, 1980, nr. 6, p. 9.
Iacob, Șt., *Despre unele reguli de folosire a virgulei*, în „Limba română", IV, 1955, nr. 4, p. 25—28.
Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, ediția a II-a, București, 1956, p. 732—745.
Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, București, 1978, p. 200—201.
* * * *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a III-a, București, 1971, p. 38—80 *(Îndreptarul)*.
Jacquier, Henri, *Liniomanie*, în „Steaua", 1956, nr. 7, p. 124.
Jacquier, Henri, *Iarăși despre punctuație*, în „Steaua", 1956, nr. 9, p. 114—115.
Király, Fr., *Din istoricul ortografiei românești*, în *Filologie XX*, vol. I, Timișoara, 1977, p. 35—40.
* * * *Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic*, București, 1973, p. 283—305.
Mihăescu, N., *Reguli ortografice*, în „Informația Bucureștiului", 1960, nr. 2056, p. 2.
Mihăescu, N., **Or** *și* **ori** — *conjuncții cu sens deosebit*, în „Informația Bucureștiului", 1960, nr. 2218, p. 2.

Mihăescu, N., *Cînd folosim pe* **fie** *ori pe* **sau**, în „Informația Bucureștiului", 1961, nr. 2511, p. 2.
Mihăescu, N., *Semne ortografice și de punctuație. I. Liniuța de unire și de despărțire (cratima)* în „Informația Bucureștiului", 1961, nr. 2541, p. 2.
Mihăescu, N., *Semne ortografice și de punctuație. 2. Linia de dialog și de pauză*, în „Informația Bucureștiului", 1961, nr. 2547, p. 2.
Mihăescu, N., *Semne ortografice și de punctuație. 3. Apostroful*, în „Informația Bucureștiului", 1961, nr. 2553, p. 2.
Mihăescu, N., *Semnele de punctuație în unele ziare*, în „Presa noastră", VI, 1961, nr. 3, p. 46—48.
Mihăescu, N., *Chestiuni de punctuație*, în „Informația Bucureștiului", 1962, nr. 2684, p. 2.
Mihăescu, N., *„Pe atît... pe cît"*, în „Informația Bucureștiului" 1962, nr. 2999, p. 2.
Mihăescu, N., *Cu privire la folosirea unei formule a corelației sintactice: „nu numai... ci și..."*, în „Limba română" XII, 1963, nr. 6. p. 607—610.
Mihăescu, N., *În legătură cu folosirea semnului întrebării*, în „Informația Bucureștiului", 1964, nr. 3242, p. 2.
Mihăescu, N., *Semne ortografice*, în „Informația Bucureștiului", 1959, nr. 1973, p. 2.
Munteanu, Georgeta, *Exerciții structurale în învățarea ortografiei*, în „Revista de pedagogie", XX, 1971, nr. 1, p. 55—61.
Nicolescu, Aurel, *Ortografia limbii române. Cercetare bibliografică*, București, 1970.
Oprescu, Mihail, *Folosirea linioarei de unire în scrierea elevilor mici*, în „Revista de pedagogie", XXIII, 1974, nr. 10, p. 29—33.
Petrovici, Emil, *Pentru respectarea normelor ortografice*, în „Tribuna", V, 1961, nr. 46, p. 3.
Roceric-Alexandrescu, Alexandra, *Observații asupra pauzei — în citire — în limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice", XIV, 1963, nr. 3, p. 361—375.
Rusu, G.C., *Punctuația și ortografia limbii române în lumina Gramaticii Academiei*, în „Limba română", XX, 1971, nr. 6, p. 615—617.
Rusu, G.C., *Punctuația atributivei după alt atribut care determină același termen regent*, în „Limba română", XXVII, 1978, nr. 2, p. 143—144.
Rusu, Gheorghe, C., *Punct-virgula, mijloc gramatical*, în *Studii de limbă, literatură și folclor*, vol. IV, Reșița, 1978, p. 277—283.

Sfîrlea, Lidia, *Observații cu privire la raportul dintre punctuație și prozodie în limba română*, în „Limba română", XVI, 1967, nr. 1, p. 55—64.
Stati, Sorin, *Funcțiile virgulei și folosirea ei cu rol gramatical*, în „Limba română", IV, 1955, nr. 4, p. 17—24.
Șerban, Vasile, *Unele observații cu privire la folosirea virgulei*, în „Drapelul roșu", 1961, nr. 5195, p. 2.
Șerban, Vasile, *Tot despre folosirea virgulei*, în „Drapelul roșu", 1962, nr. 5380, p. 2.
Șerban, Vasile, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediția a II-a, revizuită și completată, București, 1970.
Șerban, Vasile, *Însă, deci, totuși*, în „Orizont", XXVII, 1976, nr. 30, p. 7.
Șerban, Vasile, *Semne ortografice* (I), în „Orizont", XXVII, 1976, nr. 39, p. 7; (II), nr. 40, p. 7; (III) nr. 41, p. 7.
Șuteu, Flora, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, 1976.
Tohăneanu, G.I., *„Punerea în pagină" a textului poetic*, în „Limba română", XX, 1971, nr. 3, p. 237—246.
Țugulan, L., Scorobete, Aurel, *Contribuția gramaticii la dezvoltarea vorbirii și scrierii corecte*, Universitatea din Timișoara, 1975.

INDICE DE CUVINTE

adică 28
anume 28 (v. *și anume*)
așadar 24
atît ... cît și 21
ba 24, 57
ba ... ba 35
ca și 21
ca urmare 34
că 30
ci 22, 55 (v. *și nu ... ci*)
cînd ... cînd 35
cu 39 (v. *împreună cu, și cu*)
da 29
dar 22, 55
deci 25, 64
de exemplu 34
desigur 29
fie 23, 57
ia 31, 45
iar 22, 56
împreună cu 39
însă 23, 56
nici 20, 55
nu 29
nu ... ci 35
nu numai ... ci și 21, 55
nu numai ... dar și 21, 55
ori 24, 39, 57, 58
precum și 21
prin urmare 25
sau 24, 39, 57, 58
totuși 26
și 35—39, 56, 57—58
și anume 28
și cu 39.

CUPRINS

Prefață 5
I. Virgula 16
I.1.0. Folosirea virgulei în propoziție 17
I.1.1. Reguli imperative 17
I.1.2. Reguli prohibitive 35
I.1.3. Reguli facultative 46
I.2.0. Folosirea virgulei în frază. Coordonarea 53
I.2.1. Reguli imperative 53
I,2.2. Reguli prohibitive 57
I.3.0. Folosirea virgulei în frază. Subordonarea 59
I.3.1. Reguli imperative 59
I.3.2. Reguli prohibitive 62
I.3.3. Reguli facultative 67
II. Linia de dialog 71
III. Linia de pauză 72
3.1. în propoziție 72
3.2. în frază 74
IV. Cratima (liniuța de unire sau de despărțire) 78
4.1. ca semn de punctuație 78
4.2. ca semn ortografic 79
V. Apostroful 93
VI. Punctul 95
6.1. ca semn de punctuație 96
6.2. ca semn ortografic 99
6.2.1. reguli imperative 99
6.2.2. reguli prohibitive 100
6.3. alte situații 101
VII. Punctul și virgula 101
VIII. Două puncte 105
IX. Punctele de suspensie 110
X. Semnul întrebării 115

XI. Semnul exclamării 118
XII. Semnele citării (ghilimelele) 123
XIII. Parantezele 127
XIV. Folosirea combinată a semnelor de punctuație .. 133
Exerciții 149
Rezolvarea exercițiilor 167
Bibliografia textelor 176
Bibliografie teoretică 182
Indice de cuvinte 187

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI

Redactor: ADRIANA SOFIAN
Tehnoredactor: OLIMPIU PÓPA

Coli de tipar: 6.
Bun de tipar: 15.04.1983.

Comanda nr. 30 045
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România

Lei 8,25

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ